

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**DEDE EFENDİ'NİN SEMÂİLERİNİN
USÛL-ARÛZ VEZNİ İLİŞKİSİ YÖNÜNDEN
İNCELENMESİ**

Sibel KARAMAN

DOKTORA TEZİ

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN**

Konya-2010

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	vi
DOKTORA TEZİ KABUL FORMU.....	vii
ÖNSÖZ	vi
ÖZET.....	ixii
SUMMARY	xii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
NOTALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ.....	1
1.DEDE EFENDİ’NİN HAYATI ve SANATI	9
1.1.Hayati.....	9
1.2.Sanati	21
2.FORM NEDİR?.....	26
2.1.Ağır Semâî Formu	26
2.2.Yürük Semâî Formu	27
3.DEDE EFENDİ’NİN ESERLERİNDE KULLANDIĞI MAKAM, USÛL VE FORMLAR İLE GÜFTE ŞÂİRLERİ.....	28
3.1.Dede Efendi’nin Eserleri.....	28
3.1.1.Dede Efendi’nin eserlerinde kullandığı “Makam”lar	28
3.1.2.Dede Efendi’nin eserlerinde kullandığı “Usûl”ler.....	29
3.1.3.Dede Efendi’nin bestelediği eserlerin “Form”lar	30
3.1.4.Dede Efendi’nin şiirlerini bestelediği “Şâir”ler.....	31
4.DEDE EFENDİ’NİN “SEMÂÎ” FORMUNDA BESTELEDİĞİ ESERLERİN GÜFTELERİNE AİT “BAHİR”LER.....	32
4.1.Dede Efendi’nin “Yürük Semâî” Formunda Bestelediği Eserlerin Güftelerine Ait “Bahir”ler	32
4.2.Dede Efendi’nin “Ağır Semâî” Formunda Bestelediği Eserlerin Güftelerine Ait “Bahir”ler	33
5. DEDE EFENDİ’NİN “SEMÂÎ” FORMUNDAKİ ESERLERİNE AİT NOTALAR VE USÛL-ARÛZ VEZNİ İLİŞKİSİNİ GÖSTEREN ŞABLONLAR.....	34
5.1. Acemaşîran Nakış Yürük Semâî’nin Notası	34
5.1.1.Acemaşîran Nakış Yürük Semâî’de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	36
5.2. Bûselik Nakış Yürük Semâî’nin Notası.....	37
5.2.1. Bûselik Nakış Yürük Semâî’de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	38
5.3. Eviç Bûselik Nakış Yürük Semâî’nin Notası.....	39

5.3.1. Eviç Bûselik Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	40
5.4. Ferahfezâ Yürük Semâî'nin Notası	41
5.4.1. Ferahfezâ Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	42
5.5. Hicaz Nakış Yürük Semâî'nin Notası.....	43
5.5.1. Hicaz Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	45
5.6. Hicaz Bûselik Nakış Yürük Semâî'nin Notası.....	46
5.6.1. Hicaz Bûselik Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	47
5.7. Hisar Nakış Yürük Semâî'nin Notası	48
5.7.1. Hisar Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	50
5.8. Hisar Bûselik Nakış Yürük Semâî'nin Notası	51
5.8.1. Hisar Bûselik Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	52
5.9. Hüzzam Nakış Yürük Semâî'nin Notası.....	53
5.9.1. Hüzzam Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	55
5.10. Irak Nakış Yürük Semâî'nin Notası	56
5.10.1. Irak Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	57
5.11. İsfahan Yürük Semâî'nin Notası	58
5.11.1. İsfahan Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	59
5.12. Mahûr Nakış Yürük Semâî'nin Notası	60
5.12.1. Mahûr Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	62
5.13. Nevâ Yürük Semâî'nin Notası	63
5.13.1. Nevâ Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı ..	65
5.14. Neveser Nakış Yürük Semâî'nin Notası.....	66
5.14.1. Neveser Nakış Yürük Semâî de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	68
5.15. Nihâvend-i Kebîr Nakış Yürük Semâî'nin Notası.....	69
5.15.1. Nihâvend-i Kebîr Nakış Yürük Semâî de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	71
5.16. Pesendîde Nakış Yürük Semâî'nin Notası.....	72
5.16.1. Pesendîde Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	73
5.17. Rast-ı Cedîd Nakış Yürük Semâî'nin Notası	74
5.17.1. Rast-ı Cedîd Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	77
5.18. Sabâ Bûselik Nakış Yürük Semâî'nin Notası	78
5.18.1. Sabâ Bûselik Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	80
5.19. Sultânî-Yegâh Nakış Yürük Semâî'nin Notası	81

5.19.1. Sultânî-Yegâh Nakış Yürük Semâî'de Güfthenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	82
5.20. Sûznâk Nakış Yürük Semâî'nin Notası	83
5.20.1. Sûznâk Nakış Yürük Semâî'de Güfthenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	85
5.21. Şehnâz Nakış Yürük Semâî'nin Notası	86
5.21.1. Şehnâz Nakış Yürük Semâî'de Güfthenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	88
5.22. Şevkefzâ Nakış Yürük Semâî'nin Notası.....	89
5.22.1. Şevkefzâ Nakış Yürük Semâî'de Güfthenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	90
5.23. Tahir Bûselik Yürük Semâî'nin Notası	91
5.23.1. Tahir Bûselik Yürük Semâî'de Güfthenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	93
5.24. Tarz-ı Cedîd Yürük Semâî'nin Notası.....	94
5.24.1. Tarz-ı Cedîd Yürük Semâî'de Güfthenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	96
5.25. Acemaşîran Ağır Semâî'nin Notası.....	97
5.25.1. Acemaşîran Ağır Semâî'de Güfthenin Ağır Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	99
5.26. Bestenigâr Ağır Semâî'nin Notası.....	100
5.26.1. Bestenigâr Ağır Semâî'de Güfthenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	101
5.27. Eviç Bûselik Ağır Semâî'nin Notası.....	102
5.27.1. Eviç Bûselik Ağır Semâî'de Güfthenin Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	103
5.28. Ferahfezâ Nakış Ağır Semâî'nin Notası	104
5.28.1. Ferahfezâ Nakış Ağır Semâî'de Güfthenin Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	105
5.29. Ferahnâk Nakış Ağır Semâî'nin Notası.....	106
5.29.1. Ferahnâk Nakış Ağır Semâî'de Güfthenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	108
5.30. Hicaz Ağır Semâî'nin Notası	109
5.30.1. Hicaz Ağır Semâî'de Güfthenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı .	110
5.31. Hicaz Bûselik Ağır Semâî'nin Notası.....	111
5.31.1. Hicaz Bûselik Ağır Semâî'de Güfthenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	113
5.32. Hisar Bûselik Ağır Semâî'nin Notası	114
5.32.1. Hisar Bûselik Ağır Semâî'de Güfthenin Ağır Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	115
5.33. Irak Ağır Semâî'nin Notası	116
5.33.1. Irak Ağır Semâî'de Güfthenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı ...	117
5.34. İsfahan Ağır Semâî'nin Notası.....	118
5.34.1. İsfahan Ağır Semâî' de Güfthenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	119
5.35. Nevâ Nakış Ağır Semâî'nin Notası	120

5.35.1. Nevâ Nakış Ağır Semâî' de Güftenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	121
5.36. Rast Mâye Nakış Ağır Semâî'nin Notası.....	122
5.36.1. Rast Mâye Nakış Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı.....	123
5.37. Sabâ Bûselik Ağır Semâî'nin Notası.....	124
5.37.1 Sabâ Bûselik Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	127
5.38. Sultânî-Yegâh Ağır Semâî'nin Notası.....	128
5.38.1. Sultânî-Yegâh Ağır Semâî'de Güftenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	129
5.39. Sûznâk Nakış Ağır Semâî'nin Notası.....	130
5.39.1. Sûznâk Nakış Ağır Semâî'de Güftenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	131
5.40. Tahir Bûselik Ağır Semâî'nin Notası	132
5.40.1. Tahir Bûselik Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	135
5.41. Tarz-ı Cedîd Nakış Ağır Semâî'nin Notası.....	136
5.41.1. Tarz-ı Cedîd Nakış Ağır Semâî'de Güftenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı	137
SONUÇ ve ÖNERİLER	138
KAYNAKÇA.....	141
ÖZGEÇMİŞ	141

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Sibel KARAMAN	
Numarası	075117011005	
Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Müzik Öğretmenliği	
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora ☒
Tezin Adı	Dede Efendi'nin Semâîlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Sibel KARAMAN

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sibel KARAMAN
	Numarası	075117011005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Müzik Öğretmenliği
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN Dede Efendi'nin Semâîlerinin
	Tezin Adı	Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Dede Efendi'nin Semâîlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi** başlıklı bu çalışma 25 / 06 / 2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Yusuf AKBULUT	Jüri Başkanı	
Prof. Dr. Gülçin YAHYA KAÇAR	Üye	
Prof. Dr. Mevlüt Yaşar KALTAKCI	Üye	

Doç. Dr. Mehmet KIRBIYIK	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN	Üye (Danışman)	

ÖNSÖZ

Türk Mûsikîsi ilminin önde ve önemli konusu olan usûl bahsi, bilimsel olarak yeterince somutlaştırılmamış bir araştırma konusudur. Bu çalışma ile Türk Mûsikîsi'nin en büyük bestekârlarından olan Dede Efendi'ye ait “Ağır Semâî” ve “Yürük Semâî” formundaki eserler, “Usûl-Arûz Vezni İlişkisi” yönünden incelenmeye, eserlerin içindeki ihtişam ve denge ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tez aşamasında, Üniversitedeki öğrenciliğim boyunca “Güfte İncelemesi”, “Edebiyat Bilgisi” ve “Osmanlıca” derslerinde engin bilgilerinden faydalandığım ve her konuda yakın desteklerini gördüğüm hocam ve tez danışmanım Sn. Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN'a, şarkı formundaki usûl-arûz vezni ilişkisi konusundaki çalışmalarını ile ufku genişletip diğer formların incelenmesine yönelten hocam Sn. Prof. Yusuf AKBULUT'a, çalışmalarımızda bizlere cesaret veren Sn. Prof. Dr. M. Yaşar KALTAKCI'ya, tez konumun belirlenmesinde yardımcı olan hocam Sn. Dr. Timuçin ÇEVİKOĞLU'na, bilgi, birikim ve tecrübelerinden yararlandığım hocam Sn. Kağan ULAŞ'a, özellikle Farsça güftelerin vezin çalışması aşamasındaki yardımlarından dolayı Sn. Yrd. Doç. Dr. İbrahim KUNT'a, değerli meslektaşım Sn. Öğr. Gör. Elif Bilge KURTULDU'ya, sevgili öğrencim Nurten YILMAZ ve çalışmalarımın her aşamasında hep yanımda hissettiğim Sn. Yrd. Doç. Dr. Dilek ZERENLER'e ve aileme teşekkürü borç bilirim.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sibel KARAMAN	
	Numarası	075117011005	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Müzik Öğretmenliği	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora ☒
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN	
	Tezin Adı	Dede Efendi'nin Semâîlerinin	
		Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi	

ÖZET

Dinî ve dindışı formlarda eserler bestelemiş olan Klâsik Mûsikîmizin en büyük bestekârlarından Dede Efendi'nin “Semâî” formunda 41 adet eseri bulunmaktadır.

Dede Efendi'ye ait “Semâî” formundaki 41 eserin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Aynı usûl ve arûz kalıplarıyla bestelenmiş eserlerin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi yönünden uyumunun incelenmesi, aynı usûle sahip güftelerde en çok hangi arûz kalıbının hangi şekillerde kullanıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

“Semâî” formunun Dede Efendi'ye ait örneklerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi yönünden nasıl bir dağılım gösterdiği mevcut notalardan incelenmiş ve güfteler hazır usûl şablonlarına heceler halinde yerleştirilerek sunulmuştur.

Çalışma sonucunda; aynı vezinde olan güftelerin genellikle aynı usûllerle bestelendikleri, aynı usûllerle bestelenen aynı vezindeki güftelerin hece dağılımlarının da büyük ölçüde aynı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Mûsikîsi, Dede Efendi, usûl, arûz, güfte, semâî.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sibel KARAMAN	
	Numarası	075117011005	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Müzik Öğretmenliği	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktor ☒
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN	
	Tezin İngilizce Adı	The Analysis of The Works Written In Semai Form of Dede Efendi In The Aspect of Pattern-Aruz Rhythm	

SUMMARY

There are 41 works written in Semai form by Dede Efendi, one of the most important composer of Turkish Classical Music with his religious and secular studies.

The aim of this study is to analyse Dede Efendi's 41 works written in Semai form in the aspect of relation with pattern and Aruz rhythm.

The harmony of the works that are composed of the same pattern and aruz rhythm is studied and which aruz rhythm is mostly used in which shape in the lyrics that have the same pattern are analysed.

The examples of Semai form that belongs to Dede Efendi are studied in the aspect of the distribution of pattern and aruz rhythm by the help of the existing musical note and lyrics are presented in available face mould through syllable.

In the end of the study; lyrics that are in the same rhythm are composed with the same pattern and the distribution of the syllables of the lyrics that have the same pattern and same rhythm are generally same.

Keywords: Turkish Classical Music, Dede Efendi, pattern, aruz, lyric, semai.

KISALTMALAR

- a.i.** Arapça İsim
c. cilt
D.T. Mehmet Turan Yarar, “Dilden Tele Güfte Antolojisi”
G.H. Sadun Aksüt, “Güfteler Hazinesi”
G.A. Ethem Ruhi Üngör, “Güfteler Antolojisi”
K.Ş.S. Kullanılan Şiir Sayısı
S.Ş.G. Burhanettin Ökte ve Fikret Kutluğ, “Seçilmiş Şarkı Güfteleri”
s. sayfa
t.s. Türkçe Sıfat

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo-1 Dede Efendi'nin eserlerinde kullandığı makamlar	28
Tablo-2 Dede Efendi'nin kullandığı usûller	29
Tablo-3 Dede Efendi'nin eserlerinde kullandığı formlar	30
Tablo-4 Dede Efendi'nin şiirlerini bestelediği şâirler	31
Tablo-5 Dede Efendi'nin "Yürük Semâî" formunda kullandığı "Bahir"ler ve kullanılan şiir sayısı.....	32
Tablo-6 Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda kullandığı "Bahir"ler ve kullanılan şiir sayısı.....	33

NOTALAR LİSTESİ

Acemaşîran Nakış Yürük Semâî “Ne hevâ-yı bağ-ı sâzed ne kenâr-ı kişt mârâ”. 34-35	
Bûselik Nakış Yürük Semâî “Dehr olmada bu sûr ile ma‘mûr-ı meserret”	37
Eviç Bûselik Nakış Yürük Semâî “Sâkıyâ mest-i müdâm eylesen olmaz mı beni” ..	39
Ferahfezâ Yürük Semâî “Bu gece ben yine bülbülleri hâmûş ettim”	41
Hicaz Nakış Yürük Semâî “Yine neş’e-i muhabbet dil ü cânım etti şeydâ”	43-44
Hicaz Bûselik Nakış Yürük Semâî “Açıl açıl gel efendim cihân bahâr olsun”	46
Hisar Nakış Yürük Semâî “Havâ güzel yine gülşende gösteriş günüdür”	48-49
Hisar Bûselik Nakış Yürük Semâî “Yine bezm-i ıyş-i vuslat dil-i bî-karâre düşdü”. 51	
Hüzzam Nakış Yürük Semâî “Reh-i aşkında edip kaddimdi kûtâh gönül”	53-54
Irak Nakış Yürük Semâî “Hasretle temâm na‘le döndüm sensiz”	56
İsfahan Yürük Semâî “Âh eylediğim serv-i hırâmânın içindir”	58
Mahûr Nakış Yürük Semâî “Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düşdü”	60-61
Nevâ Yürük Semâî “Ey gonca dehen âh-ı seherden hazer eyle”	63-64
Neveser Nakış Yürük Semâî “Diyemem sîne-i berrâkı semenden gibidir”	66-67
Nihâvend-i Kebîr Nakış Yürük Semâî “Rencîde sakın olma nigâh eylediğimden Ey rûhleri mâhım”	69-70
Pesendîde Nakış Yürük Semâî “Ey âfet-i cân-ı âşık-âzâr”	71
Rast-ı Cedîd Nakış Yürük Semâî “Oynar yürek terennümü çeng-i çegânedenden” ..	74-76
Sabâ Bûselik Nakış Yürük Semâî “Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım”	78-79
Sultânî-Yegâh Nakış Yürük Semâî “Şâd eyledi cân ü dilimi rûh-i revânım”	81
Sûznâk Nakış Yürük Semâî “Cânâ firâk-ı aşkın ile sûz-nâkinem”	83-84
Şehnâz Nakış Yürük Semâî “Sevdi bu gönül seni yemân eylemedi”	86-87
Şevkefzâ Nakış Yürük Semâî “Ser-i zülf-i anberînin yüzüne nikâb edersin”	89
Tahir Bûselik Yürük Semâî “O gül endâm bir al şâle bürünsün yürüsün”	91-92
Tarz-ı Cedîd Yürük Semâî “Hâk-i kademin çeşmimize ayn-ı cilâdır”	94-95
Acemaşîran Ağır Semâî “Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim”	97-98
Bestenigâr Ağır Semâî “Men bende şüdem bende şüdem bende şüdem”	100
Eviç Bûselik Ağır Semâî “Koy açılalım bilsin her râzımı cânânım”	102
Ferahfezâ Nakış Ağır Semâî “Bir dilber-i nâdîde bir kâmet-i müstesnâ”	104
Ferahnâk Nakış Ağır Semâî “Dil-i bîçâreyi mecrûh eden tîğ-i nigâhındır”	106-107

Hicaz Ağır Semâî “Etmezem ikrâr-ı aşkı saklarım cânım gibi”	109
Hicaz Bûselik Ağır Semâî “Bir âfetin aşkıyla gönül eyledi ülfet”	111-112
Hisar Bûselik Ağır Semâî “Ey hümâ-yi pâdişâh-ı ber ser-i bâlâ-yi tû”	114
Irak Ağır Semâî “Nice bir ağlayayım aşk ile her gâh meded”	116
Isfahan Ağır Semâî “Yâ Râb kime feryâd edeyim yârın elinden”	118
Nevâ Nakış Ağır Semâî “Ey gonca-i bâğ-ı cihân ve’y ziynet-i destâr-ı cân”	120
Rast Mâye Nakış Ağır Semâî	
“Bâ tû yek dem baht-ı bed hemdem nemi sâzed merâ”	122
Sabâ Bûselik Ağır Semâî “Reng-i ruhı gülzârı tebâh eyledi bülbül”	124-126
Sultânî-Yegâh Ağır Semâî “Nihân ettim seni sînemde ey meh-pâre cânımsın”	128
Sûznâk Nakış Ağır Semâî “Nesin sen a güzel nesin hûrî mi ya melek misin”	130
Tahir Bûselik Ağır Semâî “Söylen ol yâre benim çeşmimi pür-âb etmesin” ...	132-134
Tarz-ı Cedîd Nakış Ağır Semâî	
“Ben bendesiyem bendesiyem bendesiyem”	136

GİRİŞ

Çeşitli nedenlerle, yaklaşık yüz elli yıldır mûsikî sanatımıza gereken önem ve değerin verilmediği bugün herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Mûsikî sanatımız ile ilgili bilimsel çalışmaların azlığı da bu yüzdendir.

Ali Ufkî Bey, Kantemiroğlu, Haşim Bey gibi geçmiş dönem nazariyatçıları, “İlm-i Mûsikîde önce ve en önemli olan ilm-i usûldür.”, “Usûl bahsi, Mûsikînin ana bahsidir ve cümlesinden önce hareket eder.”;¹ Charles Fonton (1751) “Şarklılar bir eser besteleyecekleri zaman önce esere en uygun usûlü seçerler ve onu tasarladıkları eserin dayanağı olarak görürler. Bu usûl adeta eserin döküleceği kalıptır. Öyle ki eser ortaya çıktığında usûl ve melodi birbirleri için yaratılmış ve bir bütünün ayrılmaz parçaları olacaktır.” gibi cümlelerle usûl ilminin önemini ve yerini vurgulamışlardır.²

Türk Mûsikîsi; Saz Mûsikîsi’nden çok Söz Mûsikîsi’ne, yani şiire dayalı bir mûsikîdir. Sözün Türk Mûsikîsi’ndeki anlamı ise bir tür “ölçülü kalıplı söz” olan şiirdir. Klâsik Türk Şiiri dendiği zaman da bunu arûz vezninin dışında düşünmek zordur. Klâsik Türkçe’nin Kutadgu Bilig’den beri en çok kullandığı vezin arûz veznidir. Türk Mûsikîsi’nde güftenin vezni ile bestenin usûlü arasındaki kaçınılmaz ilişki bu birliktelikten doğmaktadır.³

Günümüzde Usûl-Arûz Vezni İlişkisi yerine kullanılan Arapça karşılığı Tecvîd olan Yunanca asıllı “Prosodia” (Prozodi) terimi, açık hecelerin kısa ezgilerle, kapalı hecelerin ise uzun ezgilerle bestelenmesi diye tarif edilmiştir.⁴ Aruz, kısa ve uzun hecelerin, birbirleriyle muntazam nöbetleşe sıralanmasından meydana gelir ve nazım âhengini işler. Vezin, belirli bir düzenle mısralara aynı âhengi verir. Vezinle yazılmış

¹ Behar, Cem (2008). *Saklı Mecmua Ali Ufkî’nin Bibliothèque Nationale de France’taki [Turc 292] Yazması*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 79.

² Behar, Cem (1992). *Zaman, Mekân, Müzik*. İstanbul: AFA Yayıncılık, 15.; Behar, Cem (2006). *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 21.

³ Tanrıkorur, Cinuçen (1998). *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş., 80.

⁴ Hatipoğlu, Ahmet (1983). *Karşılaştırmalı Ve Uygulamalı Türk Müsikîsi Prozodisi*. Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları, 1.

bir şiirde kısa ve uzun heceler her mısırâda aynı yerdedir. Bestede mısırâlar arasındaki paralelliği sağlayan bu düzen, bestekâr için büyük bir kolaylıktır.⁵

Rauf Yektâ Bey ve Türk Müziği'nin önde gelen isimleri “Türk Mûsikîsi'nin mükemmel bir tarihi yazıldığında görülecektir ki en meşhur Türk bestekârlarının hepsi Mevlevîdirler” demişlerdir. Mevlevî bestekârlardan Dede Efendi 1778-1846 yılları arasında yaşamış, Klâsik Mûsikîmizin son dönem bestekârlarındandır. Mûsikî otoritelerince bestekârlığı “dehâ” seviyesinde gösterilen Dede Efendi, erken yaşta mûsikîye başlamış, çok iyi bir mûsikî eğitimi görmüş, devrinin üstadlarından meşk ederek kendinden önceki dönemlerde bestelenmiş hemen bütün eserleri incelikleriyle öğrenmiştir. Dede Efendi'nin eserleri, bu alanda hem kendinden önceki birikimi örneklemesi hem de dâhî bestekârimizin yenilikçi yaklaşımları ile ince düşünüş, duyuş ve buluşlarını örneklemesi bakımından çok değerlidir. Dolayısıyla Dede'nin semâîlerinin mûsikî sanatımızın semâîler bakımından en önemli kısmı olduğu ve bu eserler üzerine yapılacak çalışmanın hem Dede Efendi hem de daha önceki bestekârların Semâî formundaki eserlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi hakkında fikir verebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, Dede Efendi'nin bestelediği “Semâî” formundaki 41 eseri Usûl-Arûz Vezni İlişkisi yönünden incelemeyi ve “Semâî” formunda kullanılan usûllerle güftelerin yazıldığı arûz kalıpları arasındaki ilişkiyi ayrıntıları ile ortaya koymayı amaçlamaktadır.

I. Problem Cümlesi

Türk Mûsikîsi'nin dâhî bestekârlarından Dede Efendi'nin “Semâî” (ağır ve yürük) formunda bestelediği eserler usûl-arûz vezni ilişkisi açısından hangi özellikleri taşımaktadır?

II. Alt Problemler

1. Dede Efendi'nin “Yürük Semâî” formundaki eserlerinde aynı usûllerle bestelenen aynı vezindeki güftelerin hece dağılımları aynı mıdır / nasıldır?

⁵ Belviranlı, A. Kemal (1995). *Arûz ve Âhenk*. İstanbul: Marifet Yayınları, 35.; Gültaş, Saadet (2003). *Türk Mûsikîsinde Prozodi*. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık, 264-267.

2. Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda, Sengin Semâî ve / veya Ağır Sengin Semâî usûlü ile bestelediği eserlerinde aynı vezindeki güftelerin hece dağılımları aynı mıdır / nasıldır?

3. Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda, Aksak Semâî ve / veya Ağır Aksak Semâî usûlü ile bestelediği eserlerinde aynı vezindeki güftelerin hece dağılımları aynı mıdır / nasıldır?

4. Dede Efendi'nin "Yürük Semâî" formunda kullandığı vezin ya da vezin kalıpları nelerdir?

5. Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda kullandığı vezin ya da vezin kalıpları nelerdir?

6. Dede Efendi'nin Ağır ve Yürük Semâî formundaki eserlerinde aynı vezin kalıpları kullanılmış mıdır? Kullanılmış ise bu vezin kalıpları nelerdir?

7. Bestelenen eserlerde hece dağılımlarında farklılıklar var mıdır? Varsa sebepleri nelerdir?

III. Amaç

"Ağır Semâî" ve "Yürük Semâî" formlarından "Ağır Semâî" formundaki eserler Aksak Semâî, Ağır Aksak Semâî, Sengin Semâî ve Ağır Sengin Semâî usûlleriyle; "Yürük Semâî" formundaki eserler ise Yürük Semâî usûlü ile bestelenirler. Aynı usûl ve arûz kalıplarıyla bestelenmiş eserlerin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi yönünden uyumunun incelenmesi, aynı usûle sahip güftelerde en çok hangi arûz kalıplarının hangi şekillerde kullanıldığının ortaya konulması, elde edilecek bulguların değerlendirilmesi, bu arada çalışma konusu eserlerin farklı nüshalarının bulunması, nüshalardaki değişikliklerin belirlenmesi ve yanlışlıkların elden geldiğince düzeltilmesi çalışmanın basamaklarını oluşturmuştur.

IV. Önem

Bu ve benzer çalışmaların ulusal ve uluslararası alanda ilgi göreceği, günümüz müzik eğitim sisteminde, Türk Mûsikîsi eğitimi veren konservatuarlarda, edebiyat bilgisi ile usûl eğitim-öğretim ve uygulamalarının gereğince vurgulanmadığından hareketle, Türk Mûsikîsi eğitimi ve öğretimi içinde "Usûl Bilgisi", "Edebiyat ve "Mûsikî Edebiyatı Bilgisi" ile aynı zamanda bir besteleme tekniği konusu olan

“Usûl-Arûz Vezni İlişkisi” derslerinin en temel dersler arasında olması gerektiğinin anlaşılması açısından da çalışmamızın önemli katkıları sağlayacağı düşünülmektedir.

V. Varsayımlar

1. Çalışmada kullanılacak yöntemin, araştırmanın konusuna, amacına ve problemin çözümüne uygun olduğu,

2. Araştırmada incelenecek eserler için nota arşivlerinin, araştırma için uygun ve yeterli olduğu,

3. Araştırmada incelenecek eserlerin güftelerinin tespit ve kontrolü için kaynakların yeterli olduğu,

4. Dede Efendi’ye ait Semâî formundaki eserlerin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi yönünden incelenmesi ile Konservatuarlardaki Besteleme Teknikleri dersi ya da okul dışında beste yapmak isteyenler için somutlaştırılmış bir kaynak olacağı varsayımlarından hareket edilecektir.

VI. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

Dede Efendi’ye ait 24’ü Yürük Semâî, 17’si Ağır Semâî olmak üzere toplam 41 eser ile sınırlıdır.

VII. Yöntem

İlk olarak Dede Efendi’ye ait “Semâî” formundaki 41 eser farklı nüshaları da dâhil olmak üzere arşiv taraması yapılarak tespit edilmiştir. Arşiv taramasında, “Dârü’l-elhân Külliyyatı” başta olmak üzere, İstanbul Konservatuarı Neşriyatı “Nazari ve Ameli Türk Mûsikîsi”, İstanbul Konservatuarı Neşriyatı “Türk Mûsikîsi Klâsiklerinden Hafız M. Zekâi Dede Efendi Külliyyatı”, Veli Kanık’ın “Türk Mûsikîsinde Ritm Unsuru ve Nota Kaideleri”, Y. Fikret Kutluğ’un Türk Mûsikîsinde Makamlar Notalar” ve Dilek Sabancı Devlet Konservatuarı Nota Arşivi gibi önemli kaynaklar esas alınmıştır. Makamların alfabetik sırasına göre farklı nüshalar karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve elden geldiğince düzeltilerek notalar Bilgisayar ortamında yeniden yazılmıştır.

Eserlere ait güfteler dört ayrı Güfte Antolojisi incelenerek vezinleri tespit edilmiş, yanlışlıklar mümkün mertebe düzeltilerek hem notaların üzerinde hem de şablon halinde gösterilmiştir. Güfte Antolojilerinde görülen farklılıklar nota altlarında belirtilmiştir. Eserlerin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi açısından incelenmesi aşamasında ise usûle bağlı hece dağılımlarını göstermek için güfteler hazırlanan şablona yerleştirilmiştir.

Bu şablonların tamamlanmasından sonra elde edilen veriler tablolara yerleştirilmiş ve yorumlanmıştır.

Tamlamalarda “zûlf-i siyâh”ta olduğu gibi (-ı, -i) kullanılmış, “zûlf-ü siyâh” şeklinde bir imlâya yer verilmemiştir.

Uzun “â, û” ünlüsü ile biten tamlamalarda “y” harfi, ara çizgiden sonra “ankâ-yı” şeklinde tamlama “i” sinin önüne konulmuş, “ankâ-i” gibi kullanımlar dikkate alınmamıştır.

VIII. Literatür incelemesi

Yusuf Akbulut’un, “Klâsik Türk Müziği Şarkı Formunda Usûl-Arûz Vezni İlişkisi” başlıklı Sanatta Yeterlilik Çalışması’nda, şarkı formunda, Semâî, Türk Aksağı, Sengin Semâî, Yürük Semâî, Devr-i Hindî, Düyek, Müsemmen, Aksak, Ağır Aksak ve Curcuna usûllerinde bestelenen eserler Usûl-Arûz vezni ilişkisi açısından incelenmiştir. İki çizgi üzerinde, üst çizgiye hecelere ait nota değerleri, alt çizgiye usûllerin ana kalıpları yerleştirilmiş ve bu şekillerin altına güftelerin ilk mısırâları yazılmıştır. Her usûlde kullanılan arûz kalıpları belirtilmiştir. İncelenen eserlere ait notaların tamamı çalışmada verilmiştir.

Ayşe Başak İlhan’ın “XIX. Yüzyıla Kadar Olan Mevlevî Âyinlerinde Usûl-Vezin İlişkisi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi’nde, nota yazım sistemi olarak ilk portede eserin ezgisi ve güftesi, ikinci portede güfte vezninin usûl içindeki dağılımı, üçüncü portede usûl ve dördüncü portede de usûle ait olan velvele gösterilmiştir. Âyinlerdeki usûl-vezin münasebeti incelenmiş, her âyinin usûl-vezin şeması çıkarılmıştır.

Halime Esra Çelik'in "Güftesi Divan Şairlerinden Leyla Hanım'a Ait Bestelerin Usul-Aruz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi'nde, 15 adet eser incelenmiştir. Tezde incelenen eserlere ait notalar yeniden yazılmış, güftelere ait usûl-arûz vezni ilişkisi Bilgisayar ortamında Finale programında notaların bulunduğu ölçülere usûl kalıpları yerleştirilerek gösterilmiştir.

Hakan Kılınçarslan'ın, "Dede Efendi'nin Hüzam Mevlevî Ayîninin Makam, Usul ve Ezgisel Yönden İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans Tezi'nde, Dede Efendi'nin eserlerinin tamamının dökümü verilmiştir. Dede Efendi'ye ait 300 kadar eserin notası bulunmakta; 100 kadar eserin de Dede Efendi'ye ait olduğu bilinmekte, ancak elimizde notası bulunmamaktadır. Bunların dışında 100 kadar daha eserinin bulunduğu varsayılmaktadır. Çalışma konusu olan Hüzam Mevlevî Ayîninin Usul-arûz vezni ilişkisi açısından incelenmesinde, güfteler usûllere ait velvelelerin altına yazılarak gösterilmiştir.

Derya Tosun'un, "Devr-i Hindî, Âyin Devr-i Revânî, Devr-i Kebîr Usullerinin Usul-Vezin Açısından İncelenerek Karşılaştırılması" konulu çalışmasındaki amaç, yedi zamanlı olan Devr-i Hindî usulünün Âyin Devr-i Revânî ve Devr-i Kebîr usullerini oluşturmuş olabileceği (vurgu benzerliklerinden dolayı) düşüncesidir. Âyin Devr-i Revânî usulünün iki Devr-i Hindî usulünün birleşiminden meydana gelmiş olabileceği düşüncesiyle yola çıkılmış, darbların hemen hemen aynı olduğu tespit edilmiştir. Devr-i Kebîr usulünde ise darbların ilk bakışta tamamen farklılık gösterdiği görülmüş olsa da vezin kalıplarının usûller üzerindeki yerleşimleri büyük ölçüde aynıdır, sonucuna varılmıştır. Usûl-vezin çalışması olan bu çalışmada usûl kalıplarının altında sadece vezinlere yer verilmiş, güfteler bu kalıpların altında gösterilmemiştir. Vezinler ve güfteler notaların altına yerleştirilmiştir. Notaların yazımı bir mısra boyunca devam etmiştir. Eserlere ait notaların, incelenen eser sayısının fazlalığından dolayı yazılmamış olduğu düşünülmektedir.

Süleyman Ergişi'in "Sözlü Türk Müziğinde Prozodi" isimli Yüksek Lisans çalışmasında hecelere yapılan vurgulardan bahsedilmektedir. Bunun yanında sanatı çok katı kurallar içine hapsetmenin yaratıcılığı sınırlayacağı görülmekle birlikte,

sanatçının yaratıcılığını sınırlandırmamak adına kuralsızlığı savunmak mümkün değildir, gibi sonuçlara varılmıştır.

Gökhan Algan'ın, “Yesârî Âsım Arsoy'un Güftesi Arûz Vezninde Yazılmış Şarkılarında Usûl-Arûz Vezni İlişkisi” konulu Yüksek Lisans tezi'nde, 17 adet eser incelenmiştir. 17 eserin notası yazılmış ve Usûl-Arûz Vezni ilişkisi açısından incelenmiştir. İki çizgi üzerinde, üst çizgiye hecelere ait nota değerleri, alt çizgiye usûllerin ana kalıpları yazılmış ve bu şekillerin altına güftelerin her mısrası yerleştirilmiştir.

Serda Türkel'in “Şeyh Gâlib'in Bestelenmiş Şiirlerinde Usûl-Vezin İlişkisi” başlıklı Yüksek Lisans çalışmasında, usûl-vezin uyumu herhangi bir usûl kalıbı yazılarak gösterilmemiştir. Önce vezin yazılmış, altına güfte yerleştirilmiş ve onun altına da nota değerleri rakamlarla yazılarak belirtilmiştir. Yazılan güfteler sadece bir vezin uzunluğundadır. Dolayısı ile sadece ilk mısralara yer verilmiştir.

Timuçin Çevikoğlu'nun, “Mevlevîhânelerin Faaliyette Olduğu Dönemde Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi” başlıklı Doktora Tezi'nde, Mevlevîhânelerin faaliyette olduğu dönemde bestelenmiş 46 Âyîn-i Şerîf'in tamamı Usûl-Arûz Vezni İlişkisi yönünden incelenmiştir. Usûl-Arûz Vezni İlişkisi'nde usûle bağlı hece dağılımlarını göstermek için şablonlar hazırlanmış, güfteler bu şablonlara yerleştirilmiş, dağılımlardaki farklılıklara ilişkin düşünceler ve bazı karşılaştırmalar dipnotlarda belirtilmiştir. Âyîn-i Şerîflerde kullanılan usûllerle, güftelerin yazıldığı arûz kalıpları arasındaki ilişki ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur.

Yukarıda belirtilen eserler dışında, konuyla ilgili diğer çalışmalar şunlardır:

Öney, A. Feridun (1989). *Remel Bestelerde Usûl-Güfte Uyumu*. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul; Özer, Yetkin (1990). *Geleneksel Türk Mûsikisinde Arûz Usûl İlişkisi*. Doktora Tezi, D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir; Çetinkaya, H. Hande (1992). *Devr-i Kebîr Bestelerde Arûz-Usûl İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul; Altınoğlu, Ayşegül (1993). *Hafif Usûlünün Divan Edebiyatındaki Arûz Vezinleriyle İlgisi ve Usûl-Güfte*

Uyuşumu. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul; Altınel, Neşe Yeşim (1997). *Zekâi Dede Efendi'ye ait Mevlevî Âyin-i Şerif'lerin Makam, Usûl ve Güfte Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul; Şener, Mehmet Bahadır (2001). *İki-On zamanlı Usûllerde Arûz Usûl Uyuşumu*. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul; İlhan, Başak (2003). *Klâsik Türk Mûsikîsi 5 ila 10 Zamanlı Usûllerde Usûl-Arûz Vezni İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

1. DEDE EFENDİ’NİN HAYATI ve SANATI

1.1. Hayatı

9 Ocak 1778’de Kurban Bayramı’nın birinci günü Şehzâdebaşı’nda dünyaya gelen Dede Efendi’ye, Kurban Bayramı’nda doğduğu için “İsmâil” adı verilmiştir. Dede Efendi’nin babası Süleyman Ağa, bu gün Makedonya sınırları içinde kalan Manastır Eyâleti’nin, Görüce Sancağı’na bağlı bir kaza merkezi olan Kesriye kasabasında doğmuştur. Cezzar Ahmet Paşa’nın uzunca bir süre mühürdarlığını yapmış, Paşa’nın katı yönetimine tahammül edemeyerek İstanbul’a göçmüş ve Şehzâdebaşı’na yerleşmiştir.

Gelir sağlamak amacıyla, Şehzâdebaşı’ndaki Acemoğlu hamamını satın almıştır. Dede Efendi üç dört yaşlarındayken babası mevcut hamamı satmış ve Kurusebil mahallesinde bir eve yerleşmiştir. Kurusebil semtindeki Çavuş hamamı’nı da satın alarak kazancını bu yoldan sağlamıştır. Bu yüzden Süleyman Ağa’ya son yıllarda “Hammâmî” (hamamcı) ve oğlu İsmâil’e de “Hammâmî-zâde” denmiştir.

Dede Efendi yedi yaşlarında Çamaşırcı mektebi’nde öğrenim görmeye başlamıştır. Kısa bir süre sonra yeteneği ve sesinin güzelliği ile dikkatleri üzerine toplamış, okulun “ilâhîcibaşı”lığına getirilmiştir.⁶ “Küçük yaşlarda ilk tahsiline başladığı Çamaşırcı mektebi’nde getirildiği “ilâhîcibaşı”lık, bir anlamda onun mûsikî âleminde hep mümtaz bir mevkie sahip olacağına da bir işareti sayılabilir” (Çıpan, 2002: 237).

Başdeftardalık’ta Anadolu kisedârlığı görevinde bulunan Uncuzâde Mehmet Emin Efendi’nin de oğlu, Dede Efendi’nin sınıf arkadaşıdır. Bu vesile ile Uncuzâde, Dede Efendi’yi yakından tanımış, Dede’nin yeteneğini hemen anlayarak meşke başlamıştır. Okuldaki eğitimi süresince Dede Efendi’ye yüzlerce eser meşk etmiştir. Bu dersler sırasında Dede’nin üstün yeteneğini belgeleyen bir olay cereyan etmiştir: Uncuzâde Mehmet Emin Efendi, Sazkâr faslı meşk olunduğu sırada Tab’î’nin

⁶ Ayvazoğlu, Beşir (Ekim 1999). *Dede*. Musiki Mecmuası, 1/1999, 57-58.; Öztuna, Yılmaz (1990). *Büyük Türk Müsîkîsi Ansiklopedisi I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları., 394.; Salgar, M. Fatih (2004). *Ölümünün Yüzeşinci Yılında Dede Efendi Hayatı-Sanatı-Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yay., 13.

“Hemîşe dilde sühân elde sâzkârımdır” zencîr bestesinin meyânını her nasılsa unutmuş, hatırlamaya çalışmışsa da muvaffak olamamıştır. Bunun üzerine öğrencilerine hitâben:

-Çocuklar! Ben bu meyânı bulamadım. Başkalarında olmadığından da eminim. Hepiniz artık kırkar, ellişer fasıllık âdem oldunuz. Bu bestenin meyânını cümleiniz ayrı ayrı besteleyiniz. Hanginizin eseri başarılı olursa onu kabul ve meşk ederiz, der.

Ertesi meşkte bütün öğrenciler yapmış oldukları meyânı okurlar. Sıra “İsmâil”e gelip de meyâna başlar başlamaz, meyânın asıl bestesi hocanın hatırına gelir. Böylece hatıra gelen şekli ile eseri meşk ederler. Dede’nin göstermiş olduğu bu başarıdan sonra Mehmet Emin Efendi hemen o gün mûsikîden kendisine icâzet verir (Salgar, 2004: 13-14).

Mehmet Emin Efendi, 1792’lerde himâyesi altına aldığı Dede Efendi’yi, Başdefterdârlık’ta, Başmuhasebe Dâiresi kalemi’ne kâtip yardımcısı olarak yerleştirmiştir. Dede Efendi bu yıllarda pazartesi ve perşembe günleri Yenikapı Mevlevîhânesi’ne gitmeye başlamıştır. Mevlevîhânedeki şeyhi Ali Nutkî Dede, kısa sürede genç İsmâil’deki dehâ pırıltılarını anlamış ve onunla daha yakından ilgilenmiştir. Ali Nutkî Dede, bir ders sonrasında öğrencisine karşı olan takdir duygularını şöyle dile getirmiştir.⁷

-Oğlum!... Mûsikî ilmi sana bir Allah vergisi. Öyle görüyorum ki geleceğin en büyük üstâdı olacaksın. Cenâb-ı Hak bilgini çoğaltsın. Ali Nutkî Dede ile İsmâil arasındaki ilişki “öğretmen-öğrenci” mertebesinde kalmayarak “baba-oğul” derecesini bulmuş ve Şeyhi Ali Nutkî Dede İsmâil’i evlâdı gibi sevmiştir. “Mukabeleler”de dahi bulunan İsmâil yüce Mevlevî tarikatına olan sevgisi günden güne kuvvetlenmiş ve nihayet 1789 senesinde bir gün dergâha gidip doğruca şeyh efendi’nin yanına çıkarak:

-Efendim!... Fakiriniz artık kalemi falan terk edip kabul ederseniz bu günden itibaren yüce tarikata büsbütün hizmete girmek arzusundayım.

⁷ Salgar, M. Fatih (2005). *50 Türk Müziği Bestekârı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş., 167.; Yektâ, Rauf (2000). *Esâtîz-i Elhân* (Hazırlayan: Nuri Akbayar). İstanbul: Pan Yayınları., 146.

Şeyh Ali Nutkî Dede cevaben:

-Oğlum!... Pekâlâ, ama burası tekkedir. Çilekeşlik kolay değildir, sonra yapamazsın. Bu işe girme; çünkü burada insana yerine göre odun yarıcılık da yaptırırlar...” gibi sözlerle Mevlevî çilesinin güçlüklerinden bahsetmişse de İsmâil her türlü hizmette kusur etmemeye çalışacağına dair söz vererek çilekeşliğe kabulünü ısrarla rica etmiştir. Ancak ailesi İsmâil’in derviş olmasına razı olmamıştır; Şeyh Efendi bundan haberdar olduğu için bu hususta öncelikle aile rızasını elde etmenin şart olduğunu söylemiştir. İsmâil’in ailesi üzerindeki aşırı ısrarı ile ailesi de Şeyhe İsmâil’in dervişliğini kabul ettiklerini bildirmeye mecbur olmuştur; İsmâil de isteğine kavuşmuş ve Şeyh Ali Nutkî Dede’nin dergâhta bugün hâlâ korunan özel mecmuasının;

“Şeyhlik zamanımızda yüce dergâha çile çıkarıp
Derviş olmaya gelen canlar”

baş levhalı kısımda yazıldığı üzere 3 Haziran 1789 tarihine rastlayan cumartesi günü 21 yaşında olduğu halde Matbah-ı Mevlânâ hizmetine dahil olmuştur.⁸

1001 günde tamamlanması gereken Mevlevî çilesini, Dede Efendi yaklaşık on ayda tamamlamıştır. Çile döneminin güçlüklerine dayanamayan dervişlerin “çile kırmak” suretiyle dergâha sadece muhîb olarak devam ettiği bilinmektedir. Ancak istisnâi olarak şeyhin isteği ile çile süresinin kısaltılması da mümkündür. Dede Efendi için de böyle bir uygulama yapılmıştır. Bunun en büyük sebebi Dede Efendi’nin mûsikîde adını duyurması ve III. Selîm’in (saltanatı: 1789-1807) kendisine göstermiş olduğu yakın ilgidir. Mûsikî anlayışını zengin kılan, manevî terbiyesini aldığı Şeyhi Ali Nutkî Dede’nin, istikbâlin bu büyük bestekârının yolunu bir an evvel açmak düşüncesinden hareketle, çile süresini kısalttığı anlaşılmaktadır. Dede Efendi, çileye 3 Haziran 1798’de başlamış, 29 Temmuz 1798’de semâ meşkini bitirmiş ve 27 Mart 1799 tarihinde de çilesini doldurarak “Dede” ünvanını almıştır.⁹

⁸ Yüksel, Halil İbrahim (2001). *Rauf Yektâ Bey’in ‘Esâtîz-i Elhân’ Adlı Eseri ve İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 136-137.

⁹ Salgar, M. Fatih (2004). *Ölümünün Yüzzellinci Yılında Dede Efendi Hayatı-Sanatı-Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yay., 15.

Dede Efendi'nin, daha çiledeyken ünü duyulmaya başlamıştır. Çile süresinde bestelemiş olduğu,

Zülfüdedir benim baht-ı siyâhım
Sende kaldı gece gündüz nigâhım
İncitirmiş seni meğer ki âhım
Seni sevdim odur benim günâhım

güfteli, bûselik şarkısı, çağının mûsikî sevenleri tarafından çok beğenilmiştir. Bu eseri dinlemek, öğrenmek, bestekârı olan Derviş İsmâil'i tanımak için tekkeye gelenlerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. Olayın akisleri III. Selîm'in kulağına ulaşınca, Mevlevîhâneye bir saray görevlisi gönderilerek Derviş İsmâil'in saraya gelmesi emredilmiştir. Çileye giren dervişlerin akşam ezanından sonra tekke dışında kalmaları âdet olmadığından, bu şartlar altında gitmesi için şeyhi izin vermiş ve bu durumun pâdişaha duyurulmasını gelenlerden rica etmiştir. Pâdişahın huzurunda ve onun isteği ile eserini iki kez okumuş; çok beğenilerek bir kese altınla taltif edilmiştir.

Dedeler arasına katıldıktan sonra kendi hücreğine yerleşen Dede Efendi'nin ünü İstanbul'a yayılmıştır. Mukabele günleri hücresi sanattan anlayan mûsikî heveskârları ile dolup taşmıştır. Özellikle Hicaz makamından bestelemiş olduğu,

Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlara saldın beni
Çün nâfe bağrım hûn edüb sevdâlara saldın beni
Ey kâmet-i serv-i semen salınmada ellerle sen
Haşrolamam dedikçe ben ferdâlara saldın beni

güfteli bestesi ile ünü büsbütün artmıştır. Saray mûsikîşinâsları eseri öğrenerek, III. Selîm'e sunmuşlardır. III. Selîm tarafından Dede Efendi yeniden saraya çağrılarak, beste Dede Efendi'nin kendi ağzından dinlenmiş, kendisine ihsan ve iltifatlarda bulunan Dede'ye aynı zamanda yapılan küme fasıllarına katılması emredilmiştir. Bundan sonra saraya dahil olan Dede Efendi, Enderûn'da hocalık yapmaya başlamıştır. Pâdişahın bu kıymet bilirligine karşılık olmak üzere,

Müştak-ı cemâlin gece gündüz dil-i şeydâ
 Etdi nıgeh-i âtıfetin bendeni ihyâ
 Mesrûr ede Hak kalb-i humâyûnunu dâim
 Ediyeye-i hayrın dil ü cânımda hüveydâ

şiiirine Sûznâk besteyi yapmış, bu suretle pâdişaha teşekkür etmiştir.¹⁰

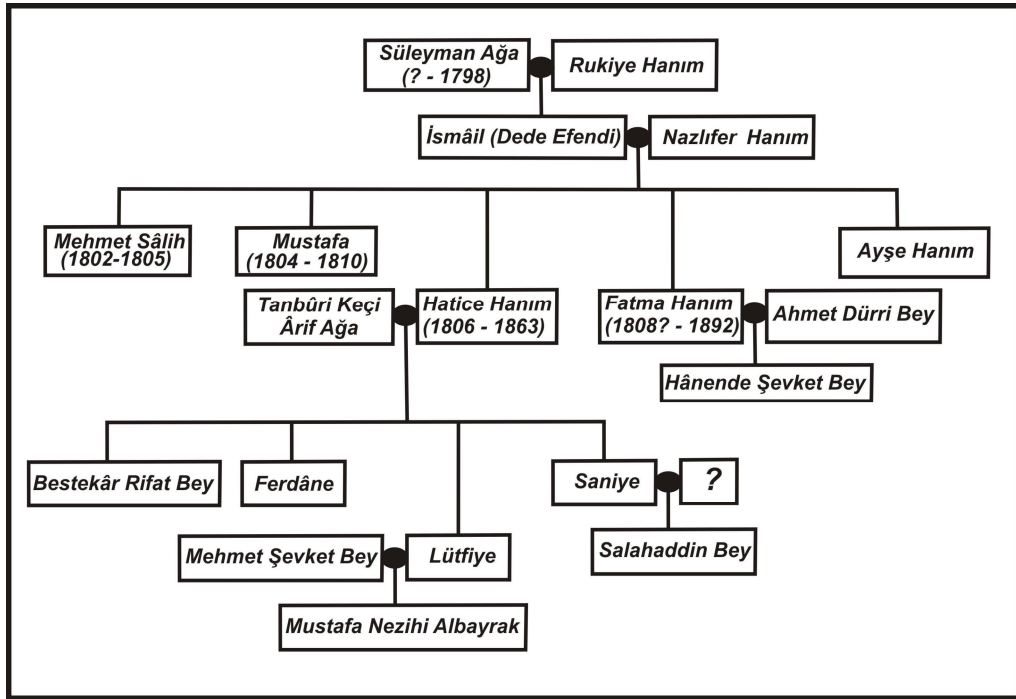
III. Selîm döneminde Dede Efendi'ye atfedilen “Musâhib-i Şehriyârî” ve “Ser-Müezzin” ünvanı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır.

“Rauf Yektâ Bey, Dede Efendi'ye bu dönemde “Musâhib-i Şehriyârî” ve “Ser-Müezzinlik” ünvan ve hizmetlerinin pâdişah tarafından verildiğini yazmıştır. S. Nüzhet Ergun, bu konu ile ilgili görüşlerini şöyle yansıtmaktadır: “Dedenin III. Selîm zamanında “Musâhib-i Şehriyârî” ve “Ser-Müezzin” olması hakkındaki rivâyet tamamıyla yanlıştır. İsmâil Dede, saraya alındığı 1798 tarihinde henüz 20 yaşında bir gençtir. Bu yaştan biraz sonra Musâhib olması ve Ser-Müezzinlik makamını işgâl etmesi mümkün değildir. Enderûn'a ondan evvel mensub olan değerli ve yaşlı mûsikîşinâslar dururken, san'atta istidâdlı fakat henüz mübtedî sayılan Dede'nin Ser-Müezzin seçilmesine imkân yoktur. 1805'te ölen oğlunun mezar taşında Musâhib-i Şehriyârî kaydının bulunması da taşın daha sonra diktirildiğini veya tâbirin “saray mensûbu” mânasında kullanıldığını göstermektedir.

Gerçekten de İsmâil Hakkı Uzunçarşılı'nın “Osmanlılar zamanında sarayda mûsikî hayatı” hakkında yapmış olduğu araştırmada, “Silahdâr ve Harc-ı hassa” defterinde Dede Efendi'nin adı geçmektedir. Mayıs 1805'te “Hânende Dervîş İsmâil'e”, yine 1806 ve 1807'de “Mevlevî dervîşi Hânende İsmâil'e” verilen paralar zikredilmektedir. Görüldüğü gibi Dede Efendi'nin Musâhibliği ve Ser-Müezzinliği ile ilgili bir kayıt göze çarpmamaktadır” (Salgar, 2004: 17).

Dede Efendi 1802 yılının ilk aylarında saraylı bir hanım olduğu söylenen “Nazlıfer Hanım”la evlenmiştir. Evlendikten sonra Akbıyık mahallesinde hayatını sürdürmeye başlamıştır. Dede Efendi ile hayatını birleştiren Nazlıfer Hanım ile ilgili maalesef hiçbir bilgi yoktur.

¹⁰ Özalp, M. Nazmi (1986). *Türk Mûsikîsi Tarihi.-Derleme-* c. I. Yayın No: 34. Ankara: Müzik Dairesi Başkanlığı, 215.

Dede Efendi ve âilesinin soy ağacı.¹¹

Dede Efendi, evlendikten iki yıl sonra kendisinde derin acılar bırakacak acı kayıplar yaşamıştır.

Şeyhi Ali Nutkî Dede'yi 1804 yılının Ağustos ayında kaybetmiştir. Dede, yetişmesinde büyük emeği olan şeyhinin derin acısını yaşarken, üç yaşındaki ilk çocuğu Salih'in ölümü ile sarsılmıştır. Bu acı kaybın açtığı derin ızdırâbı Beyâtî makamında yaptığı bestesi ile dile getirmiştir.¹²

“Bir gonca-femin yâresi vardır ciğerimde
 Âteş dökülürse yeridir âh-ı serimde
 Her lahza hayâli duruyor dîdelerimde
 Takdîre ne çâre bu da varmış kaderimde”

Dede'nin acı kayıpları devam etmiş, takdir ve teşvik gördüğü en önemli isimlerden biri olan III. Selîm 29 Mayıs 1808'de önce tahttan indirilmiş ve 27

¹¹ Aksüt, Sadun (1993). *Türk Müsîkîsinin 100 Bestekârı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 121.

¹² Salgar, M. Fatih (2004). *Ölümünün Yüzellinci Yılında Dede Efendi Hayatı-Sanâtı-Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yay., 17-18.

Temmuz 1808’de de şehîd edilmiştir. Aynı yıl annesi Rukiye Hanım’ı, iki yıl sonra da altı yaşındaki oğlu Mustafa’yı (1810) kaybetmiştir.¹³

Dede Efendi kendisini derinden etkileyen bu felâketleri yaşarken, memleket de kötü dönemler geçirmektedir. III. Selîm’in feci bir şekilde şehîd edilmesi, İkinci Mahmud’un tahta çıkmasıyla birlikte meydana gelen sıkıntılar gönüllerde mûsıkî ile meşguliyete heves bırakmamıştır. İkinci Mahmud, mûsıkîden anlayan ve bunun yanında mûsıkîşinaslara iltifat eden bir pâdişah ise de tahta çıkışının ilk senelerinde içinde bulunduğu meşguliyet sebebiyle bunları düşünmeye vakit bulamamıştır.

III. Selîm’in şehîd edilmesinden sonra Dede Efendi doğal olarak saraydan ve ser-müezzinlikten uzaklaşmıştır. Tamamen dervişlik hayatına dönen Dede, bu iki olay arasındaki devresini inzivaya çekilerek geçirmek için bir taraftan şeyhi Ali Nutkî Dede’nin yerine geçen Nâsır Seyyid Abdûlbâkî Dede’den neyzenlik öğrenmeye başlamış diğer taraftan da kâr, murabba, nakış, semâî, şarkı gibi formlarda nefis eserler bestelemekle meşgul olmuştur.

Pazartesi ve Perşembe günleri düzenli olarak dergâha devam etmiş ve mevlevîhânede “Âyîn-i Şerîf” okumuştur. Bir rivayete göre na’athanlık görevini de Dede Efendi yerine getirmiş; hatta her mukabelede okunacak “Âyîn-i Şerîf” hangi makamdan ise Dede Efendi, Itrî’nin rast makamındaki meşhur na’atını Âyin’in bestelenmiş olduğu makama göre birden bire değiştirerek okumuş.

Dede Efendi, o tarihlere kadar belirlenmiş birkaç makamdan bestelenmiş olan “Âyin”lerin sayısını yeterli bulmamış ve daha pek çok güzel makamlar bulunduğundan o makamlardan da birer Âyin bestelemeyi istemiştir. Dede, bu arzusunu bir gün Şeyh Recep Hüseyin Hüsnü Dede’ye açmış ve ondan beklediğinden fazla teşvik görmüştür. Şeyhin bu teşviki üzerine derhal sabâ makamından bir Âyin besteleyerek 18 Şubat 1824’te Yenikapı Mevlevîhânesi’nde okumuştur.

Sabâ Âyîni’nin Mevlevî şeyhleri ve büyükleri tarafından beğeniyle karşılanması Dede’yi bir ikinci Âyin daha bestelemeye sevk etmiştir. Dede Efendi,

¹³ Salgar, M. Fatih (2005). *50 Türk Müziği Bestekârı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş., 168.

hemen çalışmaya başlamış ve bu defa da nevâ makamındaki Âyîn'ini bestelemiştir. Âyîn-i Şerîflerdeki güftelerin Mevlânâ Celâleddin Rûmî Hazretleri ve oğlu Sultan Veled'in şiirlerinden seçilmiş olması alışılmış ise de bazen tarikatın ileri gelenlerine ait eserlerin bestelendiği de olmuştur; bunun yanında Dede Efendi nevâ âyîni'nin birinci ve ikinci bendlerini Mevlânâ'nın oğullarından Ulu Arif Çelebi'nin aşk ve tasavvuf dolu sözlerinden seçmiştir. Yalnız birinci bendin sonundaki;

Ey rûy-i tü nevbehâr-ı handân
 Ahsente zehî nigâr-ı handân
 Ey şehri-i cihân harâb(ı) bî-tû
 Ey hüsrev ü şehriyâr-ı handân

beyitleri Mevlânâ Celâleddin'in, üçüncü benddeki rubailer de oğulları Sultan Veled'indir. Neva Âyîni 1824 yılının nisan ayının ortalarında bestelenmiş ve o sene ramazanın kadir gecesini âyininde ilk defa olarak Yenikapı dergâhında okunmuştur.

Yeniçerileri ortadan kaldırdıktan sonra biraz içi rahatlayan ikinci Mahmud 1826 senesi sonunda Perşembe günü Yenikapı Mevlevîhânesi'ni ziyaret etmiştir; o günün mukabelesinde de tesadüfen nevâ âyîni okunmaktadır. Bu âyîni vesilesiyle ikinci Mahmud, Dede'nin hemen saraya çağrılmasını emreder. Dede huzura çıkınca pâdişah;

“– Ben, seni kendime musâhip tayin ettim; burada kal...” der; Dede Efendi, “Ferman efendimizin yalnız başımdan Sikke-i Mevlânâ'yı çıkaramamalığımıza müsaade buyurun.” isteğinde bulunmuşsa da çıkan emir nedeniyle Dede'ye derhal sarıklı bir kavuk ve Enderûna mahsus elbise giydirilerek musâhipler arasına dâhil edilir.

Dede Efendi 1833 tarihine kadar hiçbir eser bestelememiş, inzivaya çekilmiştir. Bu tarihten sonra Dede Efendi tekrar mûsıkî faaliyetleri göstermeye başlamıştır; Mevlânâ Celâleddin Rûmî Hazretlerinin tarikat âyînleri sırasında okunmaya mahsus mûsıkî şaheserlerini bestelemeye karar vermiştir ki, bestelerinin şüphesiz en kıymetlileri de bunlardır.

Dede Efendi biraz da şâirdir; hem Farsça, hem de Türkçe bir miktar eseri vardır. Vaktiyle Sabâ Âyîni'nin üçüncü bendine sıkıştırdığı

Ey maksad-ı âşıkîn olan Mevlânâ
 Vey neş'e-i mü'minîn olan Mevlânâ
 Bîçâreleriz hâlimize rahmeyle
 Bîçârelere mu'în olan Mevlânâ.

rubaisi şâirliğini ifade bakımından önemli bir örnektir. Bununla beraber Dede'nin hassas kalbi, Mevlânâ aşkı ile o derece kendinden geçercesine doludur ki koca mûsıkî dâhisi bu direnişini yok eden manevî cazibe karşısında bazen huzurunun kaçmış olduğunu görerek şâirlik kudretinin tasvirine imkân olmadığı konularda bile manzumeler yazmıştır. 1832 senesinde ölmez eserlerinden biri olan (Bestenigâr) Âyîn-i Şerîfi'ni besteledi ki hissiyat devrinin doyuma ulaştığını ve bilhassa bu hissiyatın güzel sesler ve ezgiler vasıtasıyla ne derecelere kadar tasvir edilebileceğini gösteren şahane bir deha timsalidir¹⁴

Dede Efendi, Sultan II. Mahmud'un isteği üzerine Ferahfezâ makamından "Serdâb Kasrı" için bir kâr ve fasıl bestelemiştir.

Önce Serdâb Kasrı'nın güzelliklerini anlatan ve sözlerini de kendisinin yazdığı:

Kasr-ı cennet havz-ı Kevser âb-ı hay
 Zevk-i sohbet kûşe-i hey yâr-ı hey
 Görmemiştir böyle cây-ı bî-bedel
 Kayser ü fağfûr u Cem Kâvûs u key
 Padişâhım ömrün efzûn ede Hak
 Rûz ü şeb virdim budur mânend-i ney

güfteli Kâr'ı bestelemiştir. Daha sonra güftesi Salâhî'ye ait olan Frengifer usûlünde:

¹⁴ Yüksel, Halil İbrahim (2001). *Rauf Yektâ Bey'in 'Esâtîz-i Elhân' Adlı Eseri ve İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 142-143-148,149.

Ey kâşî kemân tîr-i müjen cânıma geçti
 Peykânlarının her biri bir yanıma geçti
 Bu kec-nigehe sabr ü tahammül nice mümkün
 Evvel nazarın sîne-i sûzânıma geçti

bestesini, sonra:

Bir dilberi nâdîde bir kâmet-i müstesnâ
 Ankâ-yı dil ü cânı sayd eyledi bî-pervâ
 Gel kandesin ey meh-rû feryâdım işit yâhû
 Göz yaşım ile her sû oldu yine bir deryâ

güfteli Ağır Semâîsini ve:

Bu gece ben yine bülbülleri hâmûş ettim
 Âh ü feryâd ederek âlemi bî-hûş ettim
 Tâk-ı eflâke resîd oldu yine nağme-i âh
 Bülbül-âsâ gece tâ subha kadar cûş ettim

güfteli Yürük Semâî ile beraber birkaç şarkı bestelemiştir. Zamanın darlığından dolayı da faslın ikinci bestesini Eyyübî Mehmet Bey'e, peşrev ve saz semâîsini de Zeki Mehmet Ağa'ya yaptırmıştır. Yoğun ve yorucu çalışmalar sonunda eserler icrâya hazır bir hâle getirilmiştir. 1834 yılının Mart ayında yine çok seçkin müzisyenlerden oluşan heyet huzurda fasla başlamak üzere beklerken, II. Mahmud Dede'ye yapmış olduğu kâr'ın adını sorar. Dede Efendi Kâr'a "Kasr-ı Cennet" adını verdiğini söyleyince, pâdişah çok isabetli ve güzel bir isim olduğunu belirtip, kâr'ı hemen dinlemek istediğini söyler. Bunun üzerine başta kâr olmak üzere diğer beste, semâî ve şarkılar, sonunda da saz semâîyle Ferahfezâ faslı fevkalâde bir şekilde icrâ edilir.

Sultan Mahmud, faslın bitiminde her sanatkâra ayrı ayrı ihsanlarda bulunduktan sonra Dede'yi yanına çağırır ve bizzat kendi eliyle, büyük devlet adamlarına takılan "Tasvîr-i Humâyûn" nişanını takar. Bu nişan II. Mahmud'un, Dede Efendi'ye ne kadar değer verdiğini göstermektedir. Dede Efendi de kendisine takılan bu nişandan çok büyük mutluluk duymuştur.

Dede Efendi bu dönemlerde hayatının en verimli ve başarılı yıllarını yaşamıştır. Yapmış olduğu dinî ve lâdinî eserler ve gördüğü itibarla zirvedeki tek isimdir. Bu sırada Yenikapı Mevlevîhânesi'nde Hüzam Âyin'i bestelemeye başlamıştır. 6 Mart 1834'te birinci selâm'ını bestelemiş, (Sabâ Âyin ile tamamlanmaktadır) Hüzam Âyinin mukabelesi yapılmıştır. İki ay içinde diğer selâmları da besteleyip, âyin formunun şaheserlerinden biri olan Hüzam Âyini tamamlamıştır.

II. Mahmud 1837 yılında Yenikapı Mevlevîhânesini tamir ettirmiş ve dergâhın açılış törenine gelen Sultan II. Mahmud, dergâhda, istemiş olduğu Nâyî Osman Dede'nin Rast Âyîn'ini dinlemiş, semâ törenini seyretmiştir. Esasen Mevlevî olan II. Mahmud, fırsat buldukça Mevlevîhânelere gitmektedir. Dede Efendi'nin Ferahfezâ makamında yaptığı şaheserleri dinledikten sonra, bu makama karşı büyük bir meyil göstermiş ve katıldığı bir tören sonrasında büyük bestekâra, Ferahfezâ makamını çok sevdiğini, bu makamdan bir Âyîn-i Şerîf bestelerse pek memnun olacağını, söylemiştir.

Dede Efendi, pâdişahın bu isteğini yerine getirmek için çalışmalarına başlamış ve Âyin formunu yenileyecek özelliklere sahip, Ferahfezâ Âyin'i tamamlamıştır. Bu sıralarda II. Mahmud tüberküloz hastalığı son safhasına geldiği için mukabelelerin Yenikapı Mevlevîhânesi'nde değil de, saraya yakın olan Beşiktaş Mevlevîhânesi'nde yapılmasına karar verilmiştir. Bu arada yoğun bir çalışma ile Âyin icrâyâ hazır duruma getirilmiştir. 3 Nisan 1839'da, pâdişahın da hazır bulunacağı Beşiktaş Mevlevîhânesi'nde Pâdişah beklenirken Mevlevîhâneye gelen Hünkâr Yâveri, rahatsızlığı dolayısıyla Zat-ı Şahanelerinin mukabelede bulunamayabileceğini, fakat Ferahfezâ Âyîn-i Şerîfi'nin, pâdişahın buyruğunca muhakkak okunmasının istendiğini Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi Mehmet Kadri Dede'ye iletmiştir.

Bu haberin yarattığı genel üzüntü ve durgunluğa rağmen Âyin'in başlaması için hazırlık yapılmış ve mukabeleye başlanmıştır. Henüz İtrî'nin Rast Na'atı okunurken, Sultan II. Mahmud dergâha girmiş, Pâdişahın görünmesi üzerine bu defa da herkese bir heyecan ve mutluluk hâkim olmuştur. O şevk ve neş'e üzerine Âyin gönüllerden gelen bir coşkuyla icrâ edilmiştir. II. Mahmud Âyin'in bitiminde,

hastalığının verdiği bitkinlik içinde Dede Efendi'ye, çok rahatsız olduğunu, gelmek için gayret sarf ettiğini fakat gelmekle de ne kadar isabetli davrandığını, Ferahfezâ Âyin'in kendisine âdeta bir hayat iksiri gibi geldiğini söyler. Sultan II. Mahmud, Dede Efendi'ye ve bütün Mevlevîlere o güne kadar bulunmadığı ölçüde ihsanlarda bulunmuştur. Bu, Dede'nin 31 yıl boyunca kendisini takdir ve teşvik eden pâdişahını son görüşü olmuştur.¹⁵

Sultan II. Mahmud'un ölümü üzerine tahta geçen Sultan Abdülmecid, babasının derin bir sevgi ve saygı ile bağlı olduğu bu değerli mûsikîşinâstan ilgisini esirgememiş; Dede, müezzin başlık görevini sürdürmüştür. Ancak Enderûn değer ve önemini iyice yitirmeye başlamış, adı "Muzika-i Humâyûn" olmuş, saray teşkilatı değiştirilmiş, batılı mûsikîşinâslara rağbet artmış, pâdişah, operet ve opera parçaları dinler olmuş, Osmanlı Sarayı'nı batı sazları istilâ etmiş, Avrupa'dan piyanolar getirilmiş, orkestra ve bando takımları kurulmuştur.

Sayıli birkaç ustanın dışında yüzyılların geleneklerine pek aldırış eden olmamıştır. Sultan Abdülmecit bile, Türk Mûsikîsi'ni iyi bilmediğinden, Dede Efendi'den basit ve sanat değeri olmayan eserler istemiştir. Bütün bunlar Dede gibi bir mûsikî ustasının katlanacağı şeyler değildir. Nitekim bu duygu ve düşüncelerin etkisi ile, öğrencisi Dellâl-zâde İsmâil Efendi ile saray'ın bahçesinde dolaşırken "İsmâil, bu oyunun tadı kaçtı" demiştir. Bu olanların etkisi ve yaşının ilerlemesi nedeni ile çoktan beri Hac farîzasını yerine getirme niyetini açığa vurarak pâdişahın izin almıştır.

İleri yaşında acele olarak Hacc'a gitmeye karar vermesi bu kırgınlığa bağlanır. Dellâl-zâde İsmâil Efendi ve Mutaf-zâde Ahmet Efendi ile böylece yola çıkmıştır. O yıl Mekke'de kolera hastalığı salgını vardır. Mekke'de kolera hastalığına yakalanan Dede Efendi, Hac farîzası'nı yerine getirdikten sonra 29 Kasım 1845'te Mina'da, Kurban Bayramı'nın birinci günü, öğrencisi Mutaf-zâde'nin kolları arasında, hayata gözlerini kapatmıştır. Cenazesi Hz. Hatice'nin mezarının ayak ucuna defnedilmiştir.

¹⁵ Salgar, M. Fatih (2004). *Ölümünün Yüzellinci Yılında Dede Efendi Hayatı-Sanata-Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yay., 24-27.

Dede'nin ölümü İstanbul'da olduğu kadar bütün İslam dünyasında da derin bir üzüntü yaratmıştır. Kâzım Paşa'nın tarih şiiri şudur:

Hazret-i Fârâbi-i sâni müezzinbaşı kim
 Zâtına olmuşdu ilm-i mûsîkî ihsân-ı Hak
 Âşinâ-yı her makâm etmişdi kalb-i nigeihin
 Sâye-i Molla'da lutf ü himmet-i merdân-ı Hak
 Pertev-i şems-i hakîkatten kılub kesb-i kemâl
 Zerre-i nâçîz iken oldu meh-i tâbân-ı Hak
 Fehm olur bundan makâm-ı kurbe aheng ettiği
 Hac edüb Mînâ'da oldu vâsıl-ı gufrân-ı Hak
 Çok tekbîrin çeküb Kâzım dedi târîhini
 Kesb-i cânın kıldı İsmâil Dede kurbân-ı Hak (10 Zilhicce 1262)"¹⁶

1.2. Sanatı

Türk Mûsîkîsi tarihinin en büyük isimlerinden biri olan Dede Efendi, küçük yaşlarda üstün mûsîkî kabiliyeti ile dikkatleri üzerine çekmiştir. İlk hocası Uncuzâde Mehmet Emin Efendi'dir. Dede Efendi, hocasından yedi yıl boyunca mûsîkînin temel unsurlarını öğrenerek çok iyi bir repertuar edinmiştir.

Dede Efendi'ye mûsîkînin kapılarını açan bu ilk anahtardan sonra 1793'te Yenikapı Mevlevîhânesi dönemi başlar. Dede Efendi'nin tasavvuf, mûsîkî, edebiyat ve diğer konularda çok daha ileri ölçüde gelişmesi, bu dergâha devamı ile mümkün olmuştur. Şeyhi Ali Nutkî Dede'den özellikle mûsîkî konusunda gerekli olan her şeyi öğrenmiştir.¹⁷

"III. Selîm'in "Nizâm-ı Cedîd" adını verdiği yenileşme hareketi mûsîkîde nota, nazariyat, yeni makamlar, bestekârlık ve form anlayışlarında kendini göstermektedir. Birçok bestekâr "III. Selîm Ekolü" olarak adlandırılan bu anlayış çerçevesinde eserler vermektedirler. Dolayısı ile bu Ekol'ün, Dede Efendi'ye etkisi, bu ilk

¹⁶ Kılınçarslan, Hakan (2006). *Dede Efendi'nin Hüzzam Mevlevî Ayîninin Makam, Usul ve Ezgisel Yönden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 42-43.

¹⁷ Salgar, M. Fatih (2004). *Ölümünün Yüzellinci Yılında Dede Efendi Hayatı-Sanatı-Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yay., 29.; Ayvazoğlu, Beşir (Ekim 1999). *Dede*. Musiki Mecmuası, 1/1999, 60.

dönemlere rastlar. Zaten Mevlevîliğin iyiye, güzele ve yeniye açık olan felsefesi de, Dede'nin bu yönde eserler vermesine yardımcı olmuştur. Geleneksel bakımdan almış olduğu köklü eğitim ve dehâsı, genç yaşta olmasına rağmen çarpıcı eserler vermesini sağlamıştır.” (Salgar, 2004: 30).

“Dede, küçük şarkılarından ve köçekçelerinden Âyin'lerine, Kâr'larına, Beste'lerine kadar bütün eserlerinde kendisidir ve hemen hepsinde o kendine has buluşlarla, her biri başlıbaşına bir sürpriz olan geçkilerle yakalar sizi. Öyle yakalar ki, Dede'den artık kurtulamazsınız. Bazı eserlerinde size sadece görünenlerin ardındaki görünmeyenden, mutlak olandan söz eder; dehâsının en mükemmel tecellisi onlardadır. Bazılarında güfte denilen laf kalabalığı ne söylerse söylesin yaşadığı dönemin çatışmaları, çelişkileri, acıları, çırpınışları, pişmanlıkları, öfkeleri, azapları, isyanları ve itiraflarıyla dolarsınız. Öyle eserleri vardır ki, bir zamanlar Tuna boylarında at koşturan muzaffer atalarının neş'esi ve sevinciyle, oralardan sürülüp çıkarılmış yoksul Rumelili'nin gözyaşlarını birbirine karışmış hissedersiniz. Ama sonuçta hep bir zafer duygusudur; eser tamamlandığı zaman zengin bir rüyadan bir fetih sevinciyle uyanmış gibi olursunuz” (Ayvazoğlu, 1999: 116–117).

“Çileye soyunup kendini iç dünyasına hapseden genç derviş, bu hapislikte özgürlüğün gerçek manasını bulmakta gecikmedi ve kafesteki kuş iken denizdeki balık oluverdi. İçerilere doğru yaptığı fetihler dimağında âhenk kesilip de âyin'lerin, kâr'ların, bestelerin evc-i âsumânında hüzzamlar, sabâlar, sûzidiller, hicazlar ve ferahfezâlar; na'atlar ve mirâciyelerin âhenkli kanat sesleri gelmeye başlayınca bütün sanat muhitleri gibi baştan başa İstanbul ufkunu kaplayarak hünkârın da dikkatini çeken bu bûselik nağmeler bütün bir çağı doldurur ve genç derviş sûzidil bir şöhret olup bütün gönülleri kavurur” (Pala, 1999: 164–165).

“Dede Efendi; III. Selîm'in döneminde yaşanan muhteşem sanat ortamını, daha sonra IV. Mustafâ'nın kargaşa döneminin, II. Mahmud'un yenilikçi akımlara sahne olan dönemini ve Abdülmecid'in sarayda Batı Mûsikîsi'nin hâkim olduğu dönemini yaşamıştır. Yeniliklere kulağını kapamamış, sarayda yaşamış ama halktan kopmamıştır. Mûsikî'nin dinî ve dindışı hemen her formunda eserler vermiştir. Büyük formdaki eserleri, kendisinden önceki Klâsik Mûsikî'nin zirvelerinden geride

kalmamış, döneminin zirvesi olmuş, kendisinden sonraki bütün zamanı etkilemiştir.” (Körükçü, 1998: 70).

III. Selîm Ekolü ile başlayan ve II Mahmud döneminde zirveye ulaşan Dede Efendi'nin mûsıkîye kazandırdığı en önemli unsurlardan biri de yetiştirmiş olduğu öğrencilerdir. Dellâl-zâde İsmâil Efendi (1797-1869), Mutâf-zâde Ahmed Efendi (1810?-1883), Çilingir-zâde Ahmed Ağa (1790?-1835?), Yağlıkçı-zâde Ahmed Efendi (Ö. 1880?), Eyyûbî Mehmed Bey (1804-1850), Hoca Vehîb Efendi, Yeniköylü Hasan Efendi (1823-1905), Nikogos Ağa (1830?-1890?), Şeyh Hüseyin Azmî Dede, Behlûl Efendi (Ö. 1895), Hâşim Bey (1815-1868), Hacı Ârif Bey (1831-1885), Rif'at Bey (1820-1888), Zekâî Dede (1825-1897) Dede Efendi'nin öğrencileridir. Bu öğrenciler, mûsıkîmize hem çok değerli eserler kazandırmışlar hem de Dede Efendi'den geçtikleri klâsik eserlerin aktarımını yaparak günümüze kadar gelmesini sağlamışlardır. Günümüzdeki büyük çoğunluğu da öğrenim zinciri bakımından Dede Efendi'ye dayanmaktadır.¹⁸

Dede Efendi, Âyîn-i Şerîf, Durak, İlâhî, Savt, [Medhiye], Tevşih, Kâr, Kâr-ı Nâtık, [Kârçe], Beste, Ağır Semâî, [Yürük Semâî], Şarkı, Türkü, Köçekçe formlarını kullanmış, ayrıca Peşrev ve Saz Semâîsi bestelemiştir. Dede Efendi, bestekârlıkta hiçbir bestekâr ile karşılaştırılmamalıdır. Hemen her çeşit formda eser bestelemiş olan Dede Efendi bütün formlarda son derece başarılıdır. Fevkalâde zevki, olağanüstü nağmeleri, kusursuz makam ve usûl geçkileri, mükemmel üslûbuyla Dede Efendi, emsalsiz denilecek bir bestekârdır. Türk Mûsıkîsi'nin (Büyük Usûl) lerinden biri olan Zencîr usûlünde Dede Efendi kadar başarılı hiçbir bestekâr yoktur. Bu usûlü öylesine mükemmel kullanmıştır ki melodilerle sözler ve usûlün vuruşları mükemmel bir sentez olarak belirir.¹⁹

¹⁸ Özalp, M. Nazmi (1986). *Türk Mûsıkîsi Tarihi.-Derleme-* c. I. Yayın No: 34. Ankara: Müzik Dairesi Başkanlığı, 223.; Salgar, M. Fatih (2004). *Ölümünün Yüzzellinci Yılında Dede Efendi Hayatı-Sanatı Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yay., 45-46.

¹⁹ Aksüt, Sadun (1993). *Türk Mûsıkîsinin 100 Bestekârı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 121-122.; Körükçü, Çetin (1998). *Türk Sanat Müziği “bir şarkıdır yaşamak...”*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş., 70.

Dede Efendi'nin makam seyri ve kullandığı geçkiler, eserlerine ayrı bir özellik kazandırdığı gibi, form anlayışı, terennümleri kullanışı ve eserlerindeki ritmik zenginlik, ayrıcalıklı ve eşine az rastlanır niteliktedir.

Dede Efendi, “Sultânî-Yegâh”, “Neveser”, “Sabâ-Bûselik”, “Hicaz-Bûselik”, “Araban-Kürdî” makamları ile “Darb” usûlünü tertip etmiş ve eserlerinde “Eksik Zencîr” usûlünü de kullanmıştır.

Dede Efendi ile ilgili olmak üzere;

“Mesud Cemil,

“...III. Selîm'in yenileşme isteklerini Tanzimat devrinin, Garp Mûsıkîsi ile temas eden bestekârlardan hem an'aneyle bağlı, hem de yeni temâyülü iyi duymuş olanların başında gelir. O zamanlar saraya yeni gelen İtalyan mûsıkîşinâsları ile Batı'dan esen sanat esintilerine kulağını tıkamamış, bu etki ile Kâr-ı Nev ve “Yine bir gül-nihâl” güfteli eserleri bestelemiştir. Buna göre Dede'nin iki mühim cephesi vardır: Biri Klâsik Mekteb'i kudretle devam ettiren, birisi de yeni ve Garp'ten gelen havayı zamanın şartları içinde yadırgamadan teneffüs eden Dede...”

Rûşen Ferit Kam ise

“...Klâsik sanatı büyük bir kudret ve selâhiyetle devam ettirenlerin başındadır. Harikulâde bir istidat, feyizli bir ilhamın coşkunuğu ile vücûde getirmiş olduğu Mevlevî Âyinlerinden ilâhîye, kârdan şarkıya kadar dîni ve dindışı besteleri, nevilerinin her bakımdan en güzelleri, en mükemmellerindendir. Eserlerindeki renkler, onun sanatkârlığından süzülerek klâsik bestelerimize aksetmiş olan bu renkler, Dede'nin sanat dehâsının en parlak ışıklarıdır” [demişlerdir] (Kılınçarslan, 2006: 45).

“İlk eserinde “baht-ı siyâh”ını sevgilinin zülfüne takan, sonra “âhû gözlü” ye seslenip “hicr ile kendisini tenhâlara saldığını” söyleyen güfteyi besteleyen; “Müştâk-ı cemâlin gece gündüz dil-i şeydâ” mısırâyıyla başlayan besteye Sultan III. Selîm'e şükran duygularını ifade eden “Kasr-ı cennet havz-ı kevser âb-ı hay” güfteli Kârıyla Serdâb kasrının güzelliklerini anlatan; son dönemlerine yetiştiği Şeyh Gâlib'in, ruhundaki dalgalanmaları aksettirdiği “Yine zevrak-ı derûnum kırılıp

kenâre düşdü / Dayanır mı şişedir bu reh-i seng-sâre düşdü” matlayla başlayan gazelini hemen aynı ruh hâli ve güzelliğiyle Mâhûr makamında besteleyen; çok sevdiği şeyhi Ali Nutkî Dede’nin ardından üç yaşındaki oğlu Salih’i kaybetmenin ruhunda kopardığı fırtınaları ve hissettiği teessürü, güftesi de kendisine âit “Bir gonca femin yâresi vardır ciğerimde / Âteş dökülürse yeridir âh-ı serimde / Her lahza hayâli duruyor dîdelerimde / Takdîre ne çâre bu da varmış kaderimde” Beyâtî eseriyle dile getiren Dede Efendi, birkaç eserinde Farsça güfte kullanmış; arûzla yazılmış şiirler dışında heceyle yazılmış “Bir güzel aldattı beni”, “Karşıdan yâr güle güle”, “Nesin sen a güzel nesin” gibi oldukça sade güftelere de yer vermiş; Hac farîzasını yerine getirirken, tavaf esnâsında yaşadığı sonsuz coşku ve huzûru, Yûnus Emre’nin: “Yürük değerimenler gibi dönerler” mısırâyıyla başlayan şiirini gözyaşları içinde Şehnâz makamında bestelediği mükemmel ilâhîyle dile getirmiş; bu eseri ile san‘atına, bir anlamda da hayatına son ve en anlamlı noktayı koymuştur” (Çıpan, 2002: 241-242).

“Bıraktıkları ise 300 civarında eser, pek çok ünlü talebe, Mînâ’da küçük bir mezar ve çok büyük bir şöhret..” (Tanrıkorur, 1998: 311).

2. FORM NEDİR?

Kelime anlamı; 1. Şekil, biçim. 2. Bir şeyin istenilen ve olması gereken durumu. 3. Sanat ve edebiyat eserlerinde dış görünüş, yapıdır. Mûsikîdeki anlamı ise, bir şiirin veya bir mûsikî eserinin estetik kurallar içerisinde yazılmasına esas teşkil eden kalıptır.

Türk Mûsikîsi eserleri, en çok Saz Eserleri ve Sözlü Mûsikî Eserleri olmak üzere iki form başlığı altında toplanmıştır. Bunun dışında dinî ve din dışı mûsikî eserleri tasnifi çokça kullanılmıştır.²⁰

2.1. Ağır Semâî Formu

Kelime anlamı; “(t.s.; tartıda çok çeken; davranışları ağır olan; değeri yüksek olan / a.i. semâa ait; hiçbir kaideye bağlı kalmadan işiterek öğrenilen)” (Çıpan, 1999 :56). Mûsikî’deki anlamı ise yavaş bir semâî demektir.

Ağır Semâî’ler Klâsik Fasıl sıralamasında Beste formundan sonra yer alan bir beste şeklidir.

Ağır Semâî’ler Aksak Semâî (10/8), Ağır Aksak Semâî (10/4), Sengin Semâî (6/4) ve Ağır Sengin Semâî (6/2) usûlleri ile bestelenirler. Bu usûller aynı eser içerisinde bir arada bulunabildiği gibi, bazı Ağır Semâî’lerde Curcuna, Yürük Semâî gibi usûl geçkileri de ender olarak görülebilmektedir.

Ağır Semâî’ler güfteleri dört mısırâlı murabba şiirlerle bestelenirler. Birinci, ikinci ve dördüncü mısırâlar aynı, üçüncü mısırâ ayrı bir ezgi ile bestelenir, her

²⁰ Form hakkında verilen bilgiler için genellikle aşağıdaki kaynaklardan faydalanılmıştır: Çağbayır, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş., 597.; Özön, M.Nihat (1962). *Türkçe – Yabancı Kelimeler Sözlüğü*. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası, 73.; Öztuna, Yılmaz (2000). *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 453.; Parlatır, İsmail, Gözaydın, Nevzat, Zülfiyar, Hamza, Aksu, Tezcan, Belgin, Türkmen, Seyfullah ve Yılmaz, Yaşar (1998). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 797; Thibaut, R.P. (Haziran-Temmuz-Ağustos 2000). *(Le Concert Classique Oriental) Klasik Türk Musikisi Faslı*. (Çeviren: Dr. İlhami Gökçen). Musiki Mecmuası, 1/2000, 59.; Yahya, Kaçar, Gülçin (2009). *Türk Mûsikîsi Rehberi*. Ankara: Maya Akademi Yay., 293.; Yavaşca, Alâeddin (2002). *Türk Mûsikîsi’nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, 1.

mısrâdan sonra Terennüm kısmı eklenir. Murabba ve Nakış olmak üzere iki farklı yapıya sahiptirler. Ağır Semâî formunun en çok kullanılan şekli şöyledir:

A+B: Birinci mısra + Terennüm

A+B: İkinci mısra + Terennüm

C+B: Üçüncü mısra + Terennüm (Meyân)

A+B: Dördüncü mısra +Terennüm

2.2. Yürük Semâî Formu

“Klâsik Mûsikîmizin en hareketli beste şekillerinden biridir. Klâsik Fasıl’da Saz Semâî’sinden önce icrâ edilen son güfteli eserdir. Sözleri dört mısra, yâni murabba’dır. Dîvan edebiyatındaki Gazellerin dörtlükleri Yürük Semâî (6/4) usûlüyle Terennümlü olarak bestelenirler. Yalnız aynı adı taşıyan usûl ile ölçülebilir, başka usûl kullanılmaz; nadiren değişmeli (usûl geçkili) olabilir. Beste yapımında çok kullanılmış bir formdur. Değişik türleri olmakla birlikte en çok şu şekli görülür: dört mısra, ikişer mısralı iki bend’e veya hâne’ye ayrılmıştır. Her mısradan sonra terennüm gelir; bu nedenle birinci, ikinci ve dördüncü mısraların bestesi aynıdır. Üçüncü mısra meyân’ı teşkil eder. Bestesi diğer mısralardan farklıdır ve makam geçkileri bu bölümde yapılır. Yürük Semâîler gerektiğinde nakış olarak da icrâ edilebilir. Nakış Yürük Semâî’ler, Ağır Semâî formunda olduğu gibi dört mısralı güfteler ikişerli bendler halinde bestelenirler. Her iki mısradan sonra ikâî ve lafzî terennüm bölümleri icrâ edilir. Eser 2 haneli ise “ Nakış Yürük Semâî”, 4 haneli ise (her mısra bir hane) “Yürük Semâî” denir; ikisi de çok kullanılmıştır. Yürük Semâî formunun şekli şöyledir:

A+B: Birinci mısra + Terennüm

A+B: İkinci mısra + Terennüm

C+B: Üçüncü mısra + Terennüm (Meyân)

A+B: Dördüncü mısra +Terennüm²¹

²¹ Ağır Semâî ve Yürük Semâî formu hakkında verilen bilgiler için genellikle aşağıdaki kaynaklardan faydalanılmıştır: Akdoğu, Onur (2003). *Türk Müziği’nde Türler ve Biçimler*. İzmir: Meta Basım, 299-303.; Özalp, M. Nazmi (1986). *Türk Mûsikîsi Tarihi.-Derleme-* c. I. Yayın No: 34. Ankara: Müzik Dairesi Başkanlığı., 41-42.; Öztuna, Yılmaz (2000). *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 6-569.; Tanrıkorur, Cinuçen (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 50.; Yahya, Kaçar, Gülçin (2009). *Türk Mûsikîsi Rehberi*. Ankara: Maya Akademi Yay., 315-316-317.; Yavaşca, Alâeddin

3. DEDE EFENDİ’NİN ESERLERİNDE KULLANDIĞI MAKAM, USÛL VE FORMLAR İLE GÜFTE ŞÂİRLERİ

Dede Efendi’nin farklı şâirlere ait değişik form, makam ve usûllerde bestelediği 300 kadar eserin notası günümüze intikal etmiştir. Bu eserlerin dökümü aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

3.1. Dede Efendi’nin Eserleri

3.1.1. Dede Efendi’nin eserlerinde kullandığı “Makam”lar

Dede Efendi’nin eserlerini bestelemekte kullandığı 67 makam harf sırasına göre şöyledir:

Tablo-1 Dede Efendi’nin eserlerinde kullandığı makamlar.

MAKAMLAR				
Acem	Eviç	Hüzzam	Nikriz	Sipih
Acem-Aşîrân	Eviç-Bûselik	Irak	Nişâbûr	Sultânî-Yegâh
Acem-Kürdî	Eviç-Mâye	Isfahan	Nişâbürek	Sûzidil
Araban-Bûselik	Ferahfezâ	Karcıgar	Nühüft	Sûznâk
Araban-Kürdî	Ferahnâk	Mahûr	Pençgâh	Şedd-i Araban
Arazbar	Gerdâniye	Mâye	Pesendide	Şehnâz
Beyâtî	Gülizâr	Muhayyer	Rahat’ül-ervâh	Şehnâz-Bûselik
Beyâtî-Araban	Hicaz	Muhayyer-Bûselik	Rast	Şevkefzâ
Beste-Isfahan	Hicaz-Bûselik	Muhayyer-Sünbüle	Rast-ı Cedîd	Şevk u Tarâb
Bestenigâr	Hisar	Müstear	Rehâvî	Tahir
Bûselik	Hisar-Bûselik	Nevâ	Sabâ	Tahir-Bûselik
Çargâh	Hümayûn	Neveser	Sabâ-Bûselik	Tarz-ı Cedîd
Dügâh	Hüseynî	Nihâvend-i Kebîr	Segâh	Uşşak
Evcârâ				Uzzâl

Tablo-1’e göre Dede Efendi’nin eserinde kullandığı makam sayısı 67’dir. Bu makamlardan “Sultânî-Yegâh”, “Neveser”, “Sabâ-Bûselik”, “Hicaz-Bûselik” ve “Araban-Kürdî” makamlarını kendisi terkîb etmiştir.

3.1.2. Dede Efendi'nin eserlerinde kullandığı “Usûl”ler

Dede Efendi'nin eserlerinde kullandığı 39 usûl zaman sırasına göre şöyledir:

Tablo-2 Dede Efendi'nin kullandığı usûller.

Usûller		
Semâî	Ağır Evfer	Evsat
Sofyan	Çifte Sofyan	Remel
Yürük Semâî	Aksak Semâî	Ağır Remel
Sengin Semâî	Ağır Aksak Semâî	Devr-i Kebîr
Ağır Sengin Semâî	Lenk Fahte	Muzaaf Devr-i Kebîr
Darb	Curcuna	Frengifer
Devr-i Hindî	Nim Evsat	Hafif
Düyek	Devr-i Revân	Ağır Hafif
Ağır Düyek	Nim Hafif	Muhammes
Aksak	Fahte	Ağır Darb-ı Fetih
Orta Aksak	Durak Evferi	Eksik Zencîr
Ağır Aksak	Çenber	Zencîr
Evfer	Ağır Çenber	Darbeyn (Frengifer, Bereşan)

Tablo-2'ye göre Dede Efendi eserlerinde “Semâî”, “Sofyan”, “Yürük Semâî”, “Sengin Semâî”, “Ağır Sengin Semâî”, “Darb”, “Devr-i Hindî”, “Düyek”, “Ağır Düyek”, “Aksak”, “Orta Aksak”, “Ağır Aksak”, “Evfer”, “Ağır Evfer”, “Çifte Sofyan”, “Aksak Semâî”, “Ağır Aksak Semâî”, “Lenk Fahte”, “Curcuna”, “Nim Evsat”, “Devr-i Revân”, “Nim Hafif”, “Fahte”, “Durak Evferi”, “Çenber”, “Ağır Çenber”, “Evsat”, “Remel”, “Ağır Remel”, “Devr-i Kebîr”, “Muzaaf Devr-i Kebîr”, “Frengifer”, “Hafif”, “Ağır Hafif”, “Muhammes”, “Ağır Darb-ı Fetih”, “Eksik Zencîr”, “Zencîr” ve “Darbeyn (Frengifer, Bereşan)” olmak üzere toplam 39 usûl kullanmıştır.

3.1.3. Dede Efendi'nin bestelediği eserlerin "Form"lar

Dede Efendi'nin eserlerini bestelemekte kullandığı 17 form şöyledir:

Tablo-3 Dede Efendi'nin eserlerinde kullandığı formlar.

FORMLAR		
Âyîn-i Şerîf	Peşrev	Ağır Semâî
İlâhî	Saz Semâî	Yürük Semâî
Durak	Kâr	Şarkı
Tevşih	Kârçe	Türkü
Savt	Kâr-ı Nâtık	Köçekçe
Medhiye	Beste	

Tablo-3'e göre Dede Efendi eserlerinde "Âyîn-i Şerîf", "İlâhî", "Durak", "Tevşih", "Savt", "Medhiye", "Peşrev", "Saz Semâî", "Kâr", "Kârçe", "Kâr-ı Nâtık", "Beste", "Ağır Semâî", "Yürük Semâî", "Şarkı", "Türkü" ve "Köçekçe" olmak üzere 17 farklı form kullanmıştır.

3.1.4. Dede Efendi'nin şiirlerini bestelediği “Şâir”ler

Dede Efendi'nin şiirlerini bestelediği 46 şâirin alfabetik sıraya göre isimleri şöyledir:

Tablo-4 Dede Efendi'nin şiirlerini bestelediği şâirler.

ŞÂİRLER		
Âkif Paşa	İsmâil	Salâhî
Ârif Abdülbâkî	İzzet	Sermed
Adlî(Sultan II. Mahmûd)	Kemâleddin	Seyfullah
Aziz Mahmud Hüdâî	Leylâ Hanım	Sezâî
Besim Bey	Mahfî	Sultân Veled
Dâniş	Merkez Efendi	Sünbül Sinan
Dehlevî	Mevlânâ	Şâkir Efendi
Dervîş Mûsâ	Muhtâr	Şemsî
Enverî	Nûrî	Şeyh Nakşî
Eşrefoğlu,	Nahîfî	Şeyh Süleymân
Fuzûlî	Nazîm	Ulvî
Gâlib	Nedîm	Vâsîf
Gülşenî	Nev'î	Yûnus
Hâfız	Niyâzî	Zekâî
Hayâlî (Gülşenîzâde)	Rûhî	
Hüsnü Ağa	Sa'îd	

Tablo-4'e göre Dede Efendi eserlerinde 46 şâirin şiirini bestelemiştir.²²

²² Çıpan, Mustafa (2-3 Mayıs 2002). Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi'nin Bestelenmiş Eserlerinin Güfteleri Üzerine Bir Değerlendirme (Bildiri). *X. Millî Mevlânâ Kongresi*, Konya, 32.

4. DEDE EFENDİ’NİN “SEMÂÎ” FORMUNDA BESTELEDİĞİ ESERLERİN GÜFTELERİNE AİT “BAHİR”LER

Dede Efendi’nin “Semâî” formunda bestelediği tespit edilebilen güftelerde kullanılan vezinler, bahirler ve kullanılan şiir sayısı aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir:

4.1. Dede Efendi’nin “Yürük Semâî” Formunda Bestelediği Eserlerin Güftelerine Ait “Bahir”ler

Dede Efendi’nin “Yürük Semâî” formunda bestelediği tespit edilebilen güftelerde kullanılan vezinler, bahirler ve kullanılan şiir sayısı şöyledir:

Tablo-5 Dede Efendi’nin “Yürük Semâî” formunda kullandığı “Bahir”ler ve kullanılan şiir sayısı.

No:	VEZİN	BAHİR	K.Ş.S.
1	Mef’ûlü / Mefâ’îlü / Mefâ’îlü / Fe’ûlün	Hezec	7
2	Mef’ûlü / Mefâ’îlün / Fe’ûlün	Hezec	1
3	Mef’ûlü / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Fe’ûl	Hezec	1
4	Mütefâ’îlün / Fe’ûlün / Mütefâ’îlün / Fe’ûlün	Kâmil	5
5	Fe’îlâtün / Fe’îlâtün / Fe’îlâtün / Fe’îlün	Remel	5
6	Mef’ûlü / Fâ’îlâtü / Mefâ’îlü / Fâ’îlün	Muzâri’	2
7	Mefâ’îlün / Fe’îlâtün / Mefâ’îlün / Fe’îlün	Müctes	2
8	Mef’ûlü / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Fa’	Ahreb	1

Tablo-5’e göre Dede Efendi Yürük Semâî formundaki 24 eserinde, 9’u “Hezec”, 5’i “Remel”, 5’i “Kâmil”, 2’si “Müctes”, 2’si “Muzâri’ ve 1’i “Ahreb” bahri olmak üzere toplam 6 Bahir kullanmıştır.

4.2. Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" Formunda Bestelediği Eserlerin Güftelerine Ait "Bahir"ler

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği tespit edilebilen güftelerde kullanılan vezinler, bahirler ve kullanılan şiir sayısı şöyledir:

Tablo 6: Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda kullandığı "Bahir"ler ve kullanılan ve şiir sayısı.

No:	VEZİN	BAHİR	K.Ş.S.
1	Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün	Hezec	4
2	Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mef'ûlü / Mefâ'ilün	Hezec	2
3	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	Hezec	3
4	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün	Remel	3
5	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün	Remel	1
6	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün	Remel	2
7	Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün	Recez	1
8	Vezin tespit edilememiştir.		1

Tablo-6'ya göre Dede Efendi Ağır Semâî formundaki 17 eserinde, 9'u "Hezec", 6'sı "Remel" ve 1'i "Recez" bahri olmak üzere toplam 3 Bahir kullanmış, eserlerden birinin vezni tespit edilememiştir.

5. DEDE EFENDİ’NİN “SEMÂÎ” FORMUNDAKİ ESERLERİNE AİT NOTALAR VE USÛL-ARÛZ VEZİNİ İLİŞKİSİNİ GÖSTEREN ŞABLONLAR

5.1. Acemaşîran Nakış Yürük Semâî'nin Notası "Ne hevâ-yı bağ-ı sâzed ne kenâr-ı kışt mârâ"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah — Ne — he — vâ — yı — bâ — ğı — sâ — zed — ne — he — vâ — yı — bâ — ğı — sâ — zed — ne — ke — nâ — rı — kiş — ti — mâ — râ —

Ah — He me hay — re tem — ki câ — nâ — he me hay — Ah — Tü be her — kü câ — ki bâ — şî — tü be her — re tem — ki câ — nâ — be çi kâ — kü câ — ki bâ — şî — bü ved kâ — rı kiş — ti mâ — râ (Saz.. ..) be hiş — ti mâ — râ (Saz.. ..)

Ten — ni ten — ni ten — ser — vi — nâ — zı — men — men — Ten — ni ten — ni ten — dil — nü — vâ — zı — men (Saz) men (Saz.. ..)

N'ol du bu ben bi di le ben ze di li
 büle uğ ra dim ey me ne ya man müş ki le
 dâd e lin den (Saz.. ..)
 ah ah fer yâ de lin den (Saz.. ..)
 Ah He me hay re tem ki câ nâ he me hay
 Ah Tü be her kü câ ki bâ şî tü be her
 re tem ki câ nâ be çi kâ
 kü câ ki bâ şî bü vcd an
 SON
 rı kiş ti mâ râ (Saz.)
 be hiş ti mâ râ (Saz.. ..)
 Meyân
 Ah Ne şü kü fe i ne ber gî ne şü kü
 fe i ne ber gî ne se men ne sâ ye dâ
 rem ah ah

Ne hevâ-yı bağ-ı sâzed ne kenâr-ı kişt mârâ
 Heme hayretem ki cânâ be-çikâr kişt mârâ
 Ne şükûfe-i ne bergî ne semen ne sâye dârem
 Tü-be her kücâ ki bâşî büved an behişt mârâ

G.H. : c. I, s. 12

G.A. : c. I, s. 5

D.T. : -

S.Ş.G. : c. I, s. 38
 semen : seman

5.2. Bûselik Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Dehr olmada bu sûr ile ma'mûr-ı meserret"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Dehr ol ma da bu sûr i le ma'
A' dâ sı nı ber bâd ü pe ri
mû şân mû rı me ser ret (Saz..
şân e de Mev lâ
Ol sun di li şâ hâ ne de pür
Dâ' im e de Hak zâ tı nı man
nû rı me ser ret (Saz..
sû rı me ser ret
Yâr yâr cân sa na ben de i fer
mân sa na şâ hı ci hâ nım (Saz..
Ah ah ah ah Ol
du yi ne sâ yen de ci hân hür re mü han dâ n
Yâr yâr hür re mü han
dâ n (Saz..) Pür nû ru me ser ret

Dehr olmada bu sûr ile ma'mûr-ı meserret
Olsun dil-i şâhânede pür nûr-ı meserret
A'dâsını berbâd ü perîşân ede Mevlâ
Dâ'im ede Hak zâtını mansûr-ı meserret

5.3. Eviç Bûselik Nakış Yürük Semâi'nin Notası
"Sâkıyâ mest-i müdâm eylesen olmaz mı beni"

Usûl: Yürük Semâi

Beste: Dede Efendi

Ah— Sâ kı yâ mes ti mü dâm — ey le sen ol maz — mı be ni — vay

Ah— Bir ni gâh — i — le — be — kâm — ey le sen ol — maz — mı — be — ni —
Ah— Bâ ri ol — şû — ha — gu — lâm — ey le sen — ol — maz — mı — be — ni —

— Bir ni gâh — i — le — be — kâm — ey le sen ol — maz — mı be ni —
— Bâ ri ol — şû — ha — gu — lâm — ey le sen ol — maz — mı be — ni —

vay — Gel — gel — gel ser vi — re vân — gel (Saz..)

Gel — gel — gel gon ca de hân — gel (Saz..) Ah— Bir ni gâh —
Ah— Bâ ri ol —

i — le — be — kâm — ey le sen ol — maz — mı — be — ni — vay —
şû — ha — gu — lâm — ey le sen ol — maz — mı — be — ni — vay

Te ne ni te — nen ten — ten — ten — nâ te ne dir —

ney — ney — Ah— Gö re — li — gül yü — zün ey — yâr ga mı aş —

kın — la ye rim — hâr — ol — du gel yâr şub ha de — ğin — ağ la rim ey —

şû — hi — ce fâ — cû — Ah— Bir ni gâh — i — le — be — kâm — ey le sen ol —
Ah— Bâ ri ol — şû — ha — gu — lâm — ey le sen ol —

maz — mı — be — ni — vay — Ah — N'o lur ey aşk — n'o lur —
maz — mı — be — bi — vay

çün — ki e — sı — rin — ol — ol — dum — vay —

Sibel K.

Sâkıyâ mest-i müdâm eylesen olmaz mı beni
Bir nigâh ile bekâm eylesen olmaz mı beni
N'olur ey aşk n'olur çünki esîrin oldum
Bâri ol şûha gulâm eylesen olmaz mı beni

G.H. : c. I, s. 222
nigâh ile : nigâhınla

G.A. : c. I, s. 151

D.T. : c. I, s. 254
nigâh ile : nigâhınla

S.Ş.G. : -

5.3.1. Eviç Bûselik Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı															
Dede Efendi'nin "Eviç Bûselik Nakış Yürük Semâî"sinde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:															
Vezin: Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Remel Bahri)															
(Fâ'ilâtün)															
6															
4															
	:Fe'	i	:lâ	:tün	:Fe'	i	:lâ	:tün	:Fe'	i	:lâ	:tün	:Fe'	i	:lün
	:Fâ'	i	:lâ	:tün	:Fâ'	i	:lâ	:tün	:Fâ'	i	:lâ	:tün	:Fâ'	i	:lün
	:Sâ	ku	'yâ	mest	(-i)	mü	'dâm	'ey	'le	sen	'ol	maz	'mi	be	'ni
	:Bir	ni	'gâh	i	'le	be	'kâm	'ey	'le	sen	'ol	maz	'mi	be	'ni
	:N'o	lur	'ey	aşk		n'o*	'lur	çün*	'ki	e	'sî	rin	'ol		'dum
	:Bâ	ri	'ol	şû	'ha	gu	'lâm	'ey	'le	sen	'ol	maz	'mi	be	'ni
* Bu hecelerin, güftenin 3. mısra'ında eksik hece ölçüsünden dolayı bir dörtlük ileri veya geri yazıldığı düşünülmektedir.															

5.4. Ferahfezâ Yürük Semâî'nin Notası
"Bu gece ben yine bülbülleri hâmuş ettim"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Bu ge ce ben yi ne bül
Ah Âh u fer yâd e de rek
Ah Bül bül â sâ ge ce tâ

— bül le ri hâ mûş et tim mûş et tim
— â le mi bî hûş et tim
— sub ha ka dar cûş et tim

Ser vi bü len dim âh iş ve pe sen
dim gel gel
ken di e fen dim dil sen de gö züm
hüs nü ne hay ret de a man
naz lı ce nâ nim ka şı ke mā
nim (Saz...) BAŞA nim (Saz...) KARAR Ah Tâ kı ef
lâ ke re sîd ol du yi ne nağ me i âh
ol du yi ne nağ me i âh

Sibel K.

Bu gece ben yine bülbülleri hâmuş ettim
Âh u feryâd ederek âlemi bî-hûş ettim
Tâk-ı eflâke resîd oldu yine nağme-i âh
Bülbül-âsâ gece tâ subha kadar cûş ettim

G.H. : c. I, s. 241

G.A. : c. I, s. 154
Âh u : Âh-1

D.T. : c. I, s. 265

S.Ş.G. : -

5.4.1. Ferahfezâ Yürük Semâ'îde Güftenin Yürük Semâ'î Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Ferahfezâ Yürük Semâ'î"sinde güfte, Yürük Semâ'î usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Remel Bahri)
(Fâ'ilâtün)

6										
4										
	Fe' i lâ	tün	Fe' i lâ	tün	Fe' i lâ	tün	Fe' i lâ	tün	Fe' i lâ	tün
	Fâ' i lâ	tün	Fâ' i lâ	tün	Fâ' i lâ	tün	Fâ' i lâ	tün	Fâ' i lâ	tün
	Bu ge ce	ben	yi ne bül	bül le ri	hâ	mûş et	tim			
	Âh u fer	yâd	e de rek	â le mi	bî	hûş et	tim			
	Tak (-) ef	lâ	ke re sîd	ol du yi	ne	nağ me (-i)	âh			
	Bül bül â	sâ	ge ce tâ	sub ha ka	dar	cûş et	tim			

5.5. Hicaz Nakış Yürük Semâî'nin Notası
 "Yine neş'e-i muhabbet dil ü cânım etti şeydâ"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Âh Yi ne neş' - e - i mu hab bet di lü câ nım et ti şey
 bet Yi ne neş' e i mu hab
 dá Âh Yi ne bez mi iy şı vus
 Âh Sa na câ nü dil fe da
 lat Yi ne bez mi iy şı vus lat e dip eh li aş kı ih
 dir Sa na câ nü dil fe da dir gö nül an de li bi gü
 yâ âh e dip eh li aş kı ih yâ (Saz.. ..)
 yâ âh gö nül an de li bi gü yâ (Saz.. ..)
 Âh o gu zel bâ şın i çün o hi lâl kâ şın i çün
 gel men â şı kı nâ lân
 Gel ben de i fer mân (Saz.. ..)
 Ten ni ten ni ten nen ni te ne nen Ten ni ten ni ten nen ni te ne nen
 Ten ni ten ni ten nen ni te ne nen Ten ni ten ni ten nen ni te ne nen
 Ten ni ten ni ten nen ni te ne nen Gel
 gel gon ca de hâ nım
 dil de ni hâ nım (Saz.. ..) Ah a man ey gü li ni hâ

lim a man ey— gü li ni— hâ— lim be ni ey— le— vas— la şâ—

yân— âh be ni ey— le— vas— la şâ—

yân (Saz.. ..) dil— de— ni— hâ— nım SON Sibel K.

Yine neş'e-i muhabbet dil ü cânım etti şeydâ
 Yine bezm-i ıyş-ı vuslat edip ehl-i aşkı ihyâ
 Aman ey gül-i nihâlim beni eyle vasla şâyân
 Sana cân ü dil fedâdır gönül andelîb-i gûyâ

G.H. : c. I, s. 298

G.A. : c. I, s. 200

D.T. : -

S.Ş.G. : c. I, s. 128

5.6. Hicaz Bûselik Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Açıl açıl gel efendim cihân bahâr olsun"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

A çıl a çıl gel e fen dim ci hân ba hâr
Te rah hüm ey le a man hâ li me be nim
ol sun Sa lın sa lın ki çe men sey
mâ hum Sa kın sa kın ki ye ter kâ
ri lâ le zâr ol sun sa lın sa lın
rım âh ü zâr ol sun sa kın sa kın
ki çe men sey ri lâ le zâr ol sun
ki ye ter kâ rım âh ü zâr ol sun
Gel gel ah o gü zel
bâ şın i çün gel ah o hi lâl kâ şın i çün
gel gel ak ma sa kın sù yi râ ki be be ni yak
ma gel gel be ni yak ma vay vay
sa lın sa lın ki çe men sey ri lâ le zâr ol sun
sa kın sa kın ki ye ter kâ rım âh ü zâr ol sun

Açıl açıl gel efendim cihân bahâr olsun
Salın salın ki çemen seyr-i lâlezâr olsun
Terahhüm eyle aman hâlime benim mâhım
Sakın sakın ki yeter kârım âh ü zâr olsun

G.H. : -

G.A. : c. I, s. 360

D.T. : -

S.Ş.G. : -

5.6.1. Hicaz Bûselik Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı													
Dede Efendi'nin "Hicaz Bûselik Nakış Yürük Semâî"sinde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:													
Vezin: Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fâ'lün (Müctes Bahri)													
6													
4													
Me	fâ'	i	'lün	Fe'	i	'lâ	'tün	Me	fâ'	i	'lün	Fâ'	'lün
A	çıl	a	çıl	gel	e	fen	dim	ci	hân	ba	hâr	ol	sun
Sa	lın	sa	lın	ki	çe	men	sey	ri	lâ	le	zâr	ol	sun
Te	rah	hüm	ey	le	a	man	hâ	li	me	be	nim	mâ	hum
Sa	lın	sa	lın	ki	ye	ter	kâ	rım	lâh	ü	zâr	ol	sun

5.7. Hisar Nakış Yürük Semâî'nin Notası
 "Havâ güzel yine gülşende gösteriş günüdür"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ha vâ gü zel yi ne gül şen
 Ke nâ ra doğ ru sa lın dır
 de gös te riş gü nü dür gel câ
 o ser vi seb zi zâ rı gel câ
 nım Çe men çe men sa lın ey ser
 nım Gel ey Ne sî mi sa bâ hiz
 vi kad re viş gü nü dür
 me tim var iş gü nü dür
 câ nım Ter dil li te nen
 dir ten ten ten
 na te ne dir ney Ey ser vi re vâ n
 ey â fe ti cân ey
 kâ sı ke mân gel câ nım
 gel Ah sab rı mı sâ mâ nı mı yağ
 ma la dın ey mâh be nim

sen sen sen
 be nim be nim sen sen
 sen be nim be nim sen SON Sibel K.

Havâ güzel yine gülşende gösteriş günüdür
 Çemen çemen salın ey serv-i kad reviş günüdür
 Kenâra doğru salındır o serv-i sebz-zârı
 Gel ey Nesîm-i sabâ hizmetim var iş günüdür

G.H. : c. I, s. 467
 hizmetim : hizmetin

G.A. : c. I, s. 362

D.T. : -

S.Ş.G. : -

5.8. Hisar Bûselik Nakış Yürük Semâî'nin Notası
 "Yine bezm-i ıyş-i vuslat dil-i bî-karâre düşdü "

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Yine bezm-i ıyş-i vuslat dil-i bî-karâre düşdü
 Hat-ı lâlinim safası gül ile bahâre düşdü
 İşidüp nevâ-yı âhım bana eyledi terâhhüm
 Yine bûselikle cânâ yolumuz hisâre düşdü

5.9. Hüzam Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Reh-i aşkında edip kaddimi kûtâh gönül"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Re— hi— aş— kın— da— e— dip kad di mi kû
tâh gö— nül a man e— fen dim (Saz.. ..)

ah Be ni baş— tan— çı— ka— rıp ey le di güm—
râh gö— nül a man e— fen dim

Ah be ni baş— tan— çı— ka— rıp ey le di güm—
râh gö— nül a man e— fen dim

Ten nen ni— ten nen ni— ten nen ni— te ne nen nâ— te— ne— dir

ney— ten nen ni— ten— nen ni ten— nen— ni— te ne nen
nâ— te— ne— dir ney— ah be li— yâ—
rim yâr yâr

dil— de— ni— hâ nım (Saz.. ..) Dost
dost— kâ— şı— ke— mâ— nım (Saz.. ..)

Ah ki me dâd ey le ye yim câ nâ nim
 Ah ki me fer yâd e de yim sul tâ nim
 Yâr yâr dâ dey dâ dey
 se nin e lin den (Saz.. ..) Ah Ba şı mı
 der de sa lıp sî ne mi sû zân et di
 a man e fen dim Ah Yak tı yan
 dır dı be ni der di le ey vâh gö nül
 a man e fen dim Ah Yak dı yan
 dır dı be ni der di le ey vâh gö nül
 a man e fen dim (Saz.. ..)

Reh-i aşkımda edip kaddimi kûtâh gönül
 Beni baştan çıkarıp eyledi gümrâh gönül
 Başımı derde salıp sînemi sûzân etdi
 Yaktı yandırdı beni derd ile eyvâh gönül

5.9.1. Húzzam Nakış Yürük Semâ' de Güftenin Yürük Semâi Usûlüne Göre Dağılımı							
Dede Efendî'nin "Húzzam Nakış Yürük Semâ'"inde güfte, Yürük Semâi usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:							
Vezin: Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün / Fe'ilün (Remel Bahri)							
(Fâ'ilün)							
6							
4							
	'Fe' i 'lá :	tün :	'Fe' i 'lá :	tün :	'Fe' i 'lá :	tün :	'Fá' 'lün :
	'Reh (-i) aş :	ku :	e 'dip :	ka 'di :	mi 'kú :	táh :	gó 'nül :
	'Be ni 'baş :	tan :	'çı ka 'rıp :	'ey 'le :	di 'güm :	ráh :	gó 'nül :
	'Ba şı 'lmı :	der :	de sa 'lup :	sı 'ne :	mi 'sú :	zân :	dí* :
	'Yak tı 'yan :	dır :	'dı be 'ni :	'derd 'i :	le 'ey :	váh :	gó 'nül :
* Bu hecelelerin melodik vurgu nedenleriyle birer dördünlük geriye yazıldığı düşünülmektedir.							

5.10. Irak Nakış Yürük Semâ'nin Notası
"Hasretle temâm na'le döndüm sensiz"

Usûl: Yürük Semâ

Beste: Dede Efendi

Hasretle temâm na'le döndüm
sensiz gel câ nim gel aman aman
Yok na'le değil hayâle döndüm sensiz
Hurşîd-veşim hilâle döndüm sensiz
gel câ nim gel aman aman gel câ nim gel (Saz... ..)
gel câ nim gel aman aman gel câ nim gel
Ye leleleleleleleli Yellelelâli
Ye leleleleleleleli Yellelelâli
Te releleleleleleli Yelleleleleli
Te releleleleleleli Yelleleleleli (Saz... ..)
Ha yâle döndüm sensiz gel câ nim gel aman aman gel
Hi lâle döndüm sensiz gel câ nim gel aman aman gel
Gös ter rûyini aman şeb-i firkatde (Saz... ..) KARAR
Gös ter rûyini aman şeb-i firkatde gel

Hasretle temâm na'le döndüm sensiz
Yok na'le değil hayâle döndüm sensiz
Göster rûyini aman şeb-i firkatde
Hurşîd-veşim hilâle döndüm sensiz

5.10.1 Irak Nakış Yürük Semâî de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı															
Dede Efendi'nin "Irak Nakış Yürük Semâî"sinde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:															
Vezin: 1., 2. ve 4. mısra' Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa' (Ahreb Bahri)															
3. mısra Mef'ûlün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa'															
6															
Mef'	û	lü	Me	fâ'	i	lün	Me	fâ'	i	lün	Me	fâ'	i	lün	Fa'
Mef'	û	lün	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün	Fa'
Has	ret	le	te	mâm	ı	na'	le	dön	düm	sen	le	dön	düm	sen	siz
Yok	na'	le	de	ğil	ha	yâ	le	dön	düm	sen	le	dön	düm	sen	siz
Gös	ter	rû	yi	ni	a	man	şeb	(-)	fir	kat	de	(-)	fir	kat	de
Hur	şid	i	ve	şim	hi	lâ	le	dön	düm	sen	le	dön	düm	sen	siz

5.11. İsfahan Yürük Semâî'nin Notası
"Âh eylediğim serv-i hırâmânın içindir"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Âh ey le di ğim âh ey le di ğim
Kan ağ la dı ğım kan ağ la dı ğım
Dî vâ ne li ğım dî vâ ne li ğım
ser vi hı râ mâ nın i çin dir
ner gi si mes tâ nın i çin dir
zül fi pe ri şâ nın i çin dir
Ye lel li yel li ye le le li yel li yel
li ye le le aşk i le âh ey le di ğim
i çin dir
se nin i çin dir
serv i hı râ mâ nın i çin dir BAŞA SON
Ser geş te li ğim ser geş te li ğim
kâ kül i müş kî nin u cun dan
kâ kül i müş kî nin u cun dan Sibel K.

Âh eylediğim serv-i hırâmânın içindir
Kan ağladığım nergis-i mestânın içindir
Sergeşteliğim kâkül-i müşkînin ucundan
Dîvâneliğim zülf-i perîşânın içindir

G.H. : c. I, s. 639

G.A. : c. I, s. 515

D.T. :-

S.Ş.G. : c. II, s. 157

nergis-i mestânın : gonca-i handânın

Dîvâneliğim : Aşufteliğim

5.11.1. İsfahan Yürük Semâî de Gûftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı													
Dede Efendi'nin "İsfahan Yürük Semâî"sinde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:													
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'fîlü / Mefâ'fîlü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)													
6													
4													
Mef'û	'lü	'lü	'lü	'lü	'lü	'lü	'lü	'lü	'lü	'lü			
Ah	ey	le	di	ğim	/ser	vi	hi	râ	mâ	nun	i	çin	dir
Kan	ağ	la	dı	ğım	ner	ğis	(-i)	mes	tâ	ınn	i	çin	dir
Ser	geş	te	li	ğim	kâ	.kül	(-i)	.müş	kî	.nin	u	.cun	dan
Dî	vâ	ne	li	ğım	zûlf	(-i)	pe	ri	şâ	ınn	i	çin	dir

5.12. Mahûr Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düşdü "

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Yi ne zev ra kı de rû num Yi ne zev
râ kı de rû num kı rı lıp ke nâ re dü ş
dü be li yâ rim (Saz... ..)

Ah Da ya nır mı şî şe dir bu da ya nır
Ah Ki mi ter ki nâ mü şâ ne ki mi ter

mi şî şe dir bu re hi sen gi sâ re dü ş
ki nâ mü şâ ne ki mi i' ti bâ re dü ş

dü be li yâ rim (Saz... ..)
dü be li yâ rim (Saz... ..)

yâr yâr dil de ni hâ
nm (Saz... ..) dost dost

kâ şı ke mâ num Tâ kat mı ge lir

o çeş mi mes te el bet de o lur

gö ren şî kes te (Saz... ..) yâr

yâr af fey le c fen dim (Saz... ..)

Ah Re hi Mev le vî de Gâ lib Re hi Mev
 le vî de Gâ lib bu sı fat la kal dı hay
 rân be li yâ rim (Saz.. ..)

Sibel K.

Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düŖdü
 Dayanır mı ŖiŖedir bu reh-i seng-sâre düŖdü
 Reh-i Mevlevîde Gâlib bu sıfatla kaldı hayrân
 Kimi terk-i nâm ü Ŗâne kimi i'tibâre düŖdü

Nota: Dârü'l-elhân Külliyyatı c: I, no: 12-46

G.H. : c. I, s. 799

G.A. : c. I, s. 645

D.T. : c. II, s. 730

S.Ŗ.G. : c. I, s. 92

5.13. Nevâ Yürük Semâ'nin Notası
"Ey gonca dehen âh-ı seherden hazer eyle"

Usûl: Yürük Semâ

Beste: Dede Efendi

Ey gon ca de hen â hı se her
yî ne i mi h ri ru hu nu
gü şe de sad cil ve nü mâ

den ha zer ey le
bî ke der ey le
iş ve ler ey le

ah ha zer ey le (Saz.. ..) Yâr
ah ke der ey le
iş ve ler ey le

yâr yâr be li yâ rim

Dost be li mi rim (Saz.. ..) Ter dil li te nen

(Saz.. ..) Ter dil li te nen (Saz.. ..) Ter

dil li te nen (Saz.. ..) Ter dil li te nen

(Saz.. ..) Ter dil li te nen te nen te nen

na te ne dir ney (Saz.. ..) Â ney (Saz.. ..) Ey

bül bü li hoş leh ce ge züp nağ me se râ

yân nağ me se râ

yân (Saz.. ..) Yâr yâr yâr
 yâr be li yâ rim Dost be li mi
 rim (Saz.. ..) Ter dil li te nen (Saz.. ..) Ter
 dil li te nen (Saz.. ..) Ter dil li te nen
 (Saz.. ..) Ter dil li te nen (Saz.. ..) Ter
 dil li te nen te nen te nen
 na te ne dir ney (Saz.. ..) Her

Sibel K.

Ey gonca dehen âh-ı seherden hazer eyle
 Âyine-i mihr-i ruhunu bî-keder eyle
 Ey bülbül-i hoş lehce gezüb nağme serâyân
 Her güşede sad cilve-nümâ işveler eyle

G.H. : c. II, s. 919

G.A. : c. II, s. 748

D.T. : c. II, s. 836

S.Ş.G. : c. II, s. 222

Âyine-i mihr-i : Âyine-i mihr-i

5.13.1. Nevâ Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı														
Dede Efendî'nin "Nevâ Yürük Semâî"sinde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:														
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)														
6														
4														
	lün	'Mef'	'û	'lü	Me	'fâ'	'î	'lü	Me	'fâ'	'î	'lü	Fe'	'û
		'Ey	gon	ca	de	hen	âh	(-i)	se	her	den	ha	zer	ey
	le	'Â	yî	ne	(-i)	mîhr	(-i)	ru	hu	nu	bî	ke	der	ey
	le													
	yân	'Ey	bül	'bül	(-i)	'hoş	leh*	ce	ge	'zûp		nağ*	me	se
	le	'Her	gû	şe	de	sâd	cl	ve	nü	mâ	iş	ve	ler	ey
* Bu heceler melodik vurgu nedeniyle bir dördlük ileri ya da geriye yazıldığı düşünülmektedir.														

5.14. Neveser Nakış Yürük Semâi'nin Notası
"Diyemem sîne-i berrâkı semenden gibidir"

Usûl: Yürük Semâi

Beste: Dede Efendi

Ah— Di ye mem sî— ne— i— ber— râ kı se— men
de— den— gi bi— dir—
vay— Ah— Yâ se men bel— ki o gül—
nah li se men— te—
ten— gi— bi— dir— (Saz.. ..)
Gel— gel— ser— de he vá—
(Saz.. ..) gel— gel—
a— pür— ce— fâ— (Saz.. ..) det— de re— dim—
(Saz.. ..) dil— le— re— dim—
âh— âh— ey— le— ve— fâ—
(Saz.. ..) âh— sa na hem— ben— de hem ef—
ken de a man— sa na hem—
ben— de hem ef— ken de a man—
iş te ku— lun— vay— (Saz.. ..) gel—

gel a man e fen
Meyân'a KARAR

dim (Saz.. ..)

Ah Ren gü bü yi gü li ta' ri fe ne zah
me me met çe ke yim

vay (Saz.. ..) Ah Ren gü bü yi gü li ta' ri de ne zah me me met çe ke yim vay Ah Gül be nim

bil di ğim ey gon ca de hen se se sen gi bi dir vay

Sibel K.

Diyemem sîne-i berrâkı semenden gibidir
Yâsemen belki o gül nahl-i semen ten gibidir
Reng ü bü-yi güli ta'rîfe ne zahmet çekeyim
Gül benim bildiğim ey gonca-dehen sen gibidir

G.H. : c. II, s. 938
gül nahl-i : gül-nahlî

G.A. : c. II, s. 758
gül nahl-i : gül-ü nahlî

D.T. : c. II, s. 856

S.Ş.G. : c. II, s. 82

5.14.1. Neveser Nakış Yürük Semâ'i de Güftenin Yürük Semâ'i Usûlüne Göre Dağılımı										
Dede Efendi'nin "Neveser Nakış Yürük Semâ'i"nde güfte, Yürük Semâ'i usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:										
Vezin: Fe'lîlâtün / Fe'lîlâtün / Fe'lîlâtün / Fe'lîlâtün (Remel Bahri)										
6										
	'Fe' i 'lâ	tün	'Fe' i 'lâ	'tün	'Fe' i 'lâ	'tün	'Fe' i 'lâ	'Fe' i 'lün		
	Di ye mem	sî	ne (-i) ber	râ kı se men	den	gi bi dir				
	Yâ se men	bel	ki o gül	nahl (-i) se men	ten	gi bi dir				
	Reng ü .bû	(-vi)	gü li 'fa'	rî .fe ne .zah	met	.çe .yim				
	Gül be nim	bil	idi ğim ey	gon ca de hen	sen	gi bi dir				

5.15. Nihâvend-i Kebîr Nakış Yürük Semâî'nin Notası
 "Rencîde sakın olma nigâh eylediğimden
 ey rûhleri mâhım"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ren cî de sa kın ol ma ni gâh
 ey le di ğim den ey
 rûh le ri mâ hım Hav fey le gö züm
 nû ru sen âh ey le di ğim
 den ey çeş mi si yâ hım
 gel gel câ nım da ni han
 gel gel gel
 âh el a man (Saz... ..) ten nen ni ten nen ni
 ten nen ni te ne nen ten nen ni ten nen ni ten nen ni te ne nen
 nen a man ey çeş mi si yâ

him Cür mi le se nin hüs nü ne Yû
 Yû suf de di ğim den in
 cin me e fen dim Mah cû bu num el
 hâk gü nâh iş le di ğim
 den af vey le gü nâ him
 gel gel câ nım da ni han
 gel gel gel
 âh el a man (Saz... ..) Ten nen ni ten nen ni
 ten nen ni te ne nen ten nen ni ten nen ni ten nen ni te ne nen
 nen a man af fey le gü nâ him SON Sibel K.

Rencide sakın olma niğâh eylediğimden
 Ey rûhleri mâhım
 Havfeyle gözüm nûru sen âh eylediğimden
 Ey çeşm-i siyâhım
 Cürm ile senin hüsnüne Yûsuf dediğimden
 İncinme efendim
 Mahcûbunum elhâk günâh işlediğimden
 Afveyle günâhım

5.15.1. Nihâvend-i Kebîr Nakış Yürük Semâ'tde Güfthenin Yürük Semâi Usûlüne Göre Dağılımı																				
Dede Efendi'nin "Nihâvend-i Kebîr Nakış Yürük Semâ't"inde güfte, Yürük Semâi usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:																				
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'fî / Mefâ'fî / Fe'ûlün (Hezec Bahri)																				
Mef'ûlü / Fe'ûlün																				
6																				
4																				
	î	lû	Fe'	û	Mef'	û	lû	Me	fâ'	î	lû	Me	fâ'	lû	Fe'	û	lû			
	ey	le	di	ğim	Ren	cı	den	de	sa	kin	ol	ma	ni	gâh	ri	mâ	hum		Havf	
	ey	le	di	ğim		ey	den	le	gö	züm	nû	ru	sen	lâh	(-i)	si	yâ	hum		
	suf	de	di	ğim	Cürm	i	den	le	se	nin	hüs	nü	ne	Yû	e	fen	dim			Mah
	ış	le	di	ğim		cü	den	'bu	num	'el	'hâk	me	gü	'nâh						
						den				.af	vey	le	gü	'nâ			hum			

5.16. Pesendîde Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Ey âfet-i cân-ı âşık-âzâr"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ey — â — fe — ti — câ — nı — â — şık — â — zâr — vey —
şık — ta — o — lan — hu — lû — si — aş — kı — hû — gam — ze — i — şû — hi — gi — bi — hun — hâr — zin — hâr — zin —
bâ — na — dü — şer — mi — et — me — in — kâr — hâr — ol — ma — böy — le — zin — hâr — zin —
hâr — ol — ma — böy — le — ağ — yâ — rı — nü — vâz —
â — şı — kı — â — zâr — ah — me — det — ey — â — şık — â —
zâr — ah — zâ — lim — ey — si — tem — kâr —
gel — câ — nım — gel — hâ — li — pe — rî — şâ — nı — ma — rah —
mey — le — gü — zel — ba — şın — i — çin — ol — ma — ce — fâ — cü — her —
tav — rı — pe — sen — dî — de — e — fen — dim — Â — dim — KARAR — Sibel K.

Ey âfet-i cân-ı âşık-âzâr
Vey gamze-i şûhi gibi hunhâr
Âşıktaki olan hulûs-i aşkı
Hûbâna düşer mi etme inkâr

Not: Alâeddin Yavaşca'nın kendi el yazısı ile yazdığı notadan alınmıştır.

G.H. : c. II, s. 1093

G.A. : c. II, s. 875

D.T. :-

S.Ş.G. :-

1. mısra: Ey âfet-i âşık-âzâr

1. mısra: Ey âfet-i can âşık-ı azâr

5.16.1. Pesendîde Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûline Göre Dağılımı										
Dede Efendî'nin "Pesendîde Nakış Yürük Semâî" sinde güfte, Yürük Semâî usûline aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:										
Vezin: Me'ûlü / Me'fâ'ilün / Fe'ûlün. (Hezee Bahri)										
6										
4										
	'Me'	'û	'lû	Me	'fâ'	i	'lün	Fe'	'û	'lün
		'â	fet	(-i)	câ	ni	'â	şık	'â	zâr
	Vey	gam	ze	(-i)	şû	hi	gi	bi	hun	hâr
	'Â	şık	'fa	o	lan	hu	'lûs	(-i)	'aş	kı
	Hû	bâ	na	dü	şer	mi	et	me	lin	kâr

5.17. Rast-ı Cedîd Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Oynar yürek terennümü çeng-i çegâneden"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Oy nar yü rek te ren nü mü çen
gi gi çe gâ ne den vay
Raks â ver ol du şev ki le dil
ge geç be hâ ne den vay
Raks â ver ol du şev ki le dil
geç be hâ ne den (Saz... ..)
tâ nâ tâ nâ ni te ne dir ney (Saz... ..)
tâ nâ tâ nâ ni te ne dir ney (Saz... ..)
tâ nâ tâ nâ ni te ne dir ney vay
tâ nâ tâ nâ ni te ne dir ney
ah ah ah ah ah ah ah ah
tâ dir te ni ten ni ten ni tâ nâ te ne dir

ney tâ dir te ni ten ni ten ni tâ nâ te ne dir

ney hey hey hey hey

Raks â ver ol du şev ki le dil

ge geç be hâ ne den vay

Raks â ver ol du

şev ki le dil geç

be hâ ne den vay

Meyana Karar SON

Def i ga mı hu

mâ rı sa fâ yı

sa bâ hi çin vay (Saz.. ..)

Def i ga mı hu mâ mâ rı sa fâ

yı sa bâ hi çin vay

Sâ kî Ba kî ye yok mu şe râ
 bı bı şe bâ ne den vay
 Sâ kî Ba kî ye yok mu şe râ
 bı şe bâ ne den vay (Saz.. ..)

Sibel K.

Oynar yürek terennümü çeng-i çegâneden
 Raks âver oldu şevk ile dil geç behâneden
 Def'-i gam-ı humâr-ı safâ-yı sabâh için
 Sâkî Bakî'ye yok mu şerâb-ı şebâneden

G.H. :-

G.A. :-

D.T. :-

S.Ş.G. :-

5.17.1. Rast-ı Cedîd Nakış Yürük Semâî de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı												
Dede Efendi'nin "Rast-ı Cedîd Nakış Yürük Semâî"sinde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:												
Vezin: Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mef'ûlü / Fâ'ilün (Muzâarî Bahri)												
6												
4												
Mef'			û			lû	Fâ'	i	lâ	tü	Me	fâ'
î						lû	Fâ'	i				
Oy			nar			yü	rek	te	ren	inü	mü	çeng
(-i)						çe	gâ	ne	den			
Raks			â			ver	ol	du	şevk	i	le	dil
geç						be	hâ	ne	den			
Def			i			gam	(-i)	hu	mâr	(-)	sa	fâ
Yı						sa	bâh	i	çin			
Sâ			kî			Ba	kî	ye	yok	mu	şe	râb
(-i)						şe	bâ	ne	den			

5.18. Sabâ-Bûselik Nakış Yürük Semâî'nin Notası
 "Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi
 Güfte: Nahîfi

Yel leli ye le lâ (Saz... ..) te rel li ye le lâ
 (Saz... ..) yel le li ye le lâ lâ lâ lâ
 râ nâ yi men (Saz... ..) te rel li ye le lâ
 lâ lâ lâ zi bâ yi men men
 âh be li yâ rim Göz gör dü gö nül
 sev di se ni ey yü zü mâ hım Kur
 bâ nin o lam var mı be nim bun da gü nâ
 hım âh be li yâ rim
 yel leli ye le lâ (Saz... ..) te rel li ye le lâ
 (Saz... ..) yel le li ye le lâ lâ lâ lâ
 râ nâ yi men (Saz... ..) te rel li ye le lâ
 lâ lâ lâ zi bâ yi men men

âh be li rim Ey sen gi dil et
mez mi se nin kal bi ne te' sîr ey
sen gi dil et mez mi se nin kal bi ne te'
sîr Hâ râ la rı hâ kis ter e den
â te şî â hum âh be li yâ
rim yel lel li ye le lâ (Saz.. .. .)
te rel li ye le lâ (Saz.. .. .) ye lel li ye le lâ
lâ lâ lâ râ nâ yı men (Saz.. .. .)
te rel li ye le lâ lâ lâ zi bâ yı men
men âh be li yâ rim SON Sibel K.

Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım
Kurbânın olam var mı benim bunda günâhım
Ey seng dil etmez mi senin kalbine te'sîr
Hârâları hâkister eden âteş-i âhım

5.18.1. Sabâ-Bûselik Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı												
Dede Efendi'nin "Sabâ-Bûselik Nakış Yürük Semâî"nde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:												
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)												
6												
4												
lün	'Mef'	'lü	'Me	'fâ'	'î	'lü	'Me	'fâ'	'î	'lü	Fe'	'û
hum	Göz	gör	dü	gö	nül	sev	di	se	ni	ey	zü	mâ
hum	Kur	bâ	nn	o	lam	var	mi	be	nim	bun*	da	nâ
sır	Ey	seng	(-i)	dil	'et	'mez	'mi	se	'nin	kal	'bi	'te'
hum	Hâ	râ	la	rı	hâ	kis	'ter	e	iden	'â*	'teş	'â
* Bu hecelerin melodik vurgu nedemiyle birer dörtdük ileriye yazıldığı düşünülmektedir.												

5.19. Sultânî-Yegâh Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Şâd eyledi cân ü dilimi rûh-i revânım"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Şâd eyledi cân ü dilimi rûh-i revânım
İhsânına mümkün mü teşekkür edebilmek
Ta'dâd edemez serde hezâr olsa zebânım

Dir ten ni ten te ne ni te ne ni te ne nen te ne ni te ne ni te ne nen nâ te ne dir
ney dir ten ni ten te ne ni te ne ni te ne nen te ne ni te ne ni te ne nen
nâ te ne dir ney dil sen de gö züm sen de ne var
sen de e fen dim dil sen de gö züm sen de ne var
sen de e fen dim ah ah
dil sa na ben de (Saz.. ..) Kur Ta'
bân e de yim râ hı na nak
dâd e de mez ser de he zâr
di di lü câ nim
ol sa ze bâ nim

D.C.
SON
Sibel K.

Şâd eyledi cân ü dilimi rûh-i revânım
Kurbân edeyim râhına nakd-i dil ü cânım
İhsânına mümkün mü teşekkür edebilmek
Ta'dâd edemez serde hezâr olsa zebânım

Not: Ahmet Hatipoğlu'nun kendi el yazısı ile yazdığı notadan alınmıştır.

G.H. : c. II, s. 1228

D.T. : c. II, s. 1078; S.Ş.G. : c. I, s. 11

G.A. : c. II, s. 1052

rûh-i revânım : şâh-ı cihânım

rûh-i revânım : şâh-ı cihânım

3. mısra : İhsân-ı hümayûnuna mümkün mü teşekkür

3. mısra : İhsân-ı hümayûnuna mümkün mü teşekkür

5.19.1. Sultânî-Yegâh Nakış Yürük Semâî'de Güftenin Yürük Semâî Usûlüne Göre Dağılımı										
Dede Efendî'nin "Sultânî-Yegâh Nakış Yürük Semâî"sinde güfte, Yürük Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:										
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)										
6										
4										
Mef'	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	
Fe'	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	
Şâd	ey	le	di	cân	ü	di	mi	rûh		
(-i)	re	vâ	num							
Kur	bân	e	de	yim	râ	hu	na	nakd		
(-i)*	di	lü	ca							
İh	sâ	n	na	müm	kün	mü	te	şek	kür	
e	de	bil	mek							
Ta'	dad	e	de	mez	ser	de	he	zâr		
ol*	'sa	ze	'bâ							
* Bu heceler melodik vurgu nedeniyle bir usûl ileriye yazıldığı düşünülmektedir.										

5.20. Sûznâk Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Cânâ firâk-ı aşkın ile sûz-nâkinem"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Câ nâ fi râ kı
Tâ key te gâ fül

aş km i le sù sù
ey şe hi es hü hüb

zi nâ ki nem vay (Saz...) Has
sù vâ ri nâz vay Üm

ret fe zâ yı gam zen i le
mî di pâ yi mâ lin e der

sî sî ne çâ ki nem
râ râ hı hâ ki nem

vay (Saz...) Yâr yâr

şâ hı ci hâ nım (Saz...) Dost

dost dil de ni hâ nım (Saz...)

Ter dil li ter dil li ter dil li te ne nen te nen ni te ne nen

nâ te ne dir ney ter dil li ter dil li

ter dil li te ne nen te nen ni te ne nen

nâ te ne dir ney (Saz...) Âh

gel

rûh le ri â lim gel

gel ar zı ce mâl

et (Saz.. ..) Has ret
Üm mi

fe zâ yı gam zen i le sî
di pâ yi mâ lin e der râ

sî ne çâ ki nem vay
râ hı hâ ki nem

Sibel K.

Cânâ firâk-ı aşkın ile süz-nâkinem
Hasret fezâ-yı gamzen ile sîne çâkinem
Tâ-key tegâfûl ey şeh-i eshüb-süvâr-i nâz
Ümmîd-i pâyimâlin eder râh-ı hâkinem

G.H. : c. II, s. 1267
eshüb : eşheb

G.A. : c. II, 1082
eshüb : eşheb

D.T. : -

S.Ş.G. : c. I, s. 104

5.20.1. Sûznâk Nakış Yürük Semâi'de Güfthenin Yürük Semâi Usûlüne Göre Dağılımı											
Dede Efendi'nin "Sûznâk Nakış Yürük Semâi"sinde güfte, Yürük Semâi usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:											
Vezin: Mef'ülü / Fâ'ilâtü / Mef'ülü / Fâ'ilün (Muzâri` Bahri)											
6											
4											
Mef'	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü
î	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü	ü
Câ	nâ	fi	râk	fi	râk	fi	râk	fi	râk	fi	râk
sû	zi	zi	nâ	ki	nem	ki	nem	ki	nem	ki	nem
Has	ret	fe	zâ	(-vi)	gam	(-vi)	gam	(-vi)	gam	(-vi)	gam
sî	ne	ne	çâ	ki	nem	ki	nem	ki	nem	ki	nem
Tâ	key	te	gâ	fül	ey	'seh	(i)	'es			
hüb		sü	vâ	ri	nâz						
Üm	mî	di	pâ	(-vi)	mâ	'lin	e	'der			
râh		(i)	hâ	ki	'nem						

5.21. Şehnâz Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Sevdi bu gönül seni yemân eylemedi"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Yel leli ye le lâ (Saz.. ..) râ nâ yı men

te rel li ye le lâ (Saz.. ..)

zi bâ yı men yel leli ye le lelel lelel lelel li râ nâ yı men te rel li ye le lelel lelel li zi bâ yı men Sev di bu gö nül yâr yâr Sev di bu gö nül se ni ye mân ey le me di vay Çek di si te min bun ca fi gân ey le me di vay Çek di si te min bun ca fi gân ey le me di vay Yel leli ye le lâ (Saz.. ..) râ nâ yı men te rel li ye le lâ (Saz.. ..) zi bâ yı men yel leli ye le lelel lelel lelel li

râ nâ yı men te rel li ye le lel lel lel lel lel li
 zî bâ yı men Bî vay
 çâ re za 'îf yâr yâr bî çâ re za 'î
 fî im ti hân et mek için vay İz
 hâ rı mu hab bet et di kan ey le me di
 vay İz hâ rı mu hab bet et di kan
 ey le me di vay

Sibel K.

Sevdi bu gönül seni yemân eylemedi
 Çekdi sitemin bunca figân eylemedi
 Bî-çâre za'îfi imtihân etmek için
 İzhâr-ı muhabbet etdi kan eylemedi

5.21.1. Şehnâz Nakış Yürük Semâ'îde Güftenin Yürük Semâ'î Usûlüne Göre Dağılımı										
Dede Efendi'nin "Şehnâz Nakış Yürük Semâ'î"sinde güfte, Yürük Semâ'î usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:										
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Fe'ûl (Hezec Bahri)										
6										
4										
	Me'f'	û	'lû	Me 'fâ'	î	'lün	Me 'fâ'	î	'lün	Fe' 'ûl
	Sev	di	bu	gö nül	se	ni	ye*	mân	le	me
	Çek	di	'si	te min	bun		'ca*	fi 'gân	'le	me
	Bî	çâ	re	za î	fi	im		ti hân		i
	'îz	hâr	'(-)	mu 'hab	bet	'et		di 'kan	'le	me
* Bu heceler melodik vurgu nedeniyle bir dörtlük ileri ya da geri yazıldığı düşünülmektedir.										

5.22. Şevkefzâ Nakış Yürük Semâî'nin Notası
"Ser-i zülf-i anberînin yüzüne nikâb edersin"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Se ri zül fi an be ri nin se ri zül fi an be ri nin
 nin yü zü ne ni kâb e der sin a câ nım gel
 Ah Be ni böy le has re tin le be ni böy le has re tin
 Ah E le rağ be tü ne vâ ziş e le rağ be tü ne vâ
 le ci ğe rim ke bâb e der sin vay
 ziş ku lu na 'i kâb e der sin vay
 Ten ni ten ni te nen ni te nen na te ne dir ney
 Ten ni ten ni te nen ni te nen na te ne dir ney
 Yâr yâr dil de ni hâ nım
 Dost dost ka şı ke mâ nım
 Ah Ah rû hi re vâ nım
 Ah be ni böy le has re tin le be ni böy le has re tin
 le ci ğe rim ke bâb e der sin vay
 Ah Ne se nin gi bi gü zel var ne se nin gi bi gü zel
 var ne be nim gi bi ce fâ keş a câ nım gel

Ser-i zülf-i anberînin yüzüne nikâb edersin
 Beni böyle hasretinle çiğirim kebâb edersin
 Ne senin gibi güzel var ne benim gibi cefâkeş
 Ele râğbet ü nevâziş kuluna 'itâb edersin

G.H. : c. II, s. 1368
 anberînin : anberini

G.A. : c. II, 1160
 anberînin : anberini

D.T. : c. II, s. 1188
 anberînin : anberîni

S.Ş.G. : c. I, s. 46
 anberînin : amberinin

5.23. Tahir Bûselik Yürük Semâi'nin Notası
"O gül-endâm bir al şâle bürünsün yürüsün"

Usûl: Yürük Semâi

Beste: Dede Efendi

Ah O gül en dâm bir al şâ le bü rün
Ah U cu gön lüm gi bi ar dın ca sü rün
Ah Sa ran ol ser vi ka di Vâ sıf ö ğün

sün yü rü sün hey hey (Saz.. ..)
sün yü rü sün
sün yü rü sün

gel gel gel ser vi nâ zım (Saz.. ..)
gel gel gel çâ re sâ zım

ah o gül en da mı bir al şâ le bü rün
sün yü rü sün hey

1 Başa hey (Saz.. ..) 2 Meyâna hey (Saz.. ..) Karar SON

Meyân
A hı A lıp â gû şa bu çâ ğın da mi yâ nı

nâ zın zın (Saz.. ..)

gel gel gel ser vi nâ zım
gel gel gel çâ re sâ zım

A hı A lıp â gû şa bu çâ ğın da mi yâ
nı na zım

Sibel K.

O gül-endâm bir al şâle bürünsün yürüsün
 Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün
 Alup âgûşa bu çağında miyân-ı nâzın
 Saran ol serv kadi Vâsıf öğünsün yürüsün

Nota: Dârü'l-elhân Külliyyatı c: II, no: 13-85

G.H. : c. II, s. 1386

G.A. : c. II, s. 1185

D.T. : c. II, s. 1222

S.Ş.G. : c. I, s. 199

5.23.1. Tahir Bûselik Yürük Semâ'i de Güftenin Yürük Semâ'i Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Tahir Bûselik Nakış Yürük Semâ'i" sinde güfte, Yürük Semâ'i usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Fe'lâtün / Fe'lâtün / Fe'lâtün / Fe'lün (Remel Bahri)

6							
4							
	'Fe' i 'lâ	tün' 'Fe' i 'lâ	'tün' 'Fe' i 'lâ	tün' 'Fe' i 'lün			
	O gül en	dâm	bir al	şâ le	bü rün	yü rü 'sün	
	U cu gön	lüm gi	bi ar	dn ca	sü rün	yü rü 'sün	
	A lp â	gû şa	bu çâ	ğn da	mi yân	(-)	nâ*
	Sa ran ol	ser vi	ka di	Vâ sf	ö gün	sün yü rü 'sün	zın*

* Bu hecelerim melodik vurgu nedeniyle farklı ölçülere yazıldığı düşünülmektedir.

5.24. Tarz-ı Cedîd Yürük Semâî'nin Notası
"Hâk-i kademin çeşmimize ayn-ı cilâdır"

Usûl: Yürük Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Hâ ki ka de min çeş mi mi ze ay nı ci lâ
dır yâr yâr ay nı ci lâ
dır Ah At fi ni ge hin bu di li bi
mâ ra de vâ dır yâr
yâr bi mâ ra de vâ dır (Saz.. ..)
Yâr yâr yâr mah bu bi za man
Dost dost ey ser vi hı râ
man Ah At fi ni ge hin
bu di li bi mâ ra de vâ dır SON
yâr yâr bi mâ ra de vâ dır
Ah Bir gon ca fe min ben de i ef ken de si yem
yem yâr yâr ef ken de si yem
Ah Bir mû yi ne bin cân fe dâ

ol sa se zâ dır yâr yâr mah
 ol sa se zâ dır yâr yâr mah
 bû bî za man

Sibel K.

Hâk-i kademin çeşmimize ayn-ı cilâdır
 Atf-ı nighin bu dil-i bîmâra devâdır
 Bir gonca-femin bende-i efkendesiyem
 Bir mûyine bin cân fedâ olsa sezâdır

G.H. : -

G.A. : -

D.T. : c. II, s.1237

S.Ş.G. : -

5.24.1. Tarz-ı Cedîd Yürük Semâ'î de Güftenin Yürük Semâ'î Usûlüne Göre Dağlımı												
Dede Efendî'nin "Tarz-ı Cedîd Yürük Semâ'î"sinde güfte, Yürük Semâ'î usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:												
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)												
6												
4												
	'Mef'	'lû	'Me	'fâ'	'î	'lû	'Me	'fâ'	'î	'lû	'Fe'	'û
	lün											
	'Hâk	(-i)	ka	de	min	çeş	mi	ze	ayn	(-i)	ci	lâ
	dur											
	'Atf	(-i)	ni	ge	hin	bu	dil	(-i)	mâ	ra	de	vâ
	dur											
	'Bir	gon	'ca	fe	'min	'ben	'de	(-i)	'ef	ken	'de	'yem
	'Bir	mû	'yi	ne	'bin	cân		fe	'dâ	ol	sa	'zâ
	dur											
Not: 3. mısra'm son tef'ilesinde bir kapalı hece eksiktir.												

5.25. Acemaşîran Ağır Semâî'nin Notası
"Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim"

Usûl: Ağır Sengin Semâî

Beste: Dede Efendi

Ey — leb — le — ri gon (Saz.. ..) ca — yü — zü — gül (Saz.. ..)

Ey — gam — ze — si â (Saz.. ..) şû — bı — ci — hân (Saz.. ..)

Rah — mey — le — be nim (Saz.. ..) hâ — lî — me — ey (Saz.. ..)

ser — vi bü len — dim

şâ — hı le ven — dim

zül — fi ke men — dim

ser — vi bü len — dim hey — câ — nim (Saz.. ..)

şâ — hı le ven — dim

zül — fi ke men — dim

câ nim yel — lel — lel (Saz.. ..) lel — lel — lel — lel — li (Saz.. ..)

mi — rim — yel — le le lel — le le — le le lel — lel — li (Saz.. ..)

câ — nim e fen — dim hey câ — nim

dim — hey — câ — nim — dim — SON

Meyân

Ben — dey — le — di sev (Saz.. ..) dâ — yı mu hab —

bet — be ni câ — nâ (Saz.. ..) âh — be ni câ

nâ — hey — câ — nim (Saz.. ..) câ — nim yel — lel — lel (Saz.. ..)

lel ___ lel ___ lel ___ lel ___ li (Saz.. ..) mi ___ rim ___ yel le le lel ___ le

lel ___ le le ___ le ___ li (Saz..)

câ ___ nı me fen ___ dim hey câ ___ nim

Sibel.K

Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim
 Ey gamzesi âşûb-ı cihân şâh levendim
 Bend eyledi sevdâ-yı muhabbet beni cânâ
 Rahm eyle benim hâlîme ey zülf-i kemendim

Nota: Dârü'l-elhân Külliyyatı c: I, no: 12-15

G.H.: c. I, s. 12

G.A.: c. I, s. 5

D.T. :-

S.Ş.G: c.I, s.37

5.25.1. Acemaşîran Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Acemaşîran Ağır Semâî"sinde güfte, Ağır Sengin Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'fîlü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)

6	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	
2	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
Mef'û	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'
Ey leb	le-ri ,gon	ca	yü-zü ,gül	serv	/vi-bü ,len	dim															
Ey gam	ze-si ,â	şûb	(-)-ci ,hân	şâ	/h(t)-le ,ven	dim															
Bend ey	le-di ,sev	dâ	yı-mu ,hab	/bet	/be-ni ,câ	nâ															
Rahm ey	le-be ,nim	hâ	li-me ,ey	zül	/fi-ke ,men	dim															

* (/) İşareti dörtlük nota yerine kullanılmıştır.

5.26. Bestenigâr Ağır Semâî'nin Notası
"Men bende şüdem bende şüdem bende şüdem"

Usûl: Ağır Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Men ben de şü dem ben de şü dem
Men â şı kı nâ çâ rı tû em
ben de şü dem ben de şü dem
ben de şe vem vay câ nim
Men ben de be hi hiz me met se ri ef
Men neş' e di dil da da ri tû em
ken de şü dem ken de şü dem
ben de şe vem vay câ nim
Her ben de ki â zâd şe ved
şâd şe ved Ah vây câ nim
Her ben de ki â zâd şe ved
şâd şe ved Ah vây câ nim
Men şâd e zâ nem ki tû râ
ben de şü dem a man a man a man
ben de şü dem vay câ nim
câ nim ye lel le lel le lel le lel li vay vay ey vay

Sibel K.

Ey şâ şâ hı men vay câ nim
Men bende şüdem bende şüdem bende şüdem Men âşık-ı nâçâr-ı tüem bende şevem
Men bende behizmet ser-i efkende şüdem Men neş'e-i dildâr-ı tüem bende şevem
Her bend ki âzâd şevad şâd şevad Ey destres-i âlem u'ey hasta nevâz
Men şâd ez ânem ki türâ bende şüdem Bîmâr-ı tüem bende şevem

Not: Dr. Alâeddin Yavaşca'nın kendi el yazısı ile yazdığı notadan alınmıştır.

G.H. : c. I, s. 70

G.A. : c. I, s. 87

D.T. : -

S.Ş.G. : c. I, s. 60

5.26.1. Bestenigâr Ağır Semâî de Güfthenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Bestenigâr Ağır Semâî"inde güfte, Ağır Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Tespit edilememiştir.

10	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o				
4	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o				
Men:	ben	de	şü	dem	ben	de	şü	dem	ben	de	şü	dem		
Men:	ben	de	be	hi	hiz	met*	ser	/(-i)	ef			de*	şü	dem
Her	ben	de	ki	â	zâd		/şe	ved				şe*	-ved	
Men:	şâd		/ez	â	/nem		ki	tü	râ			de	şü	dem

* Bu heceler güfthenin her mısra'ında farklı farklı hece sayılarının olmasından dolayı farklı darplara yazıldığı düşünülmektedir.

5.27. Eviç Bûselik Ağır Semâî'nin Notası
"Koy açlayım bilsin her râzımı cânânım"

Usûl: Sengin Semâî

Beste: Dede Efendi

Koy a çı la yım koy a çı la yım
Koy çâk e de yım koy çâk e de yım
Sün bül sa çı na sün bül sa çı na
bil sin her râ zı mı câ nâ nım a man
in sin dâ mâ ne gi ri bâ nım a man
söy le ah vâ li pe ri şâ nım a man
Kur bâ nı tü ku ku kur bân men ben de i fer
mân hem has te i hic râ rân
ey ser vi hi râ mân SON câ nım mân câ nım
Ey bâ dı sa bâ ey bâ dı sa bâ biz den
o yâ re pe yâm ey le ah kur bâ nı tü ku
ku kur bân men ben de i fer mân
hem has te i hic râ rân
ey ser vi hi râ mân câ nım

Koy açlayım bilsin her râzımı cânânım
Koy çâk edeyim insan dâmâne girîbânım
Ey bâd-ı sabâ bizden o yâre peyâm eyle
Sünbül saçına söyle ahvâl-i perîşânım

5.27.1. Eviç Bûselik Ağır Semâ'de Güftenin Sengin Semâ' Usûlüne Göre Dağlımı

Dede Efendi'nin "Eviç Bûselik Ağır Semâ'"inde güfte, Sengin Semâ' usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'flün / Mef'ûlü / Mefâ'flün (Hezec Bahri)

6												
4												
Mef'ûlü	'lû	Me'fâ'	î	'lün	Mef'û	'lün	Me'fâ'	î	'lün			
Koy a	çı	la	yum	bil	sin	her	râ	zı	mı	câ	nâ	num
Koy	çâk	e	de	yim	in	dâ	mâ	ine	gî	ırî	bâ	num
Ey	bâd	(-)	sa	bâ	/biz*	o	yâ	re	pe	yâm	ey	le
Sün	bül	sa	çı	ina	söy	ah	vâl	(-)	pe	ırî	şâ	num

* (/) İşareti sekizlik es yerine kullanılmıştır.

5.28. Ferahfezâ Nakış Ağır Semâî'nin Notası
"Bir dilber-i nâdîde bir kâmet-i müstesnâ"

Usûl: Sengin Semâî

Beste: Dede Efendi

Bir dil — be — ri — nâ — dî — de — bir — kâ — me — ti — müs —
tes — nâ — me — det — ey — tes — nâ — An — kâ — yı — di — lü —
câ — nı — say — dey — le — di — bî — per — vâ (Saz.. ...)
Câ nim yel lel — lel — le — le — le — lâ — li — me — ded — ey —
mi — rim — te — re — lel — le — le — le — lel — le — le — le — lâ —
li — gü — lüm — ey — say — dey — le — di — bî — per — vâ (Saz.. ...)
Meyân ol — du — yı — ne — bir — der — yâ (Saz.. ...)
Gel kan de sin ey — meh — rû — fer — yâ — dım — i — şit —
yâ — hû — me — ded — ey — Gel kan de sin ey — meh — rû —
fer — yâ — dım — i — şit — yâ — hû (Saz.. ...) Göz ya şı i — le —
her — sù — ol — du — yı — ne — bir — der — yâ — der — yâ —

Bir dilber-i nâdîde bir kâmet-i müstesnâ
Ankâ-yı dil ü cânı sayd eyledi bî-pervâ
Gel kandesin ey meh-rû feryâdım işit yâhû
Gözyaşı ile her sù oldu yine bir deryâ

G.H. : c. I, s. 241

G.A. : c. I, s. 153

D.T. : c. I, s. 264

S.Ş.G.: c. I, s. 22
meh-rû : mahfû
gözyaşı : gözyaşım

5.28.1. Ferahfezâ Nakış Ağır Semâî de Güftenin Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı										
Dede Efendi'nin "Ferahfezâ Nakış Ağır Semâî"sinde güfte, Sengin Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:										
Vezin: Mef'ûlü / Mef'ûlün / Mef'ûlün (Hezec Bahri)										
6										
4										
Mef'ûlü	lû	Me	fâ'	î	lün	Mef'ûlü	Me	fâ'	î	lün
Bir dil ber (-i) nâ	dil (-yi) dil ü	dî	câ	de	m	bir kâ met (-i) müs	sayd ey le di bî	fer yâ dim i şit	ol du yi ne bir	tes nâ per vâ hû yâ der
Göz ya şı i 'le		her	'sû							

5.29. Ferahnâk Nakış Ağır Semâî'nin Notası
"Dil-i bîcâreyi mecrûh eden tîğ-i nigâhındır"

Usûl: Ağır Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah — Di li bî — çâ — re — yi — mec — rûh —
e — den — tî — ği — ni — gâ — hın — dır —
Ah — ah — a — man — ah — Be ni — sev — dâ —
Ah — ah — a — man — ah — Se nin — bu — çek —
la — ra — dûş — ey — le — yen — zül — fi —
ti — ğin — cev — rü — ce — fâ — ken — di —
si — yâ — hın — dır — ah — ah — a — man —
ğü — nâ — hın — dır — ah — ah — a — man —
Usûl: Yürük Semâî
Ten ni ten ni ten nen ni te nen ser — vi — se men —
ten — ten —
Ah sa na hem ben — de — hem — ef —
— ken de a man — sa na hem —
ben — de — hem — ef — ken de a man — iş — te — ku — lun —
vay — (Saz.. ...) ah — di li bî tâ — bî — ma — cû —
lar gi bi ak — tın — di li bî tâ — bî — ma — cû —

lar gi bi ak tın be ni yak tın da u zak tan bak tın
 be ni yak tın da u zak tan bak tın ah
 ah a man e fen dim (Saz.. ..)
 Ah Be ni sev da la ra düş ev
 Ah Se nin bu çek ti gin cev ru
 le yen zül fi si yâ hın dir
 ce fâ ken di gi nâ hın dir
 Meyân
 ah ah a man SON Ah Ko yup ev vel
 bu hâ le son ra lâ yık mı
 de mek zâ lim

Sibel K.

Dil-i bîcâreyi mecrûh eden tîğ-i nigâhındır
 Beni sevdâlara düş eyleyen zülf-i siyâhındır
 Koyup evvel bu hâle sonra lâyük mü demek zâlim
 Senin bu çektiğün cevri ü cefâ kendi günâhındır

G.H. : c. I, s. 259

G.A. : c. I, s. 163
 zâlim: cânım

D.T. : c. I, s. 278

S.Ş.G. : c. I, s. 67
 zâlim: dilhun

5.29.1. Ferahnâk Nakış Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Ferahnâk Nakış Ağır Semâî" sinde güfte, Ağır Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Mefâ'lün / Mefâ'lün / Mefâ'lün / Mefâ'lün (Hezec Bahri)

10	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
4	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Me	fâ'	î	lün;	Me	fâ'	î	lün;	Me	fâ'	î	lün;	Me	fâ'	î	lün;	Me	fâ'	î	lün;
	Dil	(-)	/bî*	çâ	re	yi	/mec*	rûh	e	den	/tîğ*	(-)	ni	gâ	/hnn*	dır				
	Be	ni	sev	dâ	la	ra	/dûş*	ey	le	yen	/zûlf*	(-)	si	yâ	/hnn*	dır				
	Ko	yup	ev	vel	bu	hâ	le	son	ra	lâ	/yık*	mi	de	mek	zâ	lim				
	Se	min	bu	çek	ti	ğın	/cevr*	ü	ce	fâ	/ken*	di	gü	nâ	/hnn*	dır				

* (/) İşareti sekizlik nota veya es yerine kullanılmıştır.

5.30. Hicaz Ağır Semâî'nin Notası
"Etmezem ikrâr-ı aşkı saklarım cânım gibi"

Usûl: Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Et me zem ik râ rı aş kı sak la rım câ nım gi bi câ nım ye le lel le lel le lel li öm rüm te re lel le lel le li ah yel lel li dost yel lel li tir lâ ha yâr tir lâ ha dost SON Sev dim se ni et me be ni sa kın yak ma câ nâ te ni Naz lı câ nân üz me be ni hey sak la rım câ nım gi bi Ah Hâ ne i aş kım de rû nu dil de â bâd ol ma dı

Etmezem ikrâr-ı aşkı saklarım cânım gibi
Sevdim seni etme beni sakın yakma cânâ teni
Nazlı cânân üzme beni saklarım cânım gibi
Hâne-i aşkım derûn u dilde âbâd olmadı

G.H. :-

G.A. : c. I, s. 2

D.T. :-

S.Ş.G. :-

5.30.1. Hicaz Ağır Semâî'de Güftenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Hicaz Ağır Semâî"sinde güfte, Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel Bahri)

Not: 2. mısra' vezne uymamaktadır.

10						
8						
10						
8						
	Fâ'	Fâ'	tün	Fâ'	tün	Fâ'
	tün	Fâ'	tün	Fâ'	tün	Fâ'
		Et	ik	râr	(-i)	aş
		sak	rum	num	gi	bi
	Sev*	me	et	me	be	ni
	sa*	la	câ	nâ	te	ni
		se				
		yak				
	Naz**	câ	üz	me	be	ni
	Il	la	câ	num	gi	bi
	sak					
	Hâ	ne	aş	kun	de	rün
	u	de	bâd	ol	ma	di
		â				

* Bu hecelerde 2 mısra'ın vezne uymamasından dolayı bir sekizlik geriye yazıldığı düşünülmektedir.

** Bu hecenin ikinci mısra'daki "etme beni" ve üçüncü mısra'daki "üzme beni" heceleri ile simetri oluşturması açısından bir sekizlik geriye yazıldığı düşünülmektedir.

5.31. Hicaz Bûselik Ağır Semâî'nin Notası
"Bir âfetin aşkıyla gönül eyledi ülfet"

Usûl: Ağır Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Bir bir â â fe tin aş
Bm bin nâ nâ zi le uş
kı kı kıy le gö nül
şâ şâ şâ şâ kı na it
e ey le di ül
me mez hi çe zi
fe fet a câ nım
ye yet a câ nım
e ey le di ül
me mez hi çe ziy
fe fet ce nâ ney
ye yet ce nâ ney
am mâ ki ne â â
pür rah Meyân mü mü rü rüv
fet Ol nû rı zi yâ
vet kü küs te re bak
ma mak ni ce müm müm
ki kin a câ nım
ah ah ni ce mü müm

ki kin ce nâ ney
 ey mâh ba kı kıl
 maz Ki kim
 i i de bi lir
 â â rı zı na
 na naz ra i dik
 ka kat a câ nım
 na naz ra i dik
 ka kat ce nân ey
 müm kin mi ya tâ kat KARAR Sibel K.

Bir âfetin aşkıyla gönül eyledi ülfet
 ammâ ki ne âfet
 Bin nâz ile uşşâkına itmez hiç eziyyet
 pür rahm ü mürüvvet
 Ol nûr-ı ziyâ- küstere bakmak nice mümkün
 ey mâh bakılmaz
 Kim idebilir ârızına nazra-i dikkat
 mümkün mi ya tâkat

Nota: Hâfiz M. Zekâî Dede Efendi Külliyatı c: III, s: 248-249

G.H. :-

G.A. : c. I, s. 360
 ramh ü : rahm-ı

D.T. :-

S.Ş.G. :-

5.32. Hisar Bûselik Ağır Semâî'nin Notası
"Ey hümâ-yi pâdişâh-ı ber ser-i bâlâ-yi tû"

Usûl: Ağır Sengin Semâî *

Beste: Dede Efendi

Ey hümâ-yi pâdişâh-ı ber ser-i bâlâ-yi tû
Âb-rû-yi saltanat-ı ân şevket-i vâlâ-yi tû
Re'y-i tedbîr-i tû şâhâ ukde-i müşkil küşâ
Tiğ-i âlemgîr-i tû re'y-i cihân-ârâ-yi tû

Terennüm
Câ nim yel lel li yel lel le lâ
te re li ye lel li yel le le lâ te re li ye lel li yel le le lâ

Meyân
Re' yi ted bî ri ri tû şâ
hâ uk de i müş kil kü şâ

Sibel K.

Ey hümâ-yi pâdişâh-ı ber ser-i bâlâ-yi tû
Âb-rû-yi saltanat-ı ân şevket-i vâlâ-yi tû
Re'y-i tedbîr-i tû şâhâ ukde-i müşkil küşâ
Tiğ-i âlemgîr-i tû re'y-i cihân-ârâ-yi tû

Not: Ahmet Hatipoğlu'nun kendi el yazısı ile yazdığı notadan alınmıştır.

* Ağır Sengin Semâî usûlündeki eser, icrâ kolaylığı açısından 4'lük mertebe ile yazılmıştır.

G.H. : c. I, s. 469
âlemgîr-i : âlemdir-i

G.A. : c. I, s. 365

D.T. : -

S.Ş.G. : -

5.32.1. Hisar Bûselik Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Hisar Bûselik Ağır Semâî" sinde güfte, Ağır Sengin Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel Bahri)

6								
4								
Fâ' i lâ 'tün	Fâ' i lâ 'tün	Fâ' i lâ 'tün	Fâ' i lâ 'tün	Fâ' i lâ 'tün	Fâ' i lâ 'tün	Fâ' i lâ 'tün	Fâ' i lâ 'tün	
Ey hü mâ yi	pâ	/di* şâh	(-)	ber-ser (-)	bâ lâ	/yi* tü		
Âb rû yi sal	ta	/nat* (-)	ân	şev-ket (-)	vâ lâ	/yi* tü		
Re'y (-) 'bîr	(-)	/tü* şâ	hâ	uk-de (-)	müş kil	/kü* şâ		
Tiğ (-) lâ lem	gîr	/(-)* tü	re'y	(-)-ci lhân	â râ	/yi* tü		

Not: Ağır Sengin Semâî usûlündeki eser, icrâ kolaylığı açısından 4'lük mertebeye ile yazılmıştır.

* (/) işaretleri sekizlik nota, (.) işaretleri ise onaltılık nota yerine kullanılmıştır.

5.33. Irak Ağır Semâ'nin Notası
"Nice bir ağlayayım aşk ile her gâh meded"

Usûl: Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Ni ce bir ağ la ya yım
aş ki le her gâh me ded ey
yâr me ded ey yâr câ nâ nim
Yâ lâ yel lel lâ li yel lel lâ
li a man a man câ nim
yay (Saz.. ..) Ah ya za rım
dû di si yâ hın la gö nül
saf ha sı na yâr me ded ey
yâr câ nâ nim yâ lâ yel lel lâ
li yel lel lâ li a man a
man a man câ nâ nim yay SON

Nice bir ağlayayım aşk ile her gâh meded
Nice bir söyleyeyim âh meded vâh meded
Yazarım dūd-i siyâhınla gönül safhasına
Her kaçan âh ederim aşk ile ey mâh meded

G.H. : -

G.A. : c. I, s. 510
kaçan : ân

D.T. : -

S.Ş.G. : c II, s. 35

5.33.1. Irak Ağır Semâî'de Güftenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı				
Dede Efendi'nin "Irak Ağır Semâî"sinde güfte, Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:				
Vezin: Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Remel Bahri)				
10				
8				
10				
8				
				lâ
				Fe' i
				lâ
tün		tün		Fe' i
				lün
				la ya yım
aşk				me ded
				di si yâ
hın				ha sı na

5.34. İsfahan Ağır Semâî'nin Notası
"Yâ Râb kime feryâd edeyim yârın elinden"

Usûl: Ağır Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Yâ! Râb ki-me-fer yâd e-de-yim
Ya ben ni-ce-kan ağ-la-ya-yım
Kur ta ra-ma-dım gön-ca-sı-nı

yâ-rin e-lin-den e-lin-den
ağ-rın e-lin-den e-lin-den
hâ-rin e-lin-den e-lin-den

Di-de-gir-yân ci-ğ-e-rim-pür-yân
hâ-lim-ya-mân se-nin-e-lin

den Hey! câ-nım den Hey! câ-nım

Ey-ler-se-n'o-la Hâ-le-ti-bül
bül-gi-bi-fer yâd-fer-yâd

Yâ! Râb kime feryâd edeyim yârın elinden
Ya ben, nice kan ağlayayım ağyârın elinden
Eylerse n'ola Hâletî bülbül gibi feryâd
Kurtaramadım goncasını hârın elinden

Not: Bekir Rehâ Sağbaş'ın kendi el yazısı ile yazdığı notadan alınmış olan bu eser bazı kaynaklarda Bûhûrîzâde Mustafâ İtrî adına kayıtlıdır.

G.H. : c. I, s. 638
Hâletî : hâlîme

G.A. : c. I, s: 513
Hâletî : hâlîni
goncasını : gonca seni

D.T. c. I, s. 621
Hâletî : hâlîne

S.Ş.G. : -

5.34.1. İsfahan Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "İsfahan Ağır Semâî"sinde güfte, Ağır Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'flü / Mefâ'flü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)

10												
4												
Mef'	û	lü	'Me	fâ'	î	lü	'Me	fâ'	î	lü	'Fe'	û
lün												
Yâ!	Râb	ki	me	fer	yâd	e	de	yim	yâ	rin	e	lin
den												
Ya	ben	ni	ce	kan	ağ	la	ya	yım	ağ	rin	e	lin
den												
Ey	ler	se	n'o	la	Hâ	le	'fî	bül	bül	gi	'bi	fer
yâd												
Kur	ta	ra	ma	dım	gon	ca	sa	nı	hâ	rin	e	lin
den												

*Bu hece ikinci mısradaki hece fazlalığından dolayı yazılmıştır.

5.35. Nevâ Nakış Ağır Semâî'nin Notası
"Ey gonca-i bâğ-ı cihân ve'y ziynet-i destâr-ı cân"

Usûl: Ağır Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Ey gonca i bâğ ı ci hân
Ah Dür ri i zâ re her ne fes
ve'y ziy ne ti des tâ tâ rı cân
zev ki vi sâ lin dir dir he ves
vay vay Ah Et sem n'o la
vay Ah Sen den re vâ
bül bül gi bi hâ rı ga mın
dir mül te mes ey çâ re sâ
dan el' a mân câ nim
zî â şı kân câ nim
Ah Gel nâ le mi gûş ey le gel
Meyân ben zâ rı hâ müş ey le gel
Ah Ley lî mi sin ey gül be den
Ah Mec nû nun ol muş tur gö nül
ey nâ ze nin câ nim

Ey gonca-i bâğ-ı cihân ve'y ziynet-i destâr-ı cân
Etsem n'ola bülbül gibi hâr-ı gamından el'amân

Gel nâlemi gûş eyle gel, ben zârı hâmuş eyle gel
Leylî misin ey gül-beden Mecnûnun olmuştur gönül

Dürri-i zâre her nefes zevk-i visâlin dir heves
Senden revâdir mülmemes ey çâresâz-ı âşıkân

Nota: Dârü'l-elhân Külliyyatı c: III, no: 14-173.

G.H. : -

G.A. : c. II, s. 747

D.T. : -

S.Ş.G. : -

5.35.1. Nevâ Nakış Ağır Semâi'de Güftenin Aksak Semâi Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Nevâ Nakış Ağır Semâi" sinde güfte, Ağır Aksak Semâi usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün (Recez Bahri)

		0		0		0		0		0		0		0		0	
		o		o		o		o		o		o		o		o	
10																	
4																	
	Müs tef' i lün	Müs	tef'i	lün	Müs	tef'	i	lün	Müs	tef'	i	lün	Müs	tef'	i	lün	
	Ey gon	/ca	(-i)														
	Et sem	/n'o	la														
	Gel ná	/le	mi														
	Ley fî	/mi	sin														
	Dür rî	/i	zâ														
	Sen den	/re	vâ														

* Bu hecelerin melodik vurgu nedeniyle veya sehven ileri ya da geri yazıldığı düşünülmektedir.

5.36. Rast Mâye Nakış Ağır Semâî'nin Notası
"Bâ tü yek dem baht-ı bed hemdem nemi sâzed merâ"

Usul: Ağır Sengin Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Bâ tü yek de mi bah ti bed hem
dem ne mi sâ ze di me râ câ nı mı
Ah Der ha rî vas li tü ma
lu rem ne mi sâ ze di me râ câ nı mı
Meyân
Ah Dî ge ran râ şâ dı dâ rî
tü be va sı lı hod ki men câ nı mı
Ah Â şı kı ga mı hâ re em cüz
gam ne mi sâ ze di me râ SON Sibel K.

Bâ tü yek dem baht-ı bed hemdem nemi sâzed merâ
Der harîm-i vasl-i tü mahrem nemi sâzed merâ

Dîgeran râ şâd dârî tü be vasl-ı hod ki men
Âşık-ı gam hâreem cüz gam nemi sâzed merâ

Nota: Dârü'l-elhân Külliyyatı c: IV, no: 57-225

G.H. : -

G.A. : c. II, s. 915

D.T. : -

S.Ş.G. : -

5.37. Sabâ Bûselik Ağır Semâî'nin Notası
"Reng-i ruhi gülzârı tebâh eyledi bülbül"

Usûl: Ağır Sengin Semâî

Beste: Dede Efendi

Ren gi ru hı gül zâ rı te bâh
Bak ti gü li ruh sâ rı na âh

ren gi ru hı gül zâ rı te bâh
bak ti gü li ruh sâ rı na âh

ey le di bülbül bü bü bü bü
bü bü bü ey le di bülbül

bü bü câ nim yel lel lel
lel lel lel lel li öm rüm te re lel
lel lel lel lel li yâ lâ ye le lâ
li ye le lâ li a câ nim ey le di bülbül
bülbül hey câ nim bülbül hey câ nim

Mevân
Bir â hı ci ğer sû zi çe küp

bir — â hi ci ğer sû — zi — çe — küp —
 yak — dı — de — rû nu — nu — nu —
 num — yak — dı — de — rû —
 num — câ — nim yel lel — lel —
 lel — lel — lel — lel — li — mi — rim te rel — lel —
 lel — lel — lel — lel — li — yâ — lâ — ye le lâ —
 li — ye le — lâ — li — a — câ — num —
 yak — dı — de — rû — nüm — hey — câ — num —
 Ol â hi — le — gül — zâ — rı — si — yâh —
 ol â hi — le — gül — zâ — rı — si — yâh —
 ey — le — di — bü — bü — bü — bü —

bü bü ey le di bü bü
 bü câ nim yel lel lel
 lel lel lel li öm rüm te re le
 le le li ye le lâ li a câ nim
 ey le di bü bü hey câ nim

Reng-i ruhu gülzârı tebâh eyledi bülbül
 Baktı gül-i ruhsârına âh eyledi bülbül
 Bir âh-ı ciğer-süz çeküp yaktı derûnum
 Ol âh ile gülzârı siyâh eyledi bülbül

Nota: Hâfız M. Zekâî Dede Efendi Külliyyatı c: III, s: 259

G.H. : -

G.A. : c. II, s. 1006

D.T. : c. II, s. 1025

S.Ş.G. : -

5.37.1. Sabâ Bûselik Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Sengin Semâî Usûlüne Göre Dağılımı									
Dede Efendi'nin "Sabâ Bûselik Ağır Semâî"sinde güfte, Ağır Sengin Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:									
Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)									
6	o	o	o	o	o	o	o	o	o
2	o	o	o	o	o	o	o	o	o
Mef'ûlü	lü	Me'fâ'	î	lü-Me'fâ'	î	lü	Fe'ûlü	lün	
Reng (-i)	ruh	göl	zâ	ri-te	bâh	le	di	bül	
Bak tı	göl	(-i)	ruh	ri-na	âh	le	di	bül	
Bir âh	(-i)	ci	ğer	(-i)-çe	küp	yak*	tu	de	num
Ol âh	i	le	göl	ri-si	yâh	le	di	bül	
* Bu hecenin melodik vurgu nedeniyle bir ikilik ileriye yazıldığı düşünülmektedir.									

5.38. Sultânî-Yegâh Ağır Semâî'nin Notası
"Nihân ettim seni sînemde ey meh-pâre cânımsın"

Usûl: Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Ni hân et tim se ni sı nem
Ah Be nim râ zı de rû num sev
Ah Be nim câ nü ci hâ nim rû
de ey meh pâ re câ nim sin
di güm dil ber ni hâ nim sin
zu şeb vir di ze bâ nim sin
câ nim ye le lel le lel le lel li
mi rim te re lel le lel le lel li
a man a man a man a man be li yâ
rim SON vay câ nim rim vay câ nim
Meyân
Ah Gö nül sen de gö züm hâ ki
de rin de ey me hi dev rân
câ nim ye le lel le lel le lel li

Nihân ettim seni sînemde ey meh-pâre cânımsın
Benim râz-ı derûnum sevdiğim dilber nihânımsın
Gönül sende gözüm hâk-i derinde ey meh-i devrân
Benim cân ü cihânım rûz u şeb vird-i zebânımsın

Not: Ahmet Hatipoğlu'nun kendi el yazısı ile yazdığı notadan alınmıştır.

G.H. : c. II, s. 1228

G.A. : c. I, s. 314

2. mısra : Benim cân ü cenânım sevdiğim vird-i zebânımsın

D.T. : c. II, s. 107

S.Ş.G. : c. I, s. 11

4. mısra : Benim râz-ı derûnum sevdiğim rûh-i revânımsın

5.38.1. Sultânî-Yegâh Ağır Semâî'de Güfthenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı										
Dede Efendi'nin "Sultânî-Yegâh Ağır Semâî"sinde güfte, Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:										
Vezin: Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün (Hezec Bahri)										
10										
8										
10										
8										
	Me	fâ'	lün	î	Me	fâ'	î	lün	î	lün
	Me	fâ'	lün	î	Me	fâ'	î	lün	î	lün
	Ni	hân	et	tim	se	ni	sî	nem		
	de	ey	meh	pâ	re	câ	num	sin		
	Be	nim	râz	(-i)	de	rû	num	sev		
	di	ğim	dil	ber	ni	hâ	num	sin		
	Gö	nül	sen	de	gö	züm	hâk	(-i)		
	de	rin	de	ey	meh	(-i)	dev	rân		
	Be	nim	cân	ü	ci	hâ	num	rûz		
	u	şeb	vird	(-i)	ze	bâ	num	sin		

5.39. Sûznâk Nakış Ağır Semâî'nin Notası
"Nesin sen a güzel nesin hûrî mi ya melek misin"

Usûl: Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah Ne sin sen a güzel ne sin ne sin sen a
gü zel ne sin (Saz....) hû rî mi ya me lek mi sin (Saz...)
İ ki gö zü mün nû ru sun ah hem gön lü mün
sü rû ru sun ah (Saz... ..) a man a ca nım (Saz... ..) a man a gü lüm (Saz... ..
...) Ne dir bu e dâ (Saz... ..) ne dir bu ce fâ (Saz... ..) gel ey le ve fâ
a man e fen dim SON (Saz... ..) dim
Meyân
Ah Sa çın sün bül yü zün gül dür sa çın sün bül
yü zün gül dür le bin uş şâ kı na mül dür (Saz... ..
...) Gö nül şev kin le bül bül dür (Saz... ..
...) be ni ağ lat ma gel gül dür (Saz... ..)

Nesin sen a güzel nesin hûrî mi ya melek misin
İki gözümün nûrusun hem gönülümün sürûrusun
Saçın sünbül yüzün güldür lebin uşşâkına müldür
Gönül şevkinle bülbüldür beni ağlatma gel güldür

Nota: Dârü'l-elhân Külliyyatı c: III, no: 14-123.

G.H. : c. II, s. 1267

G.A. : c. II, s: 1082

D.T. : -

S.Ş.G. : -

5.39.1. Sûznâk Nakış Ağır Semâî'de Güfthenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılım

Dede Efendi'nin "Sûznâk Nakış Ağır Semâî"sinde güfte, Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün (Hezec Bahri)

10																
8																
10																
8																
	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün
	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün	Me	fâ'	î	lün
	Ne	sin	sen	a	gü	zel	ne	sin	gü	zel	ne	sin	gü	zel	ne	sin
	hû	rî	mî	ya	me	lek	mî	sin	me	lek	mî	sin	me	lek	mî	sin
	î	ki	gö	zü	mün	nû	ru	'sun*	mün	nû	ru	'sun*	mün	nû	ru	'sun*
	hem	gön	lü	mün	sü	rû	ru	'sun*	sü	rû	ru	'sun*	sü	rû	ru	'sun*
	Sa	çın	sün	bül	zü	zün	gül	dür	zü	zün	gül	dür	zü	zün	gül	dür
	le	bin	uş	şâ	ki	na	mül	dür	ki	na	mül	dür	ki	na	mül	dür
	Gö	nül	şev	kin	le	bül	bül	dür	le	bül	bül	dür	le	bül	bül	dür
	be	ni	ağ	lat	ma	gel	gül	dür	ma	gel	gül	dür	ma	gel	gül	dür

* Bu heceler melodik vurdur nedeniyle bir sekizlik geri yazıldığı düşünülmektedir.

5.40. Tahir Bûselik Ağır Semâî'nin Notası
"Söylen ol yâre benim çeşmimi pür âb etmesin"

Usûl: Ağır Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ah
Ah
Ah

Söy len ol
Sey le ri ve bi
Cev ri

yâ ri pa et be nim mi am

çeş kim böy mi le le pür gark bi

âb âb tâb et me sin et me sin

hey â â şı kı zâ rım ney le yim âh

âh ben bi ka ra rım niş le yim âh

âh a man a man be li yâ

1
rim

2
rim

KARAR
rim

Meyân

Âh... Â... şı... kın...

cev... ri... le... bî...

tâb... ey... ler... i...

miş... ol... pe... ri...

âh... â... şı... kı... zâ...

rim... ney... le... yim... âh...

âh... be... ni... bî... ka... râ...

rim... niş... le... yim... âh...

âh... âh...

a man
a man be li yâ
rim (Saz.. ..)

Sibel K.

Söylen ol yâre benim çeşmimi pür-âb etmesin
 Seyle verip âlemi eşkimle gark-âb etmesin
 Âşıkın cevri ile bitâb eyler imiş ol perî
 Cevri bî-had etsin ammâ böyle bitâb etmesin

Nota: Dârü'l-elhân Külliyyatı c: II, no: 13-85

G.H. : c. II, s. 1386

G.A. : c. II, s. 1285
 Seyle : Leyle

D.T. : -

S.Ş.G. : c. I, s. 199

5.40.1. Tahir Bûselik Ağır Semâî'de Güftenin Ağır Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Tahir Bûselik Ağır Semâî"sinde güfte, Ağır Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün (Remel Bahri)

10	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	
4	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	
	Fâ'i	lâ	tün	Fâ'i	i	lâ	tün	Fâ'i	tün	Fâ'i	lâ	tün	Fâ'i	lün							
	Söylen	ol	yâ	re	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri
	Seyle	ve	rip	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri	â	ri
	Â	şu	kin	ce	vî	i	ce	vî	i	ce	vî	i	ce	vî	i	ce	vî	i	ce	vî	i
	Cevri	bî	had	et	sin	am	had	et	sin	am	had	et	sin	am	had	et	sin	am	had	et	sin

* (/) işareti sekizlik nota veya es yerine kullanılmıştır.

5.41. Tarz-ı Cedîd Nakış Ağır Semâî'nin Notası
"Ben bendesiyem bendesiyem bendesiyem"

Usûl: Aksak Semâî

Beste: Dede Efendi

Ben ben— de— si— yem ben— de si yem—

ben— de— si— yem— ah— câ— nım

ah— câ— nım Ben— mut— ri— bı— gû—
Ben— şâ— dım— â— nın

yen— de— i ef ken— de— si— yem
çün— ki— he mân ben— de— si— yem

Ah— ce nân— ey— dost— gü— lüm— ey—

ben— de— si— yem— vay SON câ— nım

Meyân

Her ben— de— ki— â zâd— o lı cak—

şâd— o— lur— am— mâ— ah— câ— nım mâ— ah— câ— nım

Sibel K.

Ben bendesiyem bendesiyem bendesiyem
Ben mutrib-ı güyende-i efkendesiyem
Her bende ki âzâd olıcak şâd olur ammâ
Ben şâdım ânın çünki hemân bendesiyem

Nota: Nazari ve Ameli Türk Mûsikîsi c: I, s: 192-193

G.H. :-

G.A. : c. II, s. 1194

D.T. : c. II, s. 1236

S.Ş.G. :-

5.41.1. Tarz-ı Cedîd Nakış Ağır Semâî'de Güftenin Aksak Semâî Usûlüne Göre Dağılımı

Dede Efendi'nin "Tarz-ı Cedîd Nakış Ağır Semâî"sinde güfte, Aksak Semâî usûlüne aşağıda görüldüğü şekilde dağılmıştır:

Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'flü / Mefâ'flü / Fe'ûlün (Hezec Bahri)
(Fe'ûl)

10						
8						
10						
8						
Mef'î	û	lû	Me fâ'	î	lû	Me' fâ
î		lû	Fe' ûl			
Ben	ben	de	si yem	ben	de	si yem
ben		de	si yem			
Ben	mut	rib	(-i) gû	yem	de	(-i) ef
ken		de	si yem			
Her	ben	de	ki â	zâd	o	h cak
şâd		o	lur am	mâ		
Ben	şâ	dım	â nın	çün	ki	he mân
ben		de	si yem			

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dede Efendi'nin 24'ü Yürük Semâî, 17'si Ağır Semâî olmak üzere toplam 41 adet eseri incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır:

Dede Efendi'nin "Yürük Semâî" formunda, Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün, Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûl ve Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Fe'ûlün veznindeki (Hezec) eserlerinin çoğunda güfthenin ilk hecesine usûlün son darbından başlanmış, bazılarında ise güfteye usûlün ilk darbından başlanmak üzere vezin açısından sorunsuz, prozodik açıdan uyumlu olarak bestelenmiştir.

Dede Efendi'nin "Yürük Semâî" formunda bestelediği, Mütefâ'îlün / Fe'ûlün / Mütefâ'îlün / Fe'ûlün veznindeki (Kâmil) 5 eserde güfteye usûlün üçüncü darbından başlanmış ve usûl kalıbına aynı şekilde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Yürük Semâî" formunda bestelediği, Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün veznindeki (Remel) bütün eserlerde güfteye usûlün üçüncü darbından başlanmış ve aynı şekilde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Yürük Semâî" formunda bestelediği, Mefâ'îlün / Fe'ilâtün / Mefâ'îlün / Fe'ilün veznindeki (Müctes) 2 eserin güftesi usûlün ilk darbından başlamak üzere aynı şekilde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Yürük Semâî" formunda bestelediği, Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ'ilün veznindeki (Muzâri') 2 eserin güftesi usûlün ilk darbından başlamak üzere aynı şekilde dağılmıştır.

İnceleme sonucunda, Dede Efendi'nin Yürük Semâî formunda bestelediği 24 eserin 7'sinin "Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün" (Hezec), 5'inin "Mütefâ'îlün / Fe'ûlün / Mütefâ'îlün / Fe'ûlün" (Kâmil), 5'inin "Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün" (Remel), 2'sinin "Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ'ilün" (Muzâri'), 2'sinin "Mefâ'îlün / Fe'ilâtün / Mefâ'îlün / Fe'ilün" (Müctes), 2'inin "Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ûl (Fâ')" (Hezec), 1'inin "Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Fe'ûlün" (Hezec), kalıbı ile yazılmış şiirlerden bestelendiği görülmektedir.

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği, Sengin Semâî ya da Ağır Sengin Semâî usûlündeki 6 eserin 2'si "Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mef'ûlü / Mefâ'ilün" (Hezec), 2'si "Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün" (Hezec) veznindedir. Aynı vezne sahip eserlerde güfteye usûlün ilk darbından başlanmış ve aynı şekilde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği, Ağır Sengin Semâî usûlündeki 2 eseri Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün ve Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel) veznindedir. Güftelerin ilk heceleri farklı darplardadır. Eserlere ait güfteler kendi içinde usûl kalıbına bir denge anlayışı içerisinde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği, "Aksak Semâî" ya da "Ağır Aksak Semâî" usûlündeki 3 eseri Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün (Hezec) veznindedir. Her eserde güfteye usûlün ikinci darbından başlanmış ve usûl kalıbına aynı şekilde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği, "Aksak Semâî" ve "Ağır Aksak Semâî" usûlünde, Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün (Hezec) veznindeki 2 eserde güfteye usûlün ilk darbından başlanmış ve usûl kalıbına aynı şekilde dağılmıştır. Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün // Mef'ûlü / Fe'ûlün (Hezec) veznindeki eserde ise güfteye usûlün beşinci darbından başlanmış ve vezin açısından sorunsuz, prozodik açıdan uyumlu olarak bestelenmiştir.

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği, "Aksak Semâî" ya da "Ağır Aksak Semâî" usûlünde, Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün ve Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Remel) veznindeki 3 eserin 2'sinde güfteye usûlün dördüncü darbından başlanmış, 1'inde ise üçüncü darbından başlanmış ve usûl kalıbına vezne uygun şekilde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği, "Aksak Semâî" usûlünde, Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün veznindeki (Recez) eserde güfteye usûlün ikinci darbından başlanmış ve usûl kalıbına vezne uygun şekilde dağılmıştır.

Dede Efendi'nin "Ağır Semâî" formunda bestelediği, "Ağır Aksak Semâî" usûlündeki 1 eserin vezni tespit edilememiştir. Bu eserde güfteye usûlün ilk darbından başlanmıştır.

İnceleme sonucunda, Dede Efendi'nin Ağır Semâî formunda bestelediği 17 eserin 4'ünün "Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün" (Hezec), 3'ünün "Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün" (Hezec), 3'ünün "Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün" (Remel), 2'sinin "Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Mef'ûlü / Mefâ'îlün" (Hezec), 2'sinin "Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün" (Remel), 1'inin "Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün" (Remel), 1'inin "Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün" (Recez) kalıbı ile yazılmış şiirlerden bestelendiği görülmektedir. 1 eserin vezni tespit edilememiştir.

Bu çalışmada, Dede Efendi'nin "Semâî" (ağır ve yürük) formunda bestelediği 41 eserin 11'inde "Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün" (Hezec), 6'sında "Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün" (Remel) veznini kullandığı tespit edilmiştir.

Çalışma konusu olan Dede Efendi'nin Semâî formundaki eserlerinde vezne bağlı hece dağılımı, bestelediği eserlerin neredeyse tamamında kullanılmıştır. Dağılımlardaki bazı küçük farklılıkların; melodilerden kaynaklanan vurgular nedeniyle oluştuğu, bazı güftelerde mısralar arasındaki farklı hece sayılarından kaynaklandığı ya da sehven yazıldığı düşünülmektedir.

Usûlü ve vezni aynı olan güftelerin vezne bağlı hece dağılımlarının büyük ölçüde aynı olduğu görülmektedir.

Çalışmanın, güftelerin vezni tespiti esnasında bazı güftelerin zaman içerisinde değişerek bu güne geldiği anlaşılmıştır. Güftelerdeki yanlışlıklar elden geldiği ölçüde düzeltilerek yazılmıştır.

Günümüze kadar gelen Türk Mûsikîsi'ne ait nâdîde eserler üzerinde bu tarz çalışmaların yeterli sayıda olmadığı düşünülmektedir. Arzu edilen, bu araştırmanın bundan sonra yapılacak diğer çalışmalara vesile ve yardımcı olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Yusuf (1990). *Klâsik Türk Müziği Şarkı Formu'nda Usûl-Arûz Vezni İlişkisi*. Sanatta Yeterlilik Çalışması, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akdoğu, Onur (2003). *Türk Müziği'nde Türler ve Biçimler*. İzmir: Meta Basım.
- Aksüt, Sadun (1993). *Türk Mûsikîsinin 100 Bestekârı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aksüt, Sadun (1993). *Türk Musikisi Güfteler Hazinesi*, c. I-II. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Algan, Gökhan (2009). *Yesârî Âsım Arsoy'un Güftesi Arûz Vezniinde Yazılmış Şarkılarında Usûl-Arûz Vezni İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ayvazoğlu, Beşir (1999). *Kuğunun Son Şarkısı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Ayvazoğlu, Beşir (Ekim 1999). *Dede*. Musiki Mecmuası, 1/1999, 57-61.
- Behar, Cem (1992). *Zaman, Mekân, Müzik*. İstanbul: AFA Yayıncılık.
- Behar, Cem (2006). *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Behar, Cem (2008). *Saklı Mecmua Ali Ufkî'nin Bibliothèque Nationale de France'taki [Turc 292] Yazması*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Belviranlı, A. Kemal (1995). *Arûz ve Âhenk*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Çağbayır, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Çelik, Esra (2007). *Güftesi Divan Şairlerinden Leyla Hanım'a Ait Bestelerin Usul-Aruz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Çevikoğlu, Timuçin (2010). *Mevlevîhânelerin Faaliyette Olduğu Dönemde Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi*. c. I-II.. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çıpan, Mustafa (1999). *Güfte İncelemesi Notalar, Güfteler, Şekil Özellikleri, Açıklamalar, Edebiyat ve Mûsikî Bilgileri*. Konya: S.Ü. Yaşatma ve Geliştirme Vakfı.
- Çıpan, Mustafa (2-3 Mayıs 2002). Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi'nin Bestelenmiş Eserlerinin Güfteleri Üzerine Bir Değerlendirme (Bildiri). *X. Millî Mevlânâ Kongresi*, Konya.
- Ergişi, Süleyman (2007). *Sözlü Türk Müziğinde Prozodi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güldaş, Saadet (2003). *Türk Mûsikisinde Prozodi*. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- İlhan, A. Başak (2006). *XIX. Yüzyıla Kadar Olan Mevlevî Âyinlerinde Usûl-Vezin İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, *Dârü'l-elhân Külliyyatı*, c. I-IV. İstanbul.
- İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı (1933). *Nazari ve Ameli Türk Mûsikîsi*, c. I. İstanbul: Milli Mecmua Matbaası.
- İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı (1943). *Türk Mûsikîsi Klâsiklerinden Hafız M. Zekâî Dede Efendi Külliyyatı*, c. III. İstanbul: Alkaya Matbaası.
- Kanık, Veli. (1954). *Türk Mûsikîsi'nde Ritm Unsuru ve Nota Kaideleri* (1.Baskı) İstanbul, Hüsnütabiaat Matbaası.
- Kılınçarslan, Hakan (2006). *Dede Efendi'nin Hüzzam Mevlevî Ayîninin Makam, Usul ve Ezgisel Yönden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Körükçü, Çetin (1998). *Türk Sanat Müziği "bir şarkıdır yaşamak..."*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.
- Kutluğ, Y. Fikret (2000). *Türk Musikisinde Makamlar Notalar 4*. (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türkel, Serda (2005). *Şeyh Gâlib'in Bestelenmiş Şiirlerinde Usûl-Vezin İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ökte, Burhanettin, Kutluğ, Fikret (1949). *Seçilmiş Şarkı Güfteleri*, c. I-II. İstanbul: Türk Mûsikîsi Dergisi ve Yayınevi.
- Özalp, M. Nazmi (1986). *Türk Mûsikîsi Tarihi.-Derleme-* c. I. Yayın No: 34. Ankara: Müzik Dairesi Başkanlığı.
- Özön, M. Nihat (1962). *Türkçe – Yabancı Kelimeler Sözlüğü*. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası.
- Öztuna, Yılmaz (1990). *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öztuna, Yılmaz (2000). *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Pala, İskender (1999). *Kudemânın Kırk Atlısı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Parlatır, İsmail, Gözaydın, Nevzat, Zülfikar, Hamza, Aksu, Tezcan, Belgin, Türkmen, Seyfullah ve Yılmaz, Yaşar (1998). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Salgar, M. Fatih (2004). *Ölümünün Yüzeilinci Yılında Dede Efendi Hayatı-Sanatı-Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Salgar, M. Fatih (2005). *50 Türk Müziği Bestekârı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.

- Selçuk Üniversitesi. (2010). *Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazma Kılavuzu* Konya.
http://www.ebil.selcuk.edu.tr/DUYURU/A/TEZ_YAZIM_KILAVUZ.doc,
 Erişim Tarihi: 1.06.2010.
- Tanrıkorur, Cinuçen (1998). *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Tanrıkorur, Cinuçen (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Müsîkîsi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Thibaut, R. P. (Haziran-Temmuz-Ağustos 2000). *(Le Concert Classique Oriental) Klasik Türk Musikisi Faslı*. (Çeviren: Dr. İlhami Gökçen). *Musiki Mecmuası*, 1/2000.
- Tosun, Derya (2006). *Devr-i Hindî, Âyin Devr-i Revânî, Devr-i Kebîr Usullerinin Usul-Vezin Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Üngör, Ethem Ruhi (1981). *Türk Müsîkîsi Güfteler Antolojisi*, c. I-II. İstanbul: Eren Yayınları.
- Yahya, Kaçar, Gülçin (2009). *Türk Müsîkîsi Rehberi*. Ankara: Maya Akademi Yay.
- Yarar, M. Turan (2009). *Güfte Antolojisi Dilden Tele*, c. I-II. Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Yavaşca, Alâeddin (2002). *Türk Müsîkîsi'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı.
- Yüksel, Halil İbrahim (2001). *Rauf Yektâ Bey'in 'Esâtîz-i Elhân' Adlı Eseri ve İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yektâ, Rauf (2000). *Esâtîz-i Elhân* (Hazırlayan: Nuri Akbayan). İstanbul: Pan Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Diyarbakır'da doğdu. İlköğrenimini burada tamamladıktan sonra Orta ve Lise öğrenimine İzmir'de devam etti. 1994 yılında Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuarının açtığı özel yetenek sınavını kazanarak 1999 yılında birincilikle mezun oldu. Konservatuardaki mûsikî eğitimi sırasında Sn. Ahmet HATİPOĞLU, Sn. Tevfik SOYATA, Sn. Timuçin ÇEVİKOĞLU, Sn. Vefa SAĞBAŞ ve Sn. Kağan ULAŞ'tan Türk Müziği Solfej ve Nazariyatı, Sn. Ali ŞENOZAN ve Sn. Vedat K.YURDAKUL'dan Türk Müziği Repertuarı dersleri aldı. Kudûm sazını Sn. Timuçin ÇEVİKOĞLU'ndan meşk etti. Ardından bendir, daire ve def vurmaya öğrendi.

1998 yılında Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün kurmuş olduğu Türk Sanat Müziği korosunda sözleşmeli sanatçı olarak iki yıl çalıştı.

Sn. Timuçin ÇEVİKOĞLU yönetimindeki Kültür Bakanlığı Klâsik Türk Mûsikîsi Korosu A grubunda 2003-2004 sanat sezonunda misafir “Kudûm” sanatçısı olarak görevlendirildi.

Sn. Ahmet HATİPOĞLU, Sn. Tevfik SOYATA yönetiminde pek çok konsere iştirak etti.

Ankara Diyanet İşleri Başkanlığı Bayanlar Tasavvuf Müziği Topluluğunun yurt içi ve yurt dışındaki konserlerine saz sanatçısı olarak katıldı.

11-12 Mart 2010 tarihlerinde Türkiye-Yunanistan “Dost Mızraplar II” konserine Perküsyon sanatçısı olarak katıldı.

Lisans bitirme tezinde (1999) Sn. Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇİPAN'ın danışmanlığında “Hacı Ârif Bey'in Şarkı Mecmuası'nı Osmanlıcadan Günümüz Türkçesine Çeviri” başlıklı çalışmasını tamamladı.

“Biçim ve Usûl Açısından Abdülkâdir Merâgî'nin Kârları” başlıklı Yüksek Lisans Tezini Sn. Prof. Yusuf AKBULUT danışmanlığında tamamladı, aynı

Üniversitede Yrd. Doç. Dr. Mustafa Çıpan danışmanlığında Müzik Öğretmenliği dalında Doktora çalışmalarına başladı.

24-25 Nisan 2009'da Kazakistan-Almaty'da, Süleyman Demirel Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen Building Cultural Bridges: Integrating Languages, Linguistics, Literature and Translation into Education isimli Uluslararası Konferansa Sn. Dr. Timuçin ÇEVİKOĞLU ile birlikte hazırladıkları "Türk Müziği İçerisinde Mevlevî Müziği'nin Yeri" konulu bildiri ile katıldı.

Yüksek Lisans Tez Danışmanı Prof. Dr. Yusuf AKBULUT ile birlikte hazırladıkları "Biçim ve Usûl Açısından Abdülkâdir Merâgî'nin Kârları" konulu tezi 2009 yılında Türkiyat Araştırmaları Dergisi'nde makale olarak yayınlandı.

28-30 Nisan 2010'da Konya Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı tarafından gerçekleştirilen 3. Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak 'Kadın': Edebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu'na Sn. Prof. Dr. Mevlüt Yaşar KALTAKCI ile birlikte hazırladıkları "İhsan Raif Hanım'ın Üç Türk Müziği Bestekârı Tarafından Bestelenen Şiirinin İncelenmesi" konulu bildiri ile katıldı.

2000-2001 öğretim yılında mezunu olduğu Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğr. Gör. olarak göreve başlayan Sibel Karaman halen bu görevini sürdürmekte ve 04 / 04 / 2008 tarihinden itibaren de Geleneksel Türk Müziği Bölüm Başkanlığını yürütmektedir.

Sibel KARAMAN

Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı

Kampüs/ Konya

(+90) (332) 241 0189

skaraman71@hotmail.com